

A 48-as számú Fővárosi Szabó Ervin kerületi könyvtár új zenei részlege. Alsó képünkön Ju-hász Előd és Salánki Hédi hanglemez-bemutatója a Hungaroton hetek alkalmából. Híradá-sunkat lásd a 675. oldalon (Braun Tamás felv.)

1979. november
29. évfolyam, 11. szám

TARTALOM

PAPP ISTVÁN: Az IFLA 45. közgyűlése	635
Számok és irányzatok. PÁLDY RÓBERT: Két évtized — két statisztikai forrás tükrében. (638); ANDRÉ MIKLÓS: Számok és tények a szakszervezeti könyvtárügyről. (642)	
Kitüntetések	644, 681
PALLÓSNÉ TOLDI MÁRTA: Jó alapokról magasabb szintre emelkedhet Körmend könyvtárügye (<i>Új városok könyvtárai</i>)	645
75 éve kezdődtek a GW munkálatai (<i>Ursula Altmann</i>)	648

BESZÉLGETÉSEK A KÖNYVTÁRRÓL

DR. PUNGOR ERNŐ: Elmaradtunk a világszínvonaltól! (<i>Végh Ferenc</i>) ...	649
DR. SOÓ REZSŐ: „Könnyen, egyszerűen jusson mindenki a könyvekhez!” (<i>Billédi Ferencné</i>)	651
DR. BOGNÁR REZSŐ: „Mindennapi szellemi táplálékunk” (<i>Bényei József</i>)	653
Szabó Ervin-díjas könyvtárosok	655
Kiváló népművelők	657
Lapozgató	658, 683

FÓRUM

PÁZMÁN PÉTER: Orrunk a kirakat üvegén	659
VÁLYI GÁBOR: Egy „ügyes” cím csapdája	661
„ <i>Fruskák az olvasószolgálatban</i> ”	
KISS ILDIKÓ: Viselkedéskultúránk katasztrofális elmaradottsága	662
PINTÉR ÉVA: Az olvasókon keresztül visszaszerezni a társadalmi megbecsülést	663
VIZI LÁSZLÓ: Mit lát maga körül a fruska?	664
TILCSIKNÉ PÁSZTOR ÁGNES: A „fruska-jelenség” mesterséges probléma	665
HUBER KÁLMÁNNÉ: A „fruska-jelenség” forrása a megoldatlan könyvtárosképzés	665
URBÁN LÁSZLÓ: Mindenki léphessen fel a legalsó lépcsőre — és legyen is ilyen lépcső!	667
KOLICS PÁL: Könyvtár a Dobszai Nevelési Központban (<i>Iskola és könyvtár</i>)	668

A KÖNYVTÁRAK ÉLETÉBŐL

Helyismeret — játékosan (<i>Agárdi Lászlóné</i>)	670
Nyolcadszor rendezték meg a Komárom megyei könyvtári hetet (<i>Kreitler Imréné</i>)	670
Láttuk, Hallottuk	671, 677
A lapokban olvastuk (<i>Munka, Szolnok megyei Néplap</i>)	673
Hírek	674

LÁTÓKÖR

MOÓR MÁRTA: A KISZ művelődési akciója és a könyvtárak	676
ARATÓ ANTAL: Bemutatjuk a miskolci József Attila városi fiókkönyvtár képzőművészeti tárát	678

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

BUDA BÉLA DR.: Kivívtam a „ <i>jus primae lectionis</i> ”-t	680
--	-----

VISSZHANG

Könyvtárosképzés, ahogy az iskolapadból látszik (<i>Szalva Olga</i>)	682
REPKA MAGDOLNA: Nyilvános zenei könyvtárak Magyarországon (<i>A könyvtárak történetéből</i>)	684

Könyvtárosok és bibliográfusok: PASTEINER IVÁN 1887—1963 (Vétesy Miklós) 686
 A Könyvtáros galériája: JEVGENYIJ TYIHANOVICS (Dalmay Árpád) 689

Bibliográfiák

Kurrens külföldi folyóiratok. (Pálvölgyi Endre)	690
SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	691
Kérdézz-felelek	693
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	694

A lapunk e számában közölt könyvjegyeket Jevgenyij Tyihanovics készítette

Из содержания

Иштван Пapp: 45-ое общее собрание ИФЛА (635);
Роберт Пáldy: Развитие массовых библиотек за последние 20 лет — в свете статистики (638);
Миклош Андре: Статистическое сравнение о прошедших двух лет профсоюзных библиотек (642);
Паллошиз, Марта Тольди: Библиотеки новых городов (Кэрменд) (645);
 Разговоры о библиотеке (Интервью с дважды лауреатом премии имени Кошута академиком, химиком д-р *Режсё Богнаром*, с академиком, деканом Будапештского технического университета д-р *Эрнё Пунгором*, с дважды лауреатом премии имени Кошута академиком, ботаником д-р *Режсё Шо*) (649);
 Спор о работе с читателем, принимая во внимание смену библиотечарей (высказывания) (662);
Антал Аратó: Собрание материалов изобразительных искусств в городской районной библиотеке (Мишколы) (678).

Miklós André: Statische Vergleichung von den letzten 2 Jahren der Gewerkschaftsbibliotheken (642);
Frau Márta Pallósi-Toldi: Die Bibliotheken von neuen Städten (Körmend) (645);
 Gespräche über die Bibliothek (Interview mit *Dr. Rezső Bognár*, dem zweimaligen Kossuthpreisträger, Chemiker, Akademiker; *Dr. Ernő Pungor*, Akademiker, Dekan der Chemischen Fakultät der Technischen Universität Budapest; *Dr. Rezső Soó*, dem zweimaligen Kossuthpreisträger, Akademiker, Botaniker) (649);
 Polemie über die Arbeit im Lesedienst, in besonderer Hinsicht auf den bibliothekarischen Nachwuchs (662);
Antal Arató: Die Bildkunstsammlung einer städtischen Zweigbibliothek (Miskolc) (678).

From the contents

István Papp: The 45th IFLA Conference (635);
Róbert Páldy: Development of public libraries during the last 20 years, as reflected in statistics (638);
Miklós André: Statistical comparison on the last two years' performance of trade union libraries (642);
Márta Toldi, Mrs. Pallósi: Libraries of new towns (Körmend) (645);
 Talks about the library (Interviews with *Dr. Rezső Bognár*, chemist, academician; *Dr. Ernő Pungor*, academician, Dean of the Budapest Technical University, Faculty of Chemistry; *Dr. Rezső Soó*, academician, botanist) (649);
 Dispute on reader's service, particularly on its replacement (662);
Antal Arató: Arts Collections of a town branch library (Miskolc) (678).

Aus dem Inhalt

István Papp: Die 45. Generalversammlung der IFLA (635);
Róbert Páldy: Die Entwicklung der allgemeinbildenden Bibliotheken in den letzten 20 Jahren — im Spiegel der Statistik (638);

Cikkeink szerzői

André Miklós, a SZOT kulturális, agitációs és propaganda osztályának munkatársa; *Arató Antal*, a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár igazgatója; *Bényei József*, a Hajdú-Bihari Napló főszerkesztője; *Billéti Ferencné*, az AGROINFORM osztályvezető-helyettese; *Dalmay Árpád* újságíró, Beregszász (Szovjetunió); *Huber Kálmánné*, a Pécsi Megyei Könyvtár osztályvezető-helyettese; *Kiss Ildikó*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár főkönyvtárosa; *Moór Márta*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Páldy Róbert*, a Könyvtáros nyugalmazott felelős szerkesztője; *Pallósiné Toldi Márta*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár munkatársa; *Pálvölgyi Endre*, a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont tudományos munkatársa; *Papp István*, a KMK igazgatója; *Pázmán Péter*, a KMK munkatársa; *Pintér Éva*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Repka Magdolna*, az Egri Megyei Könyvtár munkatársa; *Tilcsikné Pásztor Ágnes*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár munkatársa; *Urbán László*, a Sárvári Városi-Járási Könyvtár igazgatója; *Vályi Gábor*, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója; *Végh Ferenc*, a Műegyetemi Könyvtár munkatársa; *Vétesy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár nyugalmazott osztályvezetője; *Vizi László*, a Körnemi Városi-Járási Könyvtár igazgatója.

KÖNYVTÁROS A KULTURÁLIS MINISZTERIUM LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
 A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
 Telefon: 451-758, 664-805.
 Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**
 1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.
 Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.
 Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 79.4832 Budapest, 1979.
 Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 251—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 48 forint. Egy szám ára 8 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Kúlikereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Az IFLA 45. közgyűlése

Koppenhága vállalkozott — immár harmadszor — arra, hogy vendégül lássa a világ könyvtárosainak fórumát. A könyvtárosegyesületek nemzetközi szövetségének rohamos fejlődéséről, jelentőségének és szerepének növekedéséről már többször esett szó: most csak néhány adat jellemezze, méghozzá a Dániában tartott közgyűlések résztvevőinek száma. 1952-ben 25 országból 68 könyvtáros volt jelen; 1969-ben 51 ország képviselőjében 467; 1979-ben pedig már több mint 1200 résztvevő sereglett össze 72 országból. Ha valaki szkeptikusan tekintene e számszerű növekedésre, nyugtassa meg magát azzal, hogy vele arányosan nőtt az IFLA hozzájárulása is a nemzetközi könyvtári együttműködéshez és segítő ösztönzése az egyes országok könyvtárügyének fejlődéséhez.

Az eddigi hagyományokhoz híven az idén is meghatározott központi téma köré szerveződött — többé-kevésbé következetesen — a közgyűlés szakmai programja. Bár az utóbbi időben többen kifejezték aggályukat, hogy egy ilyen bonyolult szervezet, amely a könyvtárosi tevékenység minden vonatkozását, teljességét felöleli, miképpen tudja valamennyi részegységében ugyanazt a témát feldolgozni — hiszen ezeknek megvan a maguk hosszú távú szakmai programja is —, mégsem változott a korábbi gyakorlat. Illetve annyiban igen, hogy a központi téma feldolgozása csak ajánlott volt a szervezeti egységek számára, s ezért bizonyos osztályok és szekciók nem is tűzték napirendjükre.

Napirenden: a könyvtári jogszabályalkotás

A központi téma a könyvtári törvényhozás volt, ezzel foglalkozott a plenáris ülés és azok a szakmai egységek, amelyek leginkább érdekelték voltak e mindig idősebb problémában. A könyvtárpolitikában központi jelentősége van a szolgálat jogi megalapozásának, annál is inkább, mivel — mint ahogy az egyik előadó mondotta — csak megfelelő jogszabályokkal lehet elérni a könyvtári tevékenység és szolgáltatás legnagyobb hatékonyságát. (Tegyük mindjárt hozzá, hogy az ellenpéldák — a Szovjetunió és Svédország például nem rendelkezik könyvtári törvénnyel — csak erősítik a szabályt. Egyébként legújabbban a Szovjetunióban is megindultak a leendő könyvtárügyi törvény előmunkálatai.) Ez a felismerés tükröződik az UNESCO-nak e területen követett politikájában is; az előadók közül többen hivatkoztak az 1971-ben megjelent UNESCO-kiadványra (*Frank M. Gardner: Public library legislation: a comparative study*), amelynek második kiadása — *Harry Campbell* gondozásában — hamarosan megjelenik, továbbá a nemzeti információs rendszerek jogi kereteinek kialakításával foglalkozó UNESCO-dokumentumra (*National information system: establishing a legislative framework for implementation of NATIS. 1977.*).

A dán álláspont

Természetesen senki nem gondolja, hogy a jogszabály hívja életre a könyvtári rendszert. Ahogyan az előadók egyike mondotta, a politikának kell válaszolnia arra a kérdésre, hogy mit lehet és kell cselekedni a könyvtári szolgálat létrehozása és fejlesztése érdekében, a jognak pedig arra, hogy mindezt hogyan kell végrehajtani. E megkülönböztetés fényében volt tanulságos a dán kulturális miniszter beszéde az ünnepélyes megnyitáson, majd egyik munkatársának előadása a plenáris szakmai ülésen. (Érdesem a dán könyvtárügyre figyelni, mert ahogy ezt északon félig tréfásan, félig komolyan mondják: a svédek mindenben előtte járnak a dánoknak, kivéve a könyvtári ellátást.) *Matthiasen* miniszter kijelentette, hogy számukra a könyvtári törvény a legfontosabb a kulturális terület jogszabályai közül, s minthogy a dán kulturális politikának sarkköve a könyvtári ellátás, a könyvtári törvénynek az egész társadalom fejlődéséhez kell igazodnia. Ezért 1976-ban nagy létszámú bizottságot kért fel a miniszter a dán könyvtárpolitika újrafogalmazására, s ennek megfelelően új alapjogszabály előkészítésére. A bizottság javaslata éppen a minap készült el, s vezérelvként az egységes könyvtári rendszer megteremtését tűzte ki. Kétségtelen, hogy eddig is eredményes kooperáció folyt a különféle könyvtár típusok között, de az állami irányításban már nem volt meg az egység, s az összefogás esetleges, spontán akciókra korlátozódott. A felismert könyvtárpolitikai szükségességet kell tükröznie az új átfogó könyvtári törvénynek, amelynek ki kell terjednie minden nyilvános és közpénzből fenntartott könyvtárra. (A jelenleg érvényben levő szabályozás csak a közművelődési és az iskolai könyvtárakra terjed ki.) Minthogy az elkészült dokumentumban nem pusztán az új jogi keretekről van szó, hanem

a következő időszakra előirányzott fejlesztésről is, sokan kérdezik, hogy az adott gazdasági helyzetben lehet-e felelősségteljesen újabb beruházásokról, anyagi igényekről beszélni. A minisztérium álláspontja ezzel kapcsolatban az, hogy a szakembereknek az optimális megoldásra kell javaslatot tenniük, mintegy kötelességük az egyoldalúság, a „beszűkültség”; a politikusok dolga lesz majd az összes egyéb tényező mérlegelésével dönteni.

Ingyenesség — központi támogatás — térítés a szerzőknek

Talán figyelmet érdemel az is, amit a dán művelődéspolitikusok a szolgálat néhány anyagi természetű problémájáról mondtak. A kulturális miniszter a könyvtári ellátás ingyenessége mellett állt ki, bár Dániában is időnként megkérdőjelezzik ezt az álláspontot. Még az említett bizottság tagjai sem voltak egységesek abban a tekintetben, hogy például a számítógéppel végzett SDI vagy egyéb tájékoztatói szolgáltatások fedezetét miképpen kell előteremteni: állami pénzekből, az egyéni használat mögött álló intézetek, intézmények, vállalatok térítéséből vagy esetleg a használat zsebéből (ez utóbbi véleményt azonban csak a bizottság egyetlen tagja, s ő is csak „elvileg” képviselte). Vitán felül állt azonban a hagyományos könyvtári szolgáltatások ingyenessége.

Jellemző vonása a dán könyvtári rendszernek az, hogy a központi kormányzat bizonyos összegű támogatást nyújt a helyi tanácsoknak e szolgálat fenntartásához. Eredetileg a központi alapnak azt a szerepet szánták, hogy ösztönzőleg hasson a helyi könyvtáralapítási, -fejlesztési kedvre. Mára azonban az érvényes jogszabály által előírt kötelező támogatások annyira megterheltek a központi keret, hogy az éppen eredeti rendeltetésének nem tud eleget tenni. Ezért olyan javaslat született, hogy néhány éven belül a helyi és a megyei tanácsok fedezzék a működés valamennyi napi költségét, a központi alapot pedig kooperációs vállalkozások, új szolgáltatások, kísérletek stb. támogatására használják fel.

Végül még egy érdekességről azzal összefüggésben, hogy a *copyright-problémák*ór számos jogi vonatkozásával szorosan kapcsolódott a főtémához. A másolóberendezések általános alkalmazása, valamint a könyvtári kölcsönzésekkel szemben támasztott szerzői és kiadói anyagi követelések különösen kiélezték a helyzetet. Egyelőre nagymértékben eltér egymástól az egyes országok e területen követett gyakorlata, pedig kívánatos volna nemzetközileg is rendezni a dolgokat. Ezért az egyik plenáris ülésen beszámolóik hangzottak el arról, hogy az USA és az NSZK könyvtárai milyen körülmények között, milyen jogi feltételekkel kísérelnek meg — egyelőre nem sok sikerrel — kielégítő megoldást találni. Az IFLA vezetősége felkérte a szekciókat, hogy állítsák össze az illetékességi területükön jelentkező idevágó problémák jegyzékét, mert szeretne áttekintést kapni e rendkívül összetett és sok érdeket érintő ügyről. Minden valószínűség szerint az IFLA nem kerülheti ki, hogy mint szakmai szervezet foglalkozzék a témával, s megpróbálja a könyvtárak, azaz a használók és a szerzők (azaz az őket képviselő — egyesek szerint őket kizsákmányoló — kiadók) érdekeit összeegyeztetni. De térjünk vissza a dán könyvtárúgyhöz, amelyben a könyvtárhasználat és a szerzői érdek oly módon került közös nevezőre, hogy 1946 óta az állam a könyvtárak által beszerzett minden példány után egy bizonyos összeget fizet a szerzőknek: jelenleg ez évente összesen 19 millió koronára rúg.

A gyermekek könyvtárhasználati joga

Érdeemes elgondolkodni azon a témán, amit a gyermekkönyvtári szekció és a közművelődési könyvtári szekció tűzött napirendjére. *Aase Bredsdorff* fejtegette ki nézeteit arról, hogy vajon a gyermekekre kellő tekintettel vannak-e a könyvtári jogszabályok. Vajon elegendő-e, ha a törvény kimondja: a könyvtári szolgálat minden állampolgár rendelkezésére áll? Vagy kielégítő-e, ha a törvény szövege felőltekről és gyermekekről beszél, de nem szól a gyermekek ellátásának sajátosságairól? Az előadó dán és nemzetközi tapasztalatokra, valamint a könyvtártörténet tanulságaira hivatkozva hangsúlyozta, hogy bár a gyermekszolgálat integráns része a közművelődési könyvtárnak, a jogszabály megszüvegezésekor tekintetbe kell venni a gyermekek ellátásának sajátos problémáit. Aligha lehet vitatkozni azzal a megállapításával, hogy a könyvtári törvények szelleme és szövege „felőltecentrikus” — ami persze folyománya annak, hogy magában a könyvtári rendszerben sem kerültek az őket megillető helyre a használók többségét kitevő gyermekolvasók. Szerinte nem az a megoldás, hogy külön gyermekkönyvtárak létesüljenek — a közművelődési könyvtár torzó gyermekszolgálat nélkül! —, hanem a jogszabályalkotásnak következetesen és kifejezetten érvényre kell juttatnia a gyermekek érdekeit.

Torzó a könyvtárügy iskolai könyvtár nélkül is, mondta továbbá Bredsdorff, utalván azokra a nézetekre, amelyek takarékosági megfontolásokból a közművelődési könyvtárakkal kielégítettnek vélik az iskolai oktató-nevelő tevékenység könyvtári szükségleteit is. Az iskola szerves része és eszköze az iskolai könyvtár, s leghelyesebb, ha jogi alapozását az oktatási jogszabályok nyújtják. (Természetesen a minden könyvtár típusra kiterjedő, átfogó könyvtári törvényből sem hiányozhat az iskolai könyvtár.) A továbbiakban már gyakorlati kérdés, hogy országonként és a földrajzi, társadalmi, gazdasági tényezőket figyelembe véve miképpen oldják meg a világosan megkülönböztetett feladatokat ellátó közművelődési és iskolai könyvtárak együttműködését, beleértve a közös üzemelést s a közös elhelyezést is.

Egységes könyvtári rendszer — átfogó könyvtári törvény

A minden könyvtár típusra kiterjedő, azaz egységes könyvtári rendszert tükröző könyvtári jogalkotás — érdekes módon — nemcsak a fejlett országokban, mint például *Dánia*, került napirendre, hanem a fejlődő országokban is, mint például *India* vagy *Nigéria*. Noha a fejlődés különböző fokán, mégis mindkét esetben az érv ugyanaz: az erőforrások jobb, gazdaságosabb kihasználása a köz javára. Korábban csak a szocialista országok könyvtárpolitikája képviselte az egységes könyvtárügy koncepcióját; most, úgy látszik, ez általános tendenciává válik. Kérdés, hogy majdan egy lelkiismeretes könyvtártörténész rögzíti-e az úttörők érdemét. A jelenben egyelőre lassan halad — valószínűleg önhibánkból — a szocialista országok könyvtárügyi eredményeinek a megismertetése. Pedig irántuk volna érdeklődés. Nagy elismeréssel adózott a közművelődési könyvtári szekció hallgatósága a munkahelyi közművelődési könyvtári ellátás megszervezésének és jogi garanciáinak, számosan kérték a magyar könyvtári alapjogszabályok frissen megjelent angol fordítását, és figyelemmel hallgatták a vitában elhangzó beszámolót a magyar könyvtárak együttműködési formáiról, a felsőoktatási és a szakkönyvtárak nyilvános funkcióiról.

E beszámoló nem vállalkozhat a közgyűlés teljes szakmai programjának bemutatására. A magyar könyvtárosok azonban szerencsés helyzetben vannak, mert az IFLA egyik *clearing house*-a (elosztó állomása) a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárában működik, ahol minden előadás szövege megtalálható. Így végezetül nem marad más hátra, mint néhány szervezeti kérdésről tájékoztatni az olvasókat.

Szervezeti élet

Mind a végrehajtó bizottságban, mind a szakmai bizottságban, mind pedig a szekciókban számos tisztségviselőnek lejárt a megbízási ideje, s újak választására került sor. Maga az elnök, *Preben Kirkegaard* sem jelöltette magát újra. Az IFLA elnöki tisztére öt pályázó volt; a titkos szavazás végeredménye a következő: *Else Granheim* (Norvégia) 219, *Guy Sylvestre* (Kanada) 214, *Esko Häkli* (Finnország) 147, *Peter Havad-Williams* (Anglia) 72, *D. R. Kalia* (India) pedig 8 szavazatot kapott. *Else Granheim* személyében először van elnöknője az IFLA-nak, és először tölti be közművelődési könyvtáros ezt a tisztséget.

A végrehajtó bizottságba a következő öt új tagot választotta meg a közgyűlés: *Marie-Louise Bossuat* (Franciaország), *Dick Fifoot* (Anglia), *Jean E. Lowrie* (USA), *Joseph S. Soosai* (Malájföld) és végül *Gotthard Rückl* (NDK) nyerte el a tagegyesületek és intézmények bizalmát. Tisztségében továbbra is megmaradt *Ludmilla Gvisiani* (SZU) és *Günther Pflug* (NSZK).

Lényeges változások következtek be a szakmai bizottság összetételében is. Mint ismeretes, az alapszabály szerint e bizottság az osztályok elnökeiből tevődik össze, akikhez hivatalból a programok irányító bizottságának (*Programme Management Committee*) elnöke is csatlakozik. A szakmai bizottság tagjai: általános tudományos könyvtári osztály: *Welsh* (USA); szakkönyvtári osztály: *Simmler* (Ausztria); a nagyközönséget szolgáló könyvtárak osztálya: *Daugbjerg* (Dánia); a bibliográfiai számbavétel osztálya: *Bagrova* (SZU); a gyűjtemények és szolgáltatások osztálya: *Popov* (Bulgária); igazgatási és technológiai osztály: *Avram* (USA); képzési és kutatási osztály: *Geh* (NSZK); a regionális tevékenységek osztálya: *Bouso* (Szenegál).

A szakmai bizottság *Geh*-t választotta elnökéül — aki hivatalból így a vb tagja is lett —, pénztárosává pedig *Popovot*.

A magyar könyvtárosok megelégedéssel nyugtázhatják, hogy a természettudományi és műszaki szakkönyvtári szekció *Vajda Eriket* — eddigi titkárát — választotta meg elnökének.

A közgyűlés véglegesítette az ideiglenes működési szabályzatot, valamint állást foglalt az előterjesztett módosítások tekintetében; ennek során több magyar javaslatot is elfogadott.

Az IFLÁ-nak nincs gondja azzal, hol tartsa közgyűléseit a páratlan években és konferenciáit a páros években. (A konferenciák napirendjén csak szakmai program szerepel, míg a közgyűléseken a szervezeti élet kérdései is.) Sok tagegyesülettől érkezett meghívás, s ezeknek megfelelően a menetrend a következő:

1980. aug. 18—23.: *Manila* (A könyvtári és az információs rendszerek fejlesztése; az információk világcseréje a nagyobb nemzetközi megértés érdekében);

1981. aug. 17—23.: *Lipcse* (A nemzeti könyvtárügyi kulcsintézmények szerepe a nemzeti és nemzetközi együttműködésben);

1982. aug. 23—28.: *Montreal* (Könyvtári hálózatok);

1983. aug. 21—27.: *München* (A könyvtárak szerepe a műszakilag fejlett társadalomban).

1984-ben pedig Kenya szeretné vendégül látni az IFLÁ-t.

Papp István

Számok és irányzatok

Két évtized — két statisztikai forrás tükrében

A *Könyvtáros* 1961-ben kezdte közölni a közművelődési könyvtárak összesített statisztikai adatait. Azóta minden év derekán megjelennek hasábjain a megyénként csoportosított, az előző év tényezőit és a belőlük kiszámított mutatókat tartalmazó táblázatok. Az első két évben még nem alakult ki véglegesen e táblázatok rendszere, de 1963-tól már egységes és azonos, minden adatot összevethető módon közlő statisztikai sorokkal jelennek meg az összesítések. Végeredményben tehát majdnem két évtized, 19 év adatai sorakoznak egymás mellett a lap táblázataiban, amelyek alapján lehetőség kínálkozik az összehasonlításra, a fejlődési tendenciák megállapítására.

Igen ám, de az elmúlt húsz év alatt a könyvtári statisztika szerepe és jelentősége módosult a könyvtárosok tudatában is. Kezdetben szinte csak arra figyeltünk, hogy mennyi a könyv, mennyi a beiratkozott olvasó, mennyi a kikölcsönzött kötet. Azóta már megtanultuk, hogy a közművelődési könyvtár is jóval többet tud nyújtani és többet is kell nyújtania a pusztán könyvkölcsönzésnél. Statisztikai táblázataink azonban a régiéket maradtak. Még nem tudják mérni azt a sajátos többletet, ami éppen a korszerű könyvtári teljesítmények mögött van. Ma is az olvasók és a kölcsönzött kötetek száma a legjobban mérhető könyvtári adat, tehát érthető, hogy a könyvtári statisztika mindenhatóságába vetett korábbi hitünk kissé megingott.

Ennek ellenére, ha nem is egyedül üdvöztetőnek, de továbbra is fontosnak kell tartanunk a könyvtári mutatószámokat. Vigasztaljon bennünket az a tudat is, hogy a tapasztalatok szerint a legváltozatosabb szolgáltatási formákat nyújtó könyvtárak érik el az olvasók számában, arányában, valamint a kölcsönzésben is a legjobb eredményeket.

Maradhatunk tehát a meglévő adatok összevetésénél. *Urbán László* a *Könyvtáros* 1966. évi 6. számában a tanácsi közművelődési könyvtáraknak az 1960-tól 1965-ig terjedő ötéves időszakra vonatkozó átlagszámait elemezve megállapította, hogy a legfontosabb mutatószámok: az *ellátottság*, vagyis az ezer lakosra jutó könyvtári könyvek száma, az *olvasóarány*, tehát az ezer lakosra jutó beiratkozott könyvtári olvasók száma, valamint az *érdeklődés*, azaz a népességhez viszonyított kölcsönzési forgalom. A *Könyvtáros* évi statisztikai táblázatait ezeket a mutatókat közlik.

1960-ban 640 kötet volt a könyvellátottság, ennyi jutott a *tanácsi közművelődési könyvtárak* könyvállományából 1000 lakosra. A megyék közül Baranya (902 kötet) és Vas (874 kötet) állt az élen, míg Szabolcs-Szatmár, Hajdú-Bihar (508 kötet) és Pest megye (381 kötet) volt a legyengébben ellátott. Az olvasóarány 1000 lakosra számított országos átlaga 100 volt, a legjobbnak Vas megyéé (158), Somogyé (138), a leg-

alacsonyabbnak Hajdú-Biharé (74) és Pest megyéé (65) mutatkozott. A kölcsönzési forgalmat az akkori statisztika nem a lakosságszámhoz, hanem a beiratkozott olvasók számához viszonyította. Bács-Kiskun és Szolnok megyék voltak az élen, Szabolcs-Szatmár és Zala pedig leghátul.

A tanácsi könyvtárak fejlődésének legdinamikusabb öt éve

A számok azt mutatják, hogy a tanácsi közművelődési könyvtárak életében a hatvanas évek első felében következett be a legnagyobb fejlődés. Ez különösen szembetűnő a könyvvel való ellátottság terén. 1965-ben 1312 kötetre emelkedett az 1000 lakosra jutó könyvellátottság országos átlaga, tehát több mint kétszeresére nőtt az 1960. évi mutatóhoz képest. A megyék közül *Vas foglalta el az első helyet, s ezt azóta is tartja, könyvellátottsága ma is a legjobb.* Baranya nem tudta megkétszerezni öt évvel korábbi eredményét, lemaradt; Vas megye után Tolna és Somogy következett. A sor végén — mint öt évvel korábban — ismét Hajdú-Bihar és Pest megye volt. Bár ezeknek a megyéknek is sikerült az öt év alatt megdupláznuk könyvállományukat, a korábbi nagy különbség miatt lemaradásuk még nagyobb arányúvá vált. Ebben az évben már Budapest tanácsi könyvtárainak adatai is szerepeltek a táblázatban, mégpedig a könyvellátottságot tekintve az utolsó helyen.

Szépen fejlődött a beiratkozott olvasóknak a lélekszámhoz viszonyított aránya is. Ennek országos átlaga az öt évvel korábbi 100-ról, tehát 10 százalékról 172-re, tehát 17,2 százalékra emelkedett. Somogy, Baranya és Győr-Sopron megyében az olvasók aránya 20 százalék fölé ugrott, míg Komárom és Pest megye mutatója mélyen az országos átlag alatt maradt. Leggyengébbnek Budapest olvasóaránya mutatkozott (8,8 százalék). Az érdeklődés országos átlaga ezer lakosra 4157 kötet volt. E tekintetben a megyék között nem voltak óriási különbségek: az első helyen Szolnok állt 5094, az utolsón Pest 3322 kötettel.

Újabb öt év múlva, 1970-ben már a könyvellátottsági mutató sem tudott olyan mértékben emelkedni, mint az előző öt éves időszak alatt: mintegy 30 százalékos volt az emelkedés, s 1890 kötetes az ezer lakosra jutó átlag. Az élen álló Vas megyét közvetlenül Zala és Somogy követte, leghátul pedig Pest megye és Budapest kullogott.

Az olvasók aránya ebben az időszakban csupán igen csekély mértékben emelkedett: országos átlagban az 1965-ös 17,2 százalékról 17,3-ra. Somogy, Bara-

nya és Veszprém ért el 20 százalék feletti eredményt, a táblázat aljára Pest megye mellé Komárom és Fejér került. Az olvasói érdeklődés átlaga azonban eléggé erőteljesen emelkedett, 4606 kötetre. Kiugró eredményt ért el Békés 6065 kötettel, továbbá Bács-Kiskun és Somogy. A sereghajtó Komárom és Pest megye, legalul pedig Budapest volt.

Megállt a fejlődés!

A hetvenes években megtorpan a fejlődés, különösen az olvasók aránya és a forgalom tekintetében. A könyvellátottság mértéke 1975-ben országosan elérte a 2452 kötetes átlagot — ezer lakosra számítva. A megyék között maradt az öt évvel korábbi sorrend: Vas, Zala, Somogy; negyediknek azonban felzárkózott egy alföldi megye is: Szolnok. A táblázat alját Fejér, valamint Pest megye és — nagyon lemaradva — Budapest foglalta el. Az olvasók százalékaránya országosan 17,3-ról 16,3-ra esett vissza. Somogy kiugró eredményt ért el 22,3, a második pedig Szolnok megye lett 20,6 százalékkal. Az első kategóriában *Pest megye végre elkerült az utolsó helyről:* megelőzte Fejért. A könyvtári kötetforgalom országos mutatója is visszaesett évi 4446-ra. Az első helyet Szolnok megye foglalja el, mégpedig tetemes előnnyel, utána Bács-Kiskun és Borsod-Abaúj-Zemplén megye következik. Leghátul Fejér és Pest megye, valamint Budapest van.

1978-ban az ezer lakosra jutó könyvellátottság országosan 2881 kötetre emelkedett. Vas, Somogy és Szolnok van az élen, tehát végre alföldi megye is bejutott a legjobban ellátottak közé. Az olvasók aránya tovább romlott: 15 százalék alá esett vissza. Az élen: Somogy és Szolnok van, a megyék között Fejér az utolsó. Az évi könyvtári forgalom ezer lakosra számított adata is kisebb lett: az átlag 4358 kötet; változatlanul Szolnok vezet, Somogy és Borsod-Abaúj-Zemplén előtt. Az alsóházban Pest megye e vonatkozásban is elkerülte Fejért.

Íme, a könyvtári mutatószámok majd húszéves időszakának summája. Az ellátottság látványosan fejlődött a hatvanas évek első felében, azóta mérsékelten emelkedett, de egyre csökkenő arányban. Az olvasók aránya 1970-ben volt a legmagasabb: 17,3 százalék (ezer lakosra 173 olvasó), 1978-ra pedig visszaesett 14,9 százalékra. Az olvasók érdeklődését tükröző könyvtári forgalom is 1970-ben volt a legmagasabb, azóta kismértékben, de fokozatosan esik vissza.

A megyék összehasonlításakor felfigyelhetünk a nagyon nehéz körülmények

között, folyvást rohamosan növekvő lakosság körében dolgozó Pest megyei könyvtárak nagy erőfeszítéseire. Több mutatószám tekintetében már elkerültek a megyei sorrend utolsó helyéről. Hajdú-Bihar megye viszont már korábban megkezdte a felzárkózást a középmezőnyhöz, eredményei biztatóak. A különféle mutatókat egybevetve *Somogy vivta ki magának az első helyet.* Nagyon látványos Szolnok megye fejlődése is, minden tekintetben felzárkózott a legjobb megyékhez, az olvasói érdeklődésben pedig az élre tört.

Ohatatlanul fel kell tenni a kérdést: mi okozza a könyvtári statisztika mérőszámaiban a megyék közötti különbségeket. Elsősorban feltétlenül a települési adottságokban és a művelődési szokásokban mutatkozó eltérések. A megyék között is voltak és vannak hátrányos helyzetűek, nemcsak a családok és az iskolai tanulók körében. Az ország keleti felében, a nagy határú városok és községek szétszórt tanyáinak lakóihoz sokkal nehezebben jutott el a könyv, mint a kis falvakba. Emellett könyvtári rendszerünk is inkább „kisfalusi” szervezettségű volt, patriarkális irányítású, a személyes kapcsolatokra építő. Városainkban és nagyobb településeinkben később alakult ki a modern könyvtári üzem, amely azután szolgáltatásainak változatosságával és minőségével nagyobb tömegekre és igényesebb olvasókra is hatni tudott. Ez hozta a hatvanas évek első felében az ugrásszerű fejlődést, amikor már nemcsak a kisfalvas helyeken, hanem a népesebb településeken is ugrásszerűen megnőtt például az olvasók aránya. A folyamat azonban nem tudott akadálytalanul kibontakozni, mert a hetvenes években megakadt a korszerű könyvtárak építésének szépen indult folyamata. Fel szeretnénk hívni a figyelmet egy tényre, amit a Könyvtáros évi statisztikája nem tükröz, de ami alapjaiban érintette a hatvanas évek fejlődési trendjét: az 1964-es és az 1968-as nagyszabású takarékosági intézkedések elsősorban a kistelepülések ellátását rontották: akadózni kezdett, helyenként hosszabb-rövidebb időre meg is szűnt a könyvtárak legnagyobb vonzóereje, a friss, új könyvek beáramlása a kisebb intézményekbe, amelyeket ráadásul nem fogtak össze korszerű ellátó rendszerek sem.

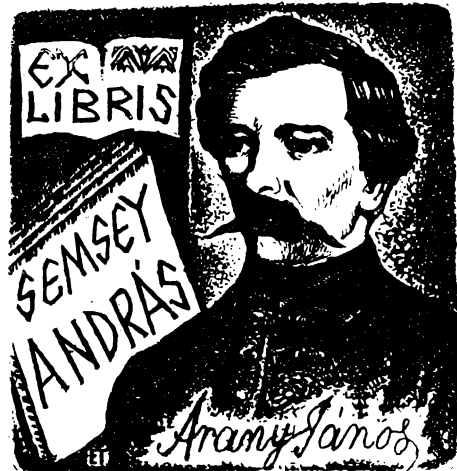
Még valamit hangsúlyozni kell a fejlődés elemzésekor: Nem szabad azt hinni, hogy a gazdasági és társadalmi fejlődés kibontakozása során a könyvtárak fejlődése is magától bekövetkezik, s ehhez nem szükséges erőteljes kezdeményezés és szívós küzdelem. Bizony látható a táblázatokból, hogy a megyék egy ré-

szében hamarabb hozzáfogtak a könyvtárosok a könyvtárfejlesztéshez, céltudatosabban harcoltak a jobb működési feltételek megteremtéséért, nagyobb áldozatkésztségre tudták bírni a könyvtárak fenntartóit. Néhány megye pedig amúgy is hátrányos helyzete mellett elmulasztotta a fejlesztésre *legalkalmasabb évek* kihasználását, s később sokkal nagyobb erőfeszítésre volt szüksége, hogy valamilyest csökkentse hátrányát. Nem vitás, hogy a legjobb eredményt elérő megyék teljesítményében nagy részük van a könyvtárosoknak is. (Lásd Somogy, Vas, Szolnok megyét stb.)

Településeink könyvtári ellátása

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1968 óta immár tizenegy éve jelenteti meg a *Településeink könyvtári ellátása* (TEKE) című statisztikai összeállítást. Ezzel a kiadvánnyal nagy segítséget nyújt a KMK a könyvtári irányításnak, mégpedig felső, középső és alsó fokon egyaránt, mert az ötezernél népesebb települések könyvtári életének tévyszámait és mutatóit egyenként közli. Ezáltal hozzásegíti a fenntartókat és a könyvtárosokat, hogy településük eredményeit a hozzájuk hasonló nagyságú városok és községek adataival összevet-hessék és így könyvtáruk teljesítményeit országos méretben szemlélhessék.

Statisztikai áttekintésünkhöz kívánczik néhány ilyen összehasonlító adat kiemelése is a TEKE 78-as statisztikai sorraiból, ezeket sem véljük tanulság nélkül valóknak. Itt van például a *megyei jogú városok* néhány könyvtári adata. A TEKE az alapterületi ellátottságot 100 lakosra adja meg, a könyvellátottságot

egy lakosra mutatja ki, az olvasók arányát 100 lakoshoz méri, az érdeklődést (évi kötetforgalmat) pedig egy olvasóra számítja ki. Nos, a megyei jogú városok között Győrnek a legjobb az alapterületi ellátottsága 4 m²-rel, utána Miskolc következik; legrosszabb Pécsé, csupán 1,3 m². A könyvellátottságban Szeged vezet 3,2 kötettel, második Miskolc. Szeged elcsősége érthető, hiszen alapja a *Somogyi Könyvtár* régi, gazdag állománya. Debrecen utolsó helyét a magyarítja, hogy itt kezdtek a legkésőbb a városi könyvtárhálózat szervezését. Az olvasók aránya tekintetében Miskolc van az első helyen 16,5 százalékkal; második Szeged, míg az utolsó Pécs. A kölcsönzött kötetek forgalmában szintén Miskolc vezet, mégpedig tetemes előnnyel (34 kötettel), második itt is Szeged, utolsó pedig ismét Pécs. Pécs 1965-ben még az olvasók arányában is, érdeklődésében is vezetett, mostanra azonban visszaesett. Ennek elsősorban a könyvtárfejlesztés elmaradottsága az oka. Ennyit a megyei jogú városokról.

Ragadjunk ki néhány adatot a TEKE mutatói közül: *Alapterületi ellátottság* tekintetében a legjobban ellátott települések *Beled* (Győr-Sopron), *Kecel* (Bács-Kiskun), *Sárvár* (Vas) és *Devecser* (Veszprém). Mutatóik 10 m² felett vannak. (*Beled nagy könyvtáráról vagy könyvtáraitól sohasem hallottunk: az 5646 lakosára feltüntetett 722 m² könyvtári alapterület képtelenségnek tűnik, feltehetőleg statisztikai elírás. — A szerk.*) A legrosszabbul ellátottak Budapest kerületei. Továbbá a Pest környéki községek: Szigetszentmiklós, Pécel, Vecsés, Gyál stb. Mutatóik fél négyzetméter körül vannak. Az új városok közül Paks és Lenti van a legjobb helyzetben 8,2, illetve 7,1 m²-rel, míg a legrosszabb Érd és Balatonfüred helyzete, mutatójuk 1 m² alatti. (Érden azonban a közeljövőben lényeges javulás várható — lásd *Győri Erzsébet* cikkét a Könyvtáros szeptemberi számában.)

A *könyvellátottságban* kiemelkedik Veszprém 15,8 kötettel. Ennek az a magyarázata, hogy a megyei könyvtár újra kifejlesztette a falvak ellátását szolgáló letéti állományát. Utána a legjobbak Kisterenyé, Gyöng és Bóly. A leggyengében ellátott Budapest XIV. és XI. kerülete egy kötet alatti, továbbá az említett Pest környéki települések az egy kötetet alig meghaladó mutatóval, valamint ismét Balatonfüred.

A *beiratkozott olvasók aránya* országosan 14,9 százalék. Kiugranak Encs, Komló, Dunaújváros (e két utóbbi szak szervezeti ellátásban) és Újszász 30 szá-

zalék feletti eredménnyel. Kitűnő olvasóarányt mutatnak fel *Somogy megye* városai és járási székhelyei. *Nyolc legnagyobb településük olvasói arányának átlaga 23,2 százalék!* A legrosszabb három budapesti kerület, a Pest környéki települések, azután Bodajk, Tokod és Záhony olvasói aránya.

Az *olvasói érdeklődés* érdekes és vitatható képet mutat. Az országos átlag itt évi 26,6 kötetes kölcsönzési forgalom, ez elfogadható. Elgondolkodtató azonban néhány kiugró eredmény. Például Tiszavasvári 59, Tát 51,5, Budapest XVII. kerülete 47,7, Budakalász 46,7, Kisbér 45,7 kötetet jelentett, s eközben a legmagasabb olvasói érdeklődést produkáló könyvtárakban a lélekszámhoz viszonyított olvasói arány rendkívül alacsony. Ezekben a könyvtárakban tehát egy összeszűkült olvasói réteg olvas rendkívül sokat, ami eleve egészségtelen. De még így, ezt feltételezve is hihetetlen és elfogadhatatlan, hogy Tiszavasváriban nemcsak a legjobb olvasók, hanem *minden olvasó egész évben heti 1 kötetnél többet olvasna*. Ez nem valós szám, ilyen csak úgy érthettek el, hogy az olvasók sok könyvet visznek haza, s az olvasni valóikat a hazavitt könyvekből otthon válogatják ki. A felügyeletnek jobban meg kellene néznie ezeket a hihetetlen érdeklődést produkáló könyvtárakat!

Alacsony viszont — és jóval az országos átlag alatt van — az érdeklődés a megyei könyvtárak közül a szekszárdiban, a városiak közül Dunakesziben, valamint Budaörs, Heves, Móriapócs községekben. A legalacsonyabb Bácsalmáson, Rudabányán, Solton. Igaz viszont, hogy ez utóbbi három településen nagyon magas az olvasói arány, 25—30 százalék. Érthető, ha a sok olvasó között számos olyan kezdő is van, aki keveset olvas. Ez mindenesetre elfogadhatóbb és természetesebb dolog, mint a mesterségesen felduzzasztott forgalom.

Ilyenfajta kép bontakozik ki a táblázatok adatai között folytatott tallózás során. A végső tanulság, úgy hiszem, kézenfekvő: mindjárt mást mutatna az országos könyvtári statisztika, ha a lemaradt könyvtárakat sikerülne felemelni legalább az átlag színvonalára. Az eredmények visszaesése elsősorban a sok gyengén működő könyvtár miatt következett be.

Meg kellene vizsgálni, miként követhető *Somogy megye példája*, ahol 20 százalék fölül emelték a megye városaiban és járási székhelyein a beiratkozott olvasók arányát.

P á l d y R ó b e r t

Számok és tények a szakszervezeti könyvtárügyről

Szakszervezeti könyvtárügyünkre olyan idők járnak, amikor minden számvetés továbbfejlődésünket lendítheti előre. Ehhez segítségünkre vannak a könyvtári statisztikák, de támogatnak az elmúlt idő eseményei, számokkal nem rögzíthető tényei is.

A következőkben megkísérlem összegezni az elmúlt, 1978-as év legfontosabb eredményeit, jelezni gondjainkat. Előljáróban mindjárt hadd jegyezsem meg: a szakszervezeti közművelődési könyvtárak folyamatos fejlődésében — talán így van ez az egész magyar könyvtárügyben is — egy-egy év nem olyan nagy idő, hogy lényeges változásról, fejlődésről beszélhetnénk. (Bár így lenne!) Adataink, a fejlemények azonban az előrehaladás irányát némileg mégis jelzik.

Nincs lényeges változás

A szakszervezeti könyvtárak 1978. évi eredményei — az előző évhez viszonyítva — inkább a szinten maradásról, mintsem a növekedésről tanúskodnak. Hatókörük csaknem 2,3 millió szervezett dolgozóra terjedt ki, akiknek száma egy év alatt 15 ezerrel nőtt. Ez természetesen azzal is járt, hogy a szolgáltató helyek száma több lett, mégpedig százal. A nagyobb hatókörbővülést Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Szabolcs-Szatmár, Szolnok és Zala megyék adatai mutatják.

A könyvállomány 9,5 millió kötet, a növekedés az elmúlt évben mintegy 400 000 állományegység volt. Állománygyarapításra 24 millió forintot költöttünk, 2,2 millió forinttal többet az előző évi összegnél.

Nem emelkedett, sőt 5000-rel csökkent a könyvtárat használók száma (vidéken 3000-rel, Budapesten 2000-rel). Jelentősebb mértékben (ezres nagyságrendben) csökkent Baranya, Borsod-A.-Z., Csongrád, Győr-Sopron és Hajdú-Bihar megyében. Ezt a visszaesést, sajnos, nem tudta ellensúlyozni a Bács-Kiskun, Nógrád, Szabolcs-Szatmár és Zala megyei olvasók számának növekedése sem.

A csökkenésnek természetesen több oka is lehet, de talán elsősorban az állományvédelmi rendelet előírásainak nagyobb mérvű végrehajtása játszott benne a fő szerepet. Emiatt ugyanis igen sok könyvtár zárta be kapuit — hosszabb-rövidebb ideig — olvasói előtt. Véleményünk szerint az időpontok egyeztetésével, összehangolásával az állományrevízióval járó sok zárvatartást és ezzel

együtt az olvasók elmaradását csökkenteni lehetett volna.

Mindezek ellenére az ellátott dolgozókhoz képest nem mondható rossznak az olvasók aránya, hiszen 29 százalékuk a könyvtárak beiratkozott olvasója. A szocialista brigádtagok könyvtári igényeinek növekedését jelzi, hogy számuk egyetlen év alatt 3000-rel nőtt. Eredménynek könyvelhetjük el azt is, hogy az olvasók csökkenő száma ellenére sem lett kevesebb a könyvek forgalma, sőt némi növekedés is tapasztalható.

Mivel immár másodízben jelent meg a SZAKMA '78 (Szakszervezeti könyvtárak működési adatai) című statisztikai adatgyűjtemény, alkalmunk nyílik arra, hogy összevessük a számokat, különösen pedig az önálló könyvtárak adatait. Érdeemes a működési körülmények változásait mutató számokat — természetesen csak néhányat — megvizsgálni.

A 10 ezer feletti állománnyal rendelkező könyvtárakat tekintve a kép a következő: a 100 ilyen önálló könyvtár közül 10-nél találhatunk lényegesebb alapterület-növekedést. Kettőnek azonban lényegesen csökkent az alapterülete. (Dél-Magyarországi Építőipari Vállalat, Szeged: 160 m²-ről 12 m²-re; a 43-as Építőipari Vállalatnál pedig 60-ról 16 m²-re.) A főfoglalkozású könyvtárosok száma 15-tel nőtt. Néhányuk esetében azonban a létszámemeléssel egyidőben csökkent az állománygyarapításra fordított összeg. A könyvbeszerzés összege 58 könyvtárban emelkedett, 10 könyvtáré azonos szinten maradt, 32-é kevesebb lett.

Változások a személyi feltételekben

A szakszervezeti könyvtárakban jelenleg összesen 5227 könyvtáros működik. Nagyobb részük megbízási vagy tiszteletdíjas, s a jövőben is ilyen minőségben fognak tevékenykedni. A főfoglalkozásúak helyzetében különösen két vonatkozásban tapasztalható öröndetes javulás: Számuk egy év alatt 59-cel nőtt, és a képzettségükben is lényeges javulás következett be.

A főfoglalkozásúak szakképzettségi szintjét, a képzettségi fokozatok arányát vizsgálva megállapítható, hogy míg 1976-ban a 619 könyvtárosnak mindössze 13,4 százaléka rendelkezett főiskolai, egyetemi képesítéssel, addig ez az arány 1978-ban már 24,6 százalék volt. Meg kell azonban jegyezni: a középfokú végzettséggel rendelkezők aránya a bázisévben 44,7 százalékot tett ki, ezzel szemben

jelenleg mindössze 33,2 százalék. Nyilván összefügg ez az ellentétes irányú alakulás azzal, hogy az elmúlt két évben sokan tették le a komplex államvizsgát.

A különböző könyvtártípusokban tevékenykedők közül hadd emeljük most ki a központi könyvtárakban dolgozó könyvtárosok szakképzettségének alakulását. Amíg 1976-ban felsőfokú végzettsége csupán 26-nak volt (20,2 százalék), addig 1978-ban számuk 57-re (41,3 százalék) emelkedett. A középfokú képesítések aránya 31,9 százalék, együttesen tehát az itt dolgozó könyvtárosok 73,2 százalékanak van a munkakörének megfelelő szakmai felkészültsége. Az alapfokú végzettségűek aránya 18 százalékos, és csak 8 százalékot tesz ki azoké, akiknek nincs szakképzettségük.

A körzeti és az önálló könyvtárakban sem rosszabb a szakképzett könyvtárosok aránya, talán az önálló könyvtárakban kellene a képesítés nélküliek 21,6 százalékos részarányát lejjebb szorítani.

Természetesen más a helyzet a megbízási díjasok, társadalmi munkás könyvtárosok képzettségében. Az adatokból egyértelműen kitűnik, hogy az alapfokú tanfolyamok gyakori szervezése ellenére sincs előrelépés. A 4405 könyvtáros közül mindössze 1637-nek van alapfokú szakképzése. Ha ezen belül a letéti könyvtárosok részarányát nézzük, 50 százalékosnál jobbat évek óta nem tudunk felmutatni. Nem szorul bizonyításra, hogy van tennivalónk e téren. De nemcsak képzésükre kell gondolnunk, hanem anyagi, erkölcsi megbecsülésükre is.

Sajnos, azt is meg kell állapítanunk, hogy a könyvtárak jelentései, adatai nem mindig megbízhatóak. Ezek a statisztikai fegyelmetlenségből származó, pontatlan adatok pedig éppenséggel nem vezetnek valós értékeléshez az irányítókat. Hogy kézenfekvő példát is mondjak: a SZAKMA '78 adatai szerint a KPVDSZ Központi könyvtára 35 ezres könyvvállományából a letéti cserék során 48 ezer kötetet adott ki, s mindezt 2 dolgozóval végezte. Kétszer többet, mint a Vasas és hétszer többet, mint a HVDSZ nagyobb dolgozói létszámmal rendelkező központi könyvtárai.

Javultak a működés pénzügyi alapjai

Jelenleg 292 szakszervezeti fenntartású, önálló költségvetéssel gazdálkodó művelődési intézmény működik. Közéjük számítjuk természetesen a központi, a körzeti, valamint a művelődési házakban levő önálló könyvtárakat is. Az összes bevételek 1977-hez képest 10 százalékkal növekedtek, s 1978-ban elérték

a 350 millió forintot. Milyen forrásokból származnak ezek a bevételek? A központi szakszervezeti kulturális alapból 104, a vállalati támogatásokból 64, a szakszervezeti tagdíjból történő részesedésésként (az iparági szakszervezeti központok és az alapszervezetek esetében) 34, az egyéb szervek támogatásából 33, a saját bevételből pedig 115 millió jutott a művelődésügy támogatására. Ebből az összegből a könyvtárak 52,2 millió forintot kaptak, 4,7 millióval többet, mint 1977-ben. A növekedésből bérekre 2,1, könyvbeszerzésre 1,6 millió forintot költöttek.

Úgy tűnhet, hogy a könyvtárak részesedése a közművelődésre fordított támogatásból csak mintegy 15 százalék volt. A helyes értékeléshez azonban figyelembe kell venni azt, hogy a teljes összegből 115 millió forint a művelődési otthonok és a művészeti együttesek saját bevétele volt (érthető módon a könyvtáraké mindössze 1,4 millió), továbbá azt is, hogy a művelődési otthonokban levő könyvtárak működési kiadásainak jelentékeny hányada nem a könyvtárak költségvetését terhelte. Ha tehát ezeket is számításba vesszük, akkor a részesedés már nem is tűnik olyan rosszknak.

A fokozottabb támogatás eredményeként az egy dolgozóra jutó könyvbeszerzés összege egy év alatt 1 forinttal, az egy olvasóra jutó pedig 3,86 forinttal emelkedett.

Az V. ötéves terv időszakában a szakszervezetek rendelkezésére álló közművelődési beruházási keretből (100 millió forint) 42 intézmény (közöttük 12 önálló elhelyezésű könyvtár) építéséhez (Textiles, Orvos-egészségügyi, ÉDOSZ központi könyvtárak stb.) járult hozzá a SZOT. A lehetőségek a következő években is korlátozottak, elsősorban a Baranya, a Csongrád és a Bács-Kiskun megyei SZMT központi könyvtár elhelyezését kell megoldani.

Nemrég megvizsgáltuk, hogyan alakult a központi kulturális alap elosztása. A kapott kép nyugtalanító. Anélkül, hogy felsorolnánk valamennyi megyének vagy iparági szakszervezetnek a könyvtárak részére megszavazott juttatásait, elmondható: rendkívül nagy különbségek — mondhatnánk úgy is, igazságtalanságok — tapasztalhatók az elosztásban. Az SZMT központi könyvtáraknál az egy olvasóra jutó legalacsonyabb érték 34,80 (Zala), a legmagasabb 123 Ft (Borsod). Az iparági budapesti központi könyvtáraknál ugyanez 4,94 (KPVDSZ!), illetve 80 Ft (Vegyész). Nem a felső értéket tartjuk soknak, hanem az *alsót rendkívül kevésnek*. Ebből következik, hogy a SZOT-nak és a fenntartó szerveknek

a jövőben arra kell törekedniük, hogy a lemaradtak és elsősorban a minőségi munkát végzők kapjanak nagyobb mértékű támogatást a szakszervezeti központi kulturális alapból.

Egyenetlen fejlődés a tartalmi munkában

Ha visszatekintünk az eltelt egy-másfél évre, mindent egybevetve megállapíthatjuk: a szakszervezeti könyvtárak élete mozgalmasabb, eseményekben gazdagabb volt mint korábban. Nehéz volna valamiféle mércével is lemérni könyvtárügyünk helyzetét, presztízsét, de talán nem tévedünk, ha azt mondjuk: könyvtári hálózataink érettebbek lettek, többségük levetette a serdüléssel járó kedvezőtlen vonásokat. A fenntartó, valamint a felügyeleti szervek is mindinkább olyan közművelődési intézménynek tekintik a könyvtárat, amilyenek a párt közművelődési határozata és a könyvtári törvényerejű rendelet is előírja.

A tapasztalatok szerint a hálózati központok munkája, egész tevékenysége tudatosabbá vált. Az éves tervek, programok összeállításakor számoltak lehetőségeikkel és csak olyan feladatokat vállaltak, amelyek megvalósításához megvoltak a feltételek. S amit ebben a kérdésben hangsúlyozni érdemes: figyelembe vették területük szakszervezeti céljait is.

Az idén januárban *a SZOT kulturális, agitációs és propagandaosztálya mellett megalakult a könyvtári bizottság*. Munkaprogramjában szerepelt a Kulturális Minisztérium és a SZOT együttműködési megállapodásának előkészítése, a SZOT-elnökség által 1971-ben kiadott könyvtári alapelvek és követelmények végrehajtásának elemzése és az új követelményrendszer kidolgozása. Ez utóbbi végül is a Könyvtártudományi és Módszertani Központ segítségével elkészült, ezt vitattuk meg a szakszervezeti könyvtár-igazgatók szept. 25—27-i miskolci tanácskozásán.

Nagy a jelentősége annak is, hogy a szakszervezeti könyvtári hálózatok születése óta az idén először került sor a *könyvtárigazgatók továbbképző, vezetőképző tanfolyamára*. S ha a ráckevei,

háromhetes tanfolyam lebonyolítása során akadtak is apróbb nehézségek, eredményként könyvelhetjük el, hogy az előadásokon, a vitákon kívül az együttlét, a kötetlen beszélgetések, véleménycserék is hozzájárultak a könyvtárvezetők felkészültségének növeléséhez, tájékozódásuk továbbfejlesztéséhez.

Az eddigiekkel érzékeltetni kívántuk, hogy a szakszervezeti közművelődési könyvtárak fejlődése nem rekedt meg, noha gondjaik megsokasodtak. Mind a munka tartalmában, mind a működési feltételekben előbbre lépésről számolhatunk be. Más kérdés, hogy a fejlődési ütem nem felel meg a kívánalmaknak. Országos gond, hogy a hálózatok között — amelyek egy része az idén ünnepelte megszervezésének huszadik évfordulóját — mind a munka színvonalában, mind pedig a működési körülményekben — e kettő szorosan összefügg — igen nagyok az eltérések. Némelyik messze az átlag fölé emelkedett, mások viszont alatta maradtak. Ebben az egyenetlenségben természetesen benne van a múlt is, az tudniillik, hogy a gazdasági, társadalmi átalakulások következtében néhány hálózat csak jóval később indulhatott fejlődésnek, például olyan megyékben (Szabolcs-Szatmár, Hajdú-Bihar, Békés, Somogy stb.), ahol az ipartelepítés, az iparszerű gazdálkodásra való áttérés tulajdonképpen még napjainkban is tart. Fontos feladat ezeknek az egyenlőtlenségeknek a felszámolása, a különbségek csökkentése. A szakszervezeti könyvtárügy fejlődésének legfőbb nehézségét az okozza, hogy valóban sok apró könyvtár alkotja a hálózatot, de ilyenek lesznek a jövőben is, amíg a kis létszámú munkahelyek léteznek. Mindennek ellenére a központi könyvtárak legfontosabb feladata továbbra is az, hogy munkájuk, irányító, segítő, valamint módszertani tevékenységük korszerűsítése révén az egész hálózat könyvtári szolgáltatásainak színvonala emelkedjék, hogy a bármelyik tagkönyvtárunkban jelentkező olvasói igényeket a lehető leggyorsabban képesek legyenek kielégíteni. Mindez nem az egyén óhaja, hanem valóban társadalmi szükséglet, és egyben szakszervezeti követelmény is.

André Miklós

Kitüntetés

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Várkonyi Györgynét*, a Budapesti Pártbizottság oktatási igazgatóságának könyvtárosát nyugállományba vonulása alkalmából, a párt- és a munkásmozgalmában végzett több évtizedes, eredményes munkásságáért a MUNKÁ ÉRDEMREND arany fokozatával tüntette ki.

Jó alapokról magasabb szintre emelkedhet Körmend könyvtárügye

Annak ellenére, hogy az 1979. január 1-én ismét városi rangra emelt Körmend — az 1244-ben IV. Béla királytól kapott városi kiváltságot 1871-ig viselhette — római kori létének nincsenek egyértelmű bizonyítékai, a városban élők méltán tekinthetik lakóhelyüket régi településnek. A Rába menti község alapításának pontos dátuma ismeretlen, neve először egy 1238. évi oklevélben szerepel. Előnyös földrajzi fekvésének köszönhető, hogy a 13. században már fontos közlekedési csomópont, nyugat-keleti és észak-déli útvonalak találkozóhelye volt. Az évszázadok során sok katasztrófát és háborút átélt Körmend vára és a hozzá kapcsolódó helység 1606-ban *Batthyány Ferenc* királyi főlovászmesternek, a dunántúli hadak fővezérének birtokába került, s ettől kezdve a Batthyányak több mint háromszáz évig voltak Körmend földesurai. 1720-ban épített kastélyuk — a hozzá csatlakozó épületekkel — most is fontos szerepet tölt be Körmend életében: oktatási, közművelődési intézményeknek és ipari üzemnek ad otthont.

A település felszabadulás előtti életében a mezőgazdaságé volt a meghatározó szerep. Ma a jó teljesítményt nyújtó tsz és a tangazdaság mellett 28 kisebb-nagyobb ipari üzem található a városban. Az elmúlt évtizedben a műszaki-ipari infrastruktúra, a lakosság egészségügyi és kommunális ellátása területén évszázados lemaradást hozott be a település. A városi rang odaítélése azonban a vezetőkre további kötelezettségeket is ró; egyebek között igen sürgető feladat az oktatás, az egészségügy és a közművelődési ellátás korszerűsítése. Ez utóbbi területen nem kis gond a művelődési központ rekonstrukciójának befejezése és az új könyvtár felépítése.

A könyvtári ellátás első „intézményei” Körmenden is a lakosság különböző rétegeit tömörítő egyletek könyv- és folyóiratgyűjteményei voltak. Közöttük elsőként 1846-ban a kaszinó könyvtára nyílt meg. A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhívását követően 1891-ben — majd 1947-ben ismét — közpénzen fenntartott népkönyvtárat is szerveztek, de egyikük sem működött hosszabb ideig, állományuk szinte teljesen megsemmisült. A folyamatos közművelődési ellátás az 1952-ben 196 kötettel megnyitott *Körmendi Járási Könyvtár* működésével kezdődött.

A város könyvtári ellátása

A lakosság könyvtári ellátásában a városi-járási könyvtár, valamint fiókhálózata az üzemi szakszervezeti és az iskolai (3 általános és egy középiskola) könyvtárakkal osztozik. A város 11 416 lakosának (az 1976. január 1-i lakónépesség számadata) 17,2 százaléka iratkozott be 1978-ban a tanácsi könyvtárakba. A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárakat a lakosság 22 százaléka látogatta rendszeresen.

Az állomány gyarapítására az elmúlt évben az eredeti költségvetésből 170 000 forintot használhattak fel, ennek mindössze fele jutott a központi könyvtárra. Ekko-ra összegből megnyugtatóan nem oldható meg a középfokú könyvtári ellátás bázisát képező gyűjtemény fejlesztése és az 51 letéti szolgálati hely friss irodalommal való ellátása.

Az 56 385 állományegységből egy körmendi lakosra 4,9 kötet jut. Ez az átlag jóval nagyobb az országos mutatószámnál, de magasabb a Vas megyei „B”-típusú könyvtári sátrékhelyek 4,2 kötetes lakossági ellátottságánál is. A valós értékeléshez azonban hozzátartozik, hogy a statisztikakészítés időszakában a könyvtár állományát még tekintélyes számú kivonásra váró, feleslegessé vált és tartalmilag elavult dokumentum terhelte. A munkatársak azóta alapos állománytisztítást végeztek, amely a gyűjtemény információs értékére és esztétikai állapotára egyaránt jó hatással volt. A kézikönyvtári gyűjtemény fejlesztésére kellő figyelmet fordítanak: ennek az állományrésznek fele az utóbbi öt év gondos gyarapításának eredménye. A könyvtár 1200 hanglezemmel, két és fél ezernél több darabból álló diagyűjteménnyel és 27 tekercs-mikrofilmmel is rendelkezik.

A központi intézmény a kurrens periodikumok gazdag választékával várja olvasóit. A 258 címből több mint negyven határainkon túlról érkezik, ezek nagy része a szomszédos országok magyar nyelvű hírlapjai és folyóiratai közül kerül ki. A megyei könyvtárhoz érkező könyvtárközi kérések azonban arra is figyelmeztetnek, hogy olyan további, alapvető hazai folyóiratok előfizetéséről kell gondoskodni, mint az *Állam és Igazgatás*, a *Magyar Pszichológiai Szemle*, a *Szociológia*. Az idegen nyelvű folyóiratok kínálatát (jelenleg tizenhat) újjak megrendelésével is lehetne gazdagítani, és

ezzel a könyvtár még jobban közelítene a szakmai irányelvekben meghatározott kívánalmakhoz. (Főként a gyermekek részére előfizetett idegen nyelvű anyag bővítendő.)

Az előfizetett periodikumokból 176-ot tartósan megőriznek. A honismereti—helytörténeti kutatás segítségének könyvtári feladatait ismerő és megvalósításán munkálkodó könyvtárak azonban arra is törekednie kell, hogy a megőrzés hiánytalanul kiterjedjen valamennyi vasi periodikumra. (1978-ban a *Vasi Propagandistát*, és a *Jelentkezünket*, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola diákjainak orgánumát még nem sorolták a tartós megőrzésre szánt folyóiratok közé.)

A fiókkönyvtárakban sokkal kevesebb friss folyóiratot, hírlapot, átlagosan 13-félét vehetnek kezükbe a látogatók. Igaz, a jelenlegi elhelyezési körülmények a nyugodt helybenolvasásra nagyon csekély lehetőséget kínálnak. A városi ranghoz méltó fiókhálózat megteremtése érdekében még nagyon sok a tennivaló Kőrmenden. (Kulturált elhelyezés, megfelelő könyv- és folyóirat-ellátottság, a lakossági igényekhez igazodó nyitvatartási idő.)

Sajnos, a 320 m²-es központi könyvtár sem valami nagy alapterületű (száz lakosra 3,1 négyzetméter jut), a tárolási index 157 kötet. Ennél a megye „B”-típusú könyvtárai közül csak *Kőszeg* helyzetét aggasztóbb — ott ugyanis az alapterületi ellátottság 1,8 m², a tárolási index 222 kötet. A valóság a mutatószám jelezte helyzetnél is rosszabb. A Batthyány-kastélyban elhelyezett intézmény alapterülete az elmúlt öt évből mindössze 71 négyzetméterrel növekedett, úgy, hogy csak a raktári hely bővítésére és egészségesebb munkaszobák kialakítására nyílt lehetőség. A felnőttek olvasószolgálati tere rendkívül zsúfolt; a szabadpolcon elhelyezhető könyvanyag a gyűjtemény megfelelő bemutatására sem alkalmas; a prézens állomány egy része tápraktárba szorult; az olvasótermi helyek száma kevés.

Az elmúlt években a *szakemberellátottság* gondjai erősen érződtek a könyvtár munkájában. 1971 és 1976 között hat szakképzett könyvtáros távozott a könyvtárból. A cserélődés olyan meghatározó munkaterületeket is érintett, mint a feldolgozás és az olvasószolgálat. A gyakorlattal nem rendelkező, szakképzetlen helyettesítők gyakori cserélődése különösen az olvasószolgálatot sújtotta. A könyvtár személyi helyzete 1977—78-ra valamelyest stabilizálódott: időközben néhány munkatárs szakképzettséget szerzett, és a gyermekgondozási szabadságról is többben visszatértek. Jelenleg 12 főfoglalkozású és két részmunkaidős dolgozója van az intézménynek. A lehető legjobb munkaszervezet kialakításának nagy akadálya, hogy három könyvtárosi munkakörben szakképzetlen munkatárs dolgozik.

A gyűjtemény feltárása

A katalógushálózat kiépítését az 1973-ban elkészített szerkesztési szabályzat alapján végzi a könyvtár. A teljes állományt a raktári és a szolgálati betűrendes katalógus tükrözi. Az olvasói betűrendes, csoportképzéses szak-, cím szerinti, sorozati, olvasótermi katalógusok csak az 1964 óta vásárolt anyagról adnak megbízható tájékoztatást. A katalógusok kiegészítése — elsősorban a személyi változások miatt — az elmúlt években erősen háttérbe szorult, és csak az utóbbi két évben öltött nagyobb méretet.

A könyvtárosok hozzákezdtek a folyóirat-gyűjteményt feltáró katalógusok elkészítéséhez is. Igen nagy és feleslegesen megterhelő munkát vállalt magára a könyvtár azzal, hogy 1975-ben a hanglemezek feltárását saját elképzelés alapján kezdte meg, s a központi céduelaellátásra a jövőben sem kíván támaszkodni. Ugyancsak erőn felüli vállalkozásnak látszik a helyismereti gyűjtemény fénylyukkártyás feltárásának terve. A gyűjteményrészen jelenlegi és várható nagyságával is számolva a hagyományos feltárás is — lényegesen kevesebb munka árán — kellő tájékoztatást nyújtana. E munkák helyett inkább a gyűjteményes kötetek elemző feltárására, tehát az alapkatalógusok tájékoztató értékének növelésére kellene törekednie.

A szolgáltatásokról

Az intézmény szolgáltatásai a hét öt napján, a lakosság szabad idejéhez alkalmazkodva — bár nem túlságosan hosszú időben —, 37 órában vehetők igénybe. A gyermekkönyvtár térben és időben elkülönítve, 26 órában várja kis olvasóit. (Sárváron a heti nyitvatartási idő 50 óra.) 1978-ban egy nyitvatartási napon átlagosan 78 látogató kereste fel a könyvtárat, az egy olvasóra jutó látogatási alkalmak átlaga 12,7. (A megye „B”-típusú könyvtáraiban az átlag napi 84 látogató.)

A városi-járásai könyvtárat a lakosság alig 14 százaléka látogatja (a fiókkönyvtárakkal együtt 17,2 százalék). Az olvasók száma az elmúlt években nem változott lényegesen, ez az eredmény a megye és az ország hasonló nagyságú településeihez mérten közepesnek számít. Az ifjabb korosztály aránya viszont magas, az olvasók mint-

egy 80 százaléka 30 éven aluli. A gyermekkönyvtárat az általános iskolai tanulók 41 százaléka látogatja. A mutató értékelésekor számításba kell venni a körzeti általános iskola és diákokthoz jól felszerelt, önálló helyiségben, szakképzett könyvtáros vezetésével működő könyvtárát. A város ipari üzemével kialakított kapcsolat eredményeként növekszik a munkásolvasók aránya.

Az egy olvasóra jutó több mint 27 kötetes kölcsönzési átlaggal a könyvtár hasonló nagyságú társai között az erős középmezőnyhöz tartozik. Az ismeretközlő művek kölcsönzési aránya megközelíti a 30 százalékot.

A mostoha elhelyezés következtében a fiókkönyvtárak részvétele, szerepe az olvasók ellátásában évek óta csökken, és sajnos, a hasonló gondokkal küszködő központ teljesítménye sem tudja kiegyenlíteni az igénybevétel mérséklődését.

A könyvtár szolgáltatókésztségének bizonyítéka a jelentékeny és évről évre növekvő könyvtárközi kölcsönzési forgalom. A színvonalasabb olvasóellátást, tájékoztatást segítve más központi szolgáltatásokat is hasznosítanak: a *Könyvtáros* közlései alapján folyamatosan végzik a kézikönyvek, lexikonok adatainak pótlását; a *Magyar Pedagógiai Információ* és a *Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia* anyagára támaszkodva megszervezték a járás pedagógusainak, mezőgazdászainak folyamatos szakirodalmi tájékoztatását; előfizetnek az MTI-nek a könyvtárban hasznosítható szinte valamennyi szolgáltatására; a megyei könyvtárban elkészített, illetve nyilvántartott irodalomjegyzékeket igyekeznek saját olvasóik bibliográfiai tájékoztatására is felhasználni.

Újraélesztették az *Iványi Béla* által az 1940-es években megindított *Körmenői Füzetek* című sorozatot. Az új folyamnak eddig két kötete jelent meg: a *Körmenői bibliográfiája* — összeállította: *Dénes Pálné* és *Pethő Gyula* —, valamint *Kondicsné Kovács Éva: Agrártörténelmi adatok Körmenőről* című munkája. Szolgáltatásaik gazdagítására 1973-ban megindították a másolatszolgáltatást, 1977-ben pedig megkezdte működését a zenei könyvtár, amelynek helybeni igénybevétele még csekély, de a különféle közösségeknek elkészített átjátszások száma máris havi 10—20. A zenehallgatás népszerűsítésére ez ideig nem fektettek nagy súlyt, mert az itt jelentkező feladatokat is a két olvasószolgálatos könyvtárosnak kell ellátnia heti 12 órában — a kölcsönzési időn belül. (Az átjátszást a nyitvatartási időn kívül végzik.) Az alapszolgáltatás zavartalanága, a zenei könyvtár hatókörének bővítése csak úgy lenne megoldható, ha a berendezések kezelésére, valamint az egyéb könyvtárkezelői feladatok elvégzésére új munkatársat tudnának alkalmazni.

Az intézmény — és az egész járás — munkájában tartósan központi szerep jut a rendezvényeknek. A könyvünnepekhez kapcsolódva a megyében mindig itt szervezik a legtöbb csoportos programot. Ezek vállalása túlméretezett, noha az alkalmakat irodalomnépszerűsítésre is felhasználják. Különösen elgondolkodtató a gyermekrészteljesítésben — egy könyvtárossal, egy helyiségben — megtartott foglalkozások nagy, évi 200 körüli száma. A vezetésnek, de főleg a gyermekkönyvtárosnak gondosan ügyelnie kellene az arányokra és arra, hogy a főként iskolai (napközis) igényeket kielégítő programok ne gátolják az alapszolgáltatás színvonalas ellátását.

Városon kívüli feladatok

Az intézmény 1952-től kezdve tölti be a hálózati alközpont szerepét. Csaknem nyolcvan, városon kívüli szolgálati hely szakmai-módszertani gondozását, részben könyvellátását végzi igen nagy gondok közepette. Gépkocsija nincs, csupán a művelődési központ autójának időnkénti használatára jogosult a könyvtár. A rendkívül alacsony (85 ezer Ft) beszerzési összegből az 51 letéti könyvtár állományát nem tudják rendszeresen frissíteni. Az elvárható évi 200 kötet új anyag helyett a nagyobb községek 130—150, a kisebbek mindössze 30—50 kötetet kapnak. Öröndetes, hogy — a beszerzési keret szűkös volta ellenére — a letéti könyvtárak kézikönyvtári állományának fejlesztését nem hanyagolják el. Megszervezték, hogy e gyűjteményrészt gyarapítására a fenntartó tanácsok évi 1000 forintot adjanak, a dokumentumok beszerzéséről és feldolgozásáról a módszertani csoport gondoskodik. A dicséretes vállalkozás azonban olyan többletmunkát ró a hálózati-módszertani könyvtárosokra, akik közül csak egy szakképzett, hogy emiatt a látogatások gyakorisága, a helyszíni segítségnyújtás (állománygondozás, az önállóan szerveződő könyvtárak szakmai gondozása) nem tud megfelelni a szükségleteknek.

A könyvtár eredményei és a szakmai irányelvek

A könyvtár gyűjteményfejlesztési politikája — az adott pénzügyi lehetőségeken belül — kis finomítással (deziderátum, a *Könyvtárellátó* által nem szállított művek beszerzése más forrásból, a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* rendszeresebb figyelése)

megfelel a szakmai előírásoknak. A gyűjtőkori szabályzat folyamatban levő kiegészítése, módosítása még egységesebbé, következetesebbé teheti az állománygyarapítás gyakorlatát. A választék további gazdagítása, de főképpen a megfelelő példányszámú beszerzés, a fiókhálózat és a letéti könyvtárak színvonalasabb ellátása elsősorban a beszerzési keret függvénye. Ebben és a mostoha elhelyezési körülmények javításában, a személyi ellátottság fejlesztésében, az elégséges gépkocsihasznaulat lehetővé tételében a fenntartó feladata elsődleges és meghatározó.

Am a könyvtárvezetésre és a könyvtárosokra háruló feladat sem kisebb. Mindenekelőtt az olvasók ellátásában alapvető *gyűjteményfeltárást* (könyv, folyóirat, lemez) kell naprakésszé tenni. Jó munkaszervezéssel — személyi fejlesztés nélkül is — folyamatossá és rendszeressé, valamint differenciálttá kell tenni az *ajánló* tevékenységet és a *tájékoztató* szolgálatot. A kellő kihasználtság érdekében gondoskodni kell a megindított új szolgáltatások széles körű *propagálásáról* és színvonalas működtetéséről. A mérsékelt, visszafogottabb rendezvényprogramot célszerű volna az eddiginél jobban felhasználni a könyvtár sokrétű szolgáltatásainak népszerűsítésére, a könyvtárhasználati kultúra fejlesztésére. A hálózati irányításban az *ellátóközponti szerepkör* erősítése, tökéletesítése, a járás könyvtárainak szerepükhöz igazodó segítése lehet a fejlődés iránya.

*

Ugrásszerű változást a *Körmendi Városi-Járási Könyvtár* tevékenységében csak az *új épület* és a feladatokhoz létszámban és szakképzettségben is igazodó *új szakemberek* munkába állítása hozhat. Átmenetileg enyhítené a helyhiányt a gyermekkönyvtár elhelyezése a volt főiskolai kollégium egyik szárnyában, de az elmúlt tanévben felszabadult Bathhány-kastélyrész hasznosítására végleges döntés még nem született. Sajnos, a város vezetői a sok sürgetően megoldásra való egyéb feladat, beruházás miatt a könyvtár megfelelő elhelyezésére a VI. ötéves terv időszakában sem látnak lehetőséget. Az eredmények megtartására, a szakmai munka finomítására azonban megvan a fedezet a közösség szorgalmában, fejlődő hozzáértésében, a könyvtárvezetés rugalmasságában, újra való fogékonyságában. Reméljük, a feladatok sorrendjének okos meghatározása lehetővé teszi majd, hogy szilárd szakmai alapokra építve — a majdani esztétikus, kulturált, jól felszerelt épületben — megalapozottan munkálkodjanak a hatókörbővítés további lehetőségein.

Pallósiné Toldi Márta

75 éve kezdődtek a GW munkálatai

A berlini *Deutsche Staatsbibliothek* abból az alkalomból, hogy 75 éve indult az ősnymtatványok világkatalógusának (*Gesamtkatalog der Wiegendrucke* = GW) létrehozására irányuló nagy vállalkozás, 1979. november 26. és 30. között nemzetközi tanácskozást szervez a GW munkálataival összefüggő kérdésekről. Ezen a jubileumi rendezvényen 11 ország ősnymtatvány-kutatói vesznek részt. A szakmai ülés tudományos programjában szereplő előadások a GW-munkálatok módszertani kérdéseivel, a 15. század tudomány-, művelődés- és nyomdatörténetével foglalkoznak, illetve az inkunábulumok szerzőiről és olvasóiról szólnak.

A berlini *Deutsche Staatsbibliothek* ismét hozzákezdett a 15. század valamennyi nyomtatványát feltáró katalógus kiadásához, melynek munkálatai a második világháborút követően hosszú ideig szüneteltek. *Elkészült a 8. kötet*, amely az „Eiké”-től „Flühé”-ig terjedő rendszavak alá sorolt 9256—10101. tételszámú inkunábulumok leírását tartalmazza. A kötet 1978-ban jelent meg az *Anton Hiersemann (Stuttgart)*; az *Akademie—Verlag (Berlin)* és a *H. P. Kraus (New York)* kiadók közös vállalkozásában.

A *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* jubileuma alkalmából a Lipcsében megjelenő *Zentralblatt für Bibliothekswesen* c. folyóirat az ősnymtatványok katalógizálásáról különszámot ad ki. (1979/10. sz.). Ebben 21 ország ősnymtatványkutatói számolnak be arról, hogy könyvtáraikban milyen munkák folynak az inkunábulumok számbavételével és feltárással kapcsolatban. A *Deutsche Staatsbibliothek* reméli, hogy ezek a beszámolók hozzájárulnak majd az ősnymtatvány-kutatás felélenkítéséhez és a GW kiadását segítő nemzetközi együttműködés erősítéséhez. (*Ursula Altmann*)

Elmaradtunk a világszínvonalról!

DR. PUNGOR ERNŐ
akadémikus,
tanszékvezető
egyetemi tanár,
a Budapesti
Műszaki Egyetem
vegyészmérnöki
karának dékánja,
a Magyar
Kémiai Folyóirat
és a Hungarian
Scientific
Instruments
főszerkesztője,
az Európai
Főszerkesztők
Egyesületének
elnöke

— *Professzor úrról köztudomású, hogy kutatóként, tanszékvezetőként, oktatóként egyaránt a legkorszerűbb módszerek keresője és támogatója. Ezek sorában milyen szerepet játszik a könyvtár?*

— Amennyiben kérdésének lényege az, hogy milyennek látom én a mai magyar könyvtári helyzetet, a könyvtári szolgáltatások és a tudományos kutatás kapcsolatát, máris két részre osztom válaszomat. A könyvtárak ugyanis két lényeges dokumentumfajtát gyűjtenek: könyveket és folyóiratokat. A két dokumentumfajttával összefüggő könyvtári szolgáltatásoktól mást és mást vár a kutató, a velük kapcsolatos véleményem is eltérő. Kezdjük a folyóirat-közleményekben rejlő információs anyag feltárásának kérdésével. Mielőtt azonban erre vonatkozó véleményemet elmondanám, megkérdem: a *Könyvtáros* hajlandó válaszomat minden változtatás nélkül közölni?

— *Természetesen.*

— Nos: a kémiai tudományok és a velük kapcsolatos műszaki tudományok területén a más vonatkozásban is sokszor emlegetett információrobbanás alapvetően megváltoztatta az információtároló rendszerek kapcsolatát a kutatókkal és — ami az én esetemre is alkalmazható — az oktatókkal. Hazánkban a könyvtári kérdésekkel foglalkozó szakemberek, sajnos, a nemzetközi trendekre nem, vagy csak elkésve figyeltek fel. Így Magyarország ezen a területen végzetesen elmaradt, gyakorlatilag a harmadik világ színvonalán mozog. Könyvtárrendszerünk megmaradt a második világháború előtti szemléletnél, s legfeljebb annyiban változott, hogy olyan — ma már nem is a legkorszerűbbnek számí-

tó — nemzetközi megoldások elől, mint a mikrofilm, a mikrokártya, a mikrofilmplap bevezetése, nem tudott kitérni.

A Veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtárának és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságnak kezdeményezése, melybe a Központi Fizikai Kutatóintézet számítógépét is bevonták, tudniillik a kémiai új eredmények irodalmának számítógépes válogatása, még ma is gyermekcipőben jár. S a retrospektív irodalomkeresésről, amely nélkül pedig a kutatómunka előkészítése igen drága, hazánkban még szó sem lehetett! Nyilvánvaló, hogy ilyen állapotok ismeretében a kérdésre, hogy mint kutató és mint oktató meg vagyok-e elégedve a mai magyar könyvtári rendszerrel, csak az lehet válaszom: nem.

— *Miért tekinti professzor úr különösen fontos kérdésnek az irodalmi szolgáltatások világszintre emelését?*

— Azért, mert a korszerű irodalmi szolgáltatás hiánya tulajdonképpen semmivel sem indokolható. Megközelítő becslések szerint népgazdaságunk jelenleg is rendelkezésre bocsátja azt a devizális háttérrel, amellyel országosan megoldható volna a korszerű irodalmi szolgáltatás. Csakhogy ez a „devizális háttér” felaprózódik: különböző közép-, kis- és még kisebb könyvtárak és könyvtárcsokkák párhuzamosan gyűjtenek drága külföldi folyóiratokat, s ezzel nemcsak az egységes intézkedések nyomán megvalósítható korszerűséget torpedózzák meg, hanem a többnyire feleslegesen — mert kihasználatlanul — heverő dokumentumanyag miatt állandó raktározási gondokkal is küszködnek. Tudom, hogy a devizális folyóiratok rendelése már-már státusz-szimbólum a könyvtári világban. s tudom, hogy ezen kívül egyéb zavaró körülmények is nehezítik a korszerű információrendszer felállítását. Ilyen például a Magyar Posta elmaradott szervezete, az a körülmény, hogy telefonhálózatunk színvonala tekintetében ma az utolsó helyek táján kullogunk Európában. Ez nyilvánvalóan nehezíti egy központi elhelyezésű, az ország összes kutatóállomásával kapcsolatot kiépítő számítógépes adatbank ésszerű felhasználását.

— *Van kezdeményezés ilyen adatbank megszervezésére?*

— Tudomásom szerint a Magyar Tudományos Akadémia most készíti elő egy retrospektív irodalmi visszakereséses

adatbank létesítését. Ennek megvalósítása sürgető feladat. Ha a közeljövőben nem jön létre, a magyar tudománynak rá kell lépnie a nemzetközi információs rendszer hasznosításának útjára.

— *Professzor úr, a kérdésemre adandó válaszában eddigi része egyértelműen a folyóiratok információs anyagának felhasználási lehetőségeire, illetve a velük kapcsolatos könyvtári helyzetre vonatkozott. Hogyan látja a magyar tudományos könyvtárak könyvellátottságának, illetve a könyvekben rejlő információk feltárásának helyzetét?*

— Az új információk „átáramoltatása”, gyors közlése terén a folyóiratok vezető szerepe elvitathatatlan. Egy-egy új tudományos kutatás, egy-egy új munka megindulásakor azonban az ún. „előinformációkat” a könyvekben keressük és találjuk meg. A hagyományos értelmezésű könyvtárra az a nagy szerep háru, hogy az ilyen munkához elengedhetetlenül szükséges monográfiákat, kézikönyveket, szak- és tankönyveket tárolja, őrizze, gondozza és hozzáférhetővé tegye. Ehhez a könyvtárak minél teljesebb ellátottságára volna szükség. Az effajta ellátottság tapasztalatom szerint nagyjából megfelelő, bár bizonyos vonatkozásokban korlátozott. Anyagi korlátozottságra gondolok, és azonnal kijelentem, hogy ezt az adott gazdasági nehézségek ismeretében meg is értem. Sőt, továbbmenve, még azt is megjegyzem, hogy az ésszerű mértékű korlátozás esetenként haszonnal is járhat. A könyvekben felhalmozott, összegyűjtött információ-mennyiség ugyanis „romlandó áru”: általában öt év alatt nagy része elavul. Emiatt az anyagi megtakarítás kétszerezsen is kézenfekvőnek látszik. Az ésszerűség határait azonban szűkíthetnénk, ha nem kellene könyvtárainknak a Bizonylati Fegyelem Istenének oltárán felesleges — valutáris! — áldozatokat hozniuk. Arra gondolok, hogy különféle nemzetközi kongresszusokra kiküldött munkatársaink, nemzetközi szervezetekben tevékenykedő tudósaink a különösen értékes kongresszusi vagy testületi kiadványokat jelentékeny kedvezménnyel (amelynek mértéke 20—30 százalékig is felmegy) kaphatnák meg, ha a vásárlás gyorsan, meghatározott határidőn belül mehetne végbe. A Kultúra Külkereskedelmi Vállalat azonban ritkán vagy egyáltalán nem fogadja el és nem használja ki ezeket a vásárlási lehetőségeket. Természetesen a könyvtárak akkor még nem teljesítették jól és hibátlanul feladatukat, ha beszerzik a tudományos élet vagy az egyetemi oktatás részéről felmerülő igények mértékében a könyveket: szolgáltatásaik színvonalának állandó emelésé-

vel is a kutatás és az oktatás segítségével kell lenniük. Adott lehetőségeink határain belül elsősorban a reprográfiai kapacitás növelését és korszerűsítést látom kívánatosnak.

— *Beszélgetésünk során professzor úr könyvtáraink jelen gondjairól, jövő soráról fejtette ki gondolatait. Kérem, szóljon azokról a kapcsolatokról is, amelyek korábban fűzték a könyvtárakhoz.*

— Diákkoromtól kezdve szerettem a könyveket s ebből fakadóan a könyvtárakat. Évtizedek során saját szakkönyvtáram mellett — amely olyan színvonalú, hogy tudományos munkámban bátran hagyatkozhatom állományára — egyéb tárgyú könyvgyűjteményemet is fejlesztettem. Fő érdeklődési köröm a történelem, a politika, a földrajz és a szépirodalom; különösen szívesen említem távol- és közel-keleti könyvgyűjteményemet, amelyben eredeti kiadványok egész sora található meg. A szakkönyvtárakkal egyetemi éveim alatt kerültem kapcsolatba: a tudományegyetemi évek alatt elsősorban a tanszéki könyvtárban dolgoztam, de gyakran megfordultam az Egyetemi Könyvtárban, és ismertem a műegyetemi könyvtár állományát is. Saját „olvasói” tapasztalataim alakították ki bennem elképzelésemet a korszerű könyvtárakról, s minthogy a könyvtárat szívügyemnek tekintem, mint a Budapesti Műszaki Egyetem vegyész-mérnöki karának dékánja a karon belül új könyvtári rendszert építettem ki. A kis tanszéki könyvtárak folyóirat részét megszüntettem, állományuk közhasznú részét a kari könyvtárba olvastottam. A tanszéki oktatókat és kutatókat azzal kárpótoltam, hogy az általuk kért minden szakirodalmi információs dokumentumot órák — igen ritka esetben: egy nap — alatt xerox-másolatban megküldjük nekik. A kívánt reprográfiai teljesítményt a vegyész-mérnöki kar és az MTA két xerox-gépe szolgáltatni tudja.

— *Hogyan összegezné véleményét professzor úr?*

— Mai tudományos könyvtári rendszerünk, információ-szolgáltatásunk elmaradt a világszínvonalától. Könyvtárainknak minden erővel e lemaradás mielőbbi ledolgozásának útjára kell lépniük. Ellenkező esetben komoly formában kellenek felvetni a kérdést, hogy mi kerül többre államunknak: bekapcsolni tudományos életünket a nemzetközi információs hálózatba, vagy továbbra is milliőkat költeni a korszerűtlen könyvtárakra.

Végh Ferenc

„Könnyen, egyszerűen jusson mindenki a könyvekhez!”

DR. SOÓ REZSŐ
kétszeres
Kossuth-díjas
akadémikus,
nyugalmozott
egyetemi tanár

— Több mint fél évszázada már, hogy professzor úr, mint gimnazista kisdíák azzal dicsekedhetett, hogy az erdélyi könyvkultúra sok régi emlékét őrző, különlegesen gazdag Kolozsvári Egyetemi Könyvtár kivételezett olvasója, professzorokat megillető kiváltságokkal, például külön a rendelkezésére bocsátott kutatóasztallal. A botanika irodalmában búvárkodott a híres könyvtárban, s megkülönböztetett helyzetét bizonyára annak az állandó és makacs érdeklődésnek köszönhetette, amellyel be akart hatolni a tudományok mélyébe, felkutatván a könyvtárakban rejtőző értékeket. Megmaradt-e továbbra is élete pályája során ez az oly korán kialakult szoros kapcsolat a könyvtárakkal?

— Bármily furcsának tűnik is, de válaszom erre a kérdésre a mesebelihez hasonlóan igen is meg nem is lehet. Megmaradt szoros kapcsolat a könyvtárakkal, mert valójában sem élni, sem dolgozni nem tudtam, nem tudhattam könyvek és könyvtárak nélkül. A kolozsvári gyűjtemény után az Eötvös Kollégium, majd a berlini Collegium Hungaricum könyvtára került sorra. Ithon leginkább az Akadémiai Könyvtárat vettem igénybe. Kutatómunkámhoz, tudományos tevékenységemhez, előadásaimhoz, publikációimhoz — 31 önálló mű, mintegy 400 tudományos dolgozat, 3000 népszerű cikk, ismertetés jön össze, ha számadást készítek eddigi dolgaimról — a „könyvtári háttérre” is szükségem volt. Ezért próbáltam meg aztán minden írást, könyvet megszerezni magamnak, és e ténnyel adódik válaszomban az igen mellett a nem is. Az évek előrehaladtával egyre nagyobb könyvgyűjteményt építettem ki magamnak, és elsősorban saját könyvtáramban dolgoztam. Szoros

kapcsolatom tehát a könyvtárakkal — fizikai értelemben véve, úgy, mint diákkoromban — megszakadt, de értékelő tiszteletem a könyv és a könyvtár iránt természetesen mind a mai napig változatlan.

— *Professzor úr ritkaságokban bővelkedő, egykor 20 000 egységnyi magánkönyvtára nemcsak a bibliofilek körében ismert és — hadd tegyem hozzá — irigyelt. Különleges darabjai, mint például a XV—XVI. századi botanikai művek fametszetekkel, rézmetszetekkel illusztrált, gyönyörű példányai láttán bizony a könyvritkaságokhoz szokott szem is csodálatra nyílik.*

— Igaz, hogy sok ritkaság is van a könyvtáramban. Könyvgyűjtő szenvedélyem tematikailag változatos könyvek megszerzésére késztetett, hol ritkaságuk, hol szépségük, hol az író iránti érdeklődés vonzott feléjük. Elsősorban mégis a szakterületem könyveit gyűjtöttem tervszerűen és alaposan, azokat, amelyek munkámhoz szükségesek. Például a Magyar Növényteni Lapok egyetlen teljes sorozatát és Kitaibel Pál *Plantae rariores* (1799—1812) 280, kézzel színezett, fólió táblás díszművének legszebb példányát magaménak mondatom. A gyűjteményt, illetve több értékes darabját e lap hasábjain részletesen bemutatta Szij Rezső művészettörténész (1966/8. sz.). A szükséges műveket, ha csak lehetett, mindig megszereztem a könyvtáramba. A botanikai műveknek mintegy felét már odaajándékoztam az MTA botanikusokért kutatócsoportjának, a Természettudományi Múzeum növénytárának és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Botanikai Intézetének. De ha valakinek kutatómunkájához az én könyvtáramban meglevő anyagra van szüksége, lehetőséget adok arra is, hogy nálam olvassa.

— *S hogyan lehet eligazodni könyvtárában? Húszezer dokumentum között keresni, megtalálni valamit, nem egyszerű feladat. Fel van dolgozva, rendszerezve, esetleg katalógusban feltárva az állomány?*

— Hát katalógus vagy lista bizony nincs. Nekem nincs is rájuk szükségem, ismerem minden könyvemet, s könnyen megtalálom, ha szükségem van valamelyikre. De ezzel természetesen nem akarom azt mondani, hogy feleslegesnek tartom a könyvtári katalógusokat, nyilvánvalóságokat. Sőt! Közkönyvtárban nagy

szükség van arra, hogy rendszerezve legyen az állomány, amennyire lehet, ráadásul minél szakszerűbben, hogy a lehető legegyszerűbben férhessen hozzá az olvasó. Könnyen, egyszerűen jusson mindenki a könyvekhez.

— *Professzor úr erőteljesen hangsúlyozta a „könnyen” szót. Nemrégiben hallottam előadás közben egy kutatótól a bírálatnak is beillő, félig tréfás, félig komoly megjegyzést, miszerint lassan a könyvtárakban a könyvkérésekhez rövid önéletrajzot is kell mellékelni.*

— Ennek a túlzásnak annyiban van létjogosultsága, hogy felhívja a könyvtárak vezetőinek, a könyvtári szervezet irányítóinak figyelmét arra az egyszerű tényre, hogy a könyvtárak gyűjteményei azért vannak, hogy olvassák őket, az olvasók pedig emberek. Olyanok, akik kényelmesen szeretnek olvasni, hosszadalmas procedúra nélkül hozzájutni az olvasnivalóhoz. Sajnos, a legtöbb könyvtár zsúfolt, kényelmetlen, nehézkes bennük a kölcsönzés, hosszú a várakozás. Véleményem szerint azon kell munkálkodni, hogy ezek a hátrányos körülmények minél gyorsabban és teljesebben megszűnjenek. A nagy könyvtárakon kívül sok, jól felszerelt intézeti szakkönyvtárat kell működtetni, ahol egy-egy szűkebb terület irodalma időben is, tematikai mélységben is a lehető teljességgel kialakítható. Nemcsak a legfrissebb irodalomra van szükség, az alapos kutatómunka során nem nélkülözhető a vissza-

pillantás sem, valamely probléma megjelenésének felkutatása a korábbi irodalomban.

— *Tökéletesen érthető, hogy ha valaki ilyen gyönyörű és gazdag könyvtárral rendelkezik, amelyik ráadásul állandóan kéznél van, akkor elsősorban azt használja, és igényeit is ahhoz mérten fogalmazza meg. De ha újabb forrásokból akar dolgozni, hová fordul?*

— Jó anyaga, szép gyűjteménye van a Növénytárnak, szívesen veszem igénybe. Külföldi könyvtárak anyagából is dolgozom. Nemrégiben is jártam kinn Ausztriában, Németországban, Dániában, ahol több könyvtárat felkerestem, a most készülő orchidea-könyvemhez volt szükségem bizonyos adatokra. Az ilyen utaimat hívom „irodalmi utazásoknak”.

— *Nem túl hosszadalmas és fáradtságos a szakirodalom-kutatásnak ez a formája?*

— Ami az idővel való gazdálkodást illeti, azt hiszem, nem vádolhatom magamat azzal, hogy rossz gazda vagyok. Különösen nem, ha olvasásról van szó. Egész életemben az éjszakai órákból is sokat használtam fel olvasásra. „Irodalmi utazásaimat” pedig megfelelően előkészítem. Különféle szakirodalmi tájékoztatók — bibliográfiák stb. — segítségével kiválogatom azokat a műveket, amelyeket tanulmányozni akarok, és előzetesen megkérem a felkeresendő könyvtárakat, illetve intézeteket, hogy látogatásom időpontjára tegyék lehetővé megtekintésüket. Igazán jó tapasztalataim vannak e tekintetben. Természetesen ehhez az is szükséges, hogy itthon rendelkezésemre álljanak a tájékozódás segédeszközei — ebben pedig a hazai könyvtáraknak van fontos szerepük.

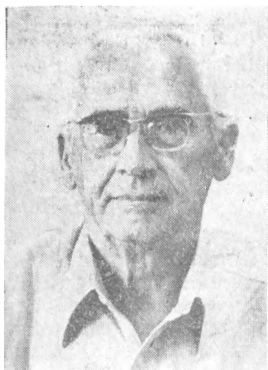
— *Kiterjedt irodalmi munkásságának termékei között tájékozódási segédeszközöket — bibliográfiákat — is találunk. Nemrégiben jelent meg professzor úr szerkesztésében a Bibliographia synoecologica scientifica hungarica 1900—1972 c. szakkbibiográfia, melyről lapunk, a Könyvtáros is megemlékezett alig néhány hónapja, júliusban, üdvözölve a kiadványt, mint a téma magyar irodalmának első összefoglalását. Beszélgetésünkben következően úgy gondolom, hogy ezek tudatos vállalkozások voltak.*

— A tudományokban való tájékozódás elején helyezkednek el a bibliográfiák. Véleményem szerint ahhoz, hogy kellő színvonalon szolgálják az eligazodást, szakembernek kell összeállítania, szerkesztenie őket. En szívesen vállalkoztam erre a munkára.

Billédi Ferencné

„Mindennapi szellemi táplálékunk”

**DR. BOGNAR
REZSŐ**
kétszeres
Kossuth-díjas
vegyszermérnök,
akadémikus,
egyetemi tanár,
a Leopoldina
Akadémia
és a Bolgár
Tudományos
Akadémia
tagja,
a Debreceni
Akadémiai
Bizottság elnöke

A dolgozószoba válaszol először. Hatalmas, mennyezetig érő polcok, zsúfolva könyvvel. Ez azonban nem múzeum, a polcokon szemmel látható a mindennapos használat. A könyvek többsége szakirodalom, de irigylésre méltó bőségben és válogatásban több polcnyi szépirodalom, társadalomtudomány, képzőművészet is van itt.

— Ez csak egy része a könyvtáramnak. A hálószobában és a Tisza-parti kis házamban is sok könyv van még. Olvasni is több helyen és naponta olvasok. Meggyőződésem ugyanis, hogy egy „szellemi dolgozónak” mindennapos tápláléka kell hogy legyen a könyv.

— *Megtudhatnám, mit olvas éppen?*

— A szakmán kívül *Görgey Artúr* emlékiratait, mellette *Kosáry Domokos*nak és *Nemeskürty István*nak a témához kapcsolódó könyvét, valamint a közelmúltban megjelent dokumentumkötetet az aradi vértanúkról. Ezzel szinte párhuzamosan a *Rákóczi-szabadságharc*ról olvasok, elsősorban *Rákóczi* emlékiratait.

— *Honnan hozta, kitől tanulta professzor úr a könyv szeretetét, a könyvtár használatát?*

— Középiskolás koromban már rászoktattak, az egyetemen pedig rá is voltam kényszerítve. Nem voltak jegyzetek, négyen-öten összeálltunk hát és nyelvtudásunk alapján könyvtárakban, külföldi szakkönyvekből egészítettük ki az órán hallott előadásokat. Az így készült matematikai jegyzetemre ma is büszke vagyok, még a fiam is abból tanult műegyetemista korában. Egyetemi hallgatóként annak idején mi is segítettünk a műegyetemi könyvtár decimális rendszerének kialakításában, akkor kezdték ugyanis ezt a típusú katalógizálást. Aztán a szerves kémiai tanszéken is sok könyv volt, *Zempléni Géza* professzorom nagy könyvgyűjtő volt. Tőle tanultam, hogy állandóan figyelemmel kell kísér-

nünk a tudományból azt a területet, amivel foglalkozunk.

— *Professzor úr elsősorban szerves kémiával, azon belül is főként a természetes eredetű, biológiailag aktív, esetleg végül gyógyszerre váló anyagokkal foglalkozik. Megjelent több mint 400 tudományos közleménye, tankönyve, jegyzete. Hogyan ítéli meg a specializálódás lehetőségeit a tudományos kutatásban, illetve az információ használatában?*

— Ma az információáradatot követni roppant nehéz. Ezért van egy veszély: az egészen szűk szakterület figyelése esetleg hiányt idézhet elő a tudomány egésze szempontjából a kutatónál. Például az én szerves kémiai kutatásaimhoz szükség van az általános kémiára, fizikai kémiára, sőt a farmakológiára is — egyebek között. Ezek a tudományok ugyanis nagyobb áttekintést adnak.

— *Munkatársaitól hallottam, hogy professzor úr az átnézett tudományos folyóiratok egyes cikkeit afféle „kutyanyelveken” ajánlja érintett munkatársainak figyelmébe. Miért?*

— Említettem már: egyre nehezebb korunkban követni a szakirodalmat. Sok jó referáló folyóirat van ugyan, olyanok, amelyek tartalmilag referálnak, mások címetek sorolnak fel, megint mások kémiai képleteket. Az intézetbe járó folyóirat először mind hozzám kerül, s én ajánlom munkatársaimnak a kutatásainkat érintő cikkeket. Általában 2–4 órát fordítok „irodalmazásra” naponta. Azt hiszem, ezzel az ajánlással az intézetben egymásnak segítünk, hiszen a kutatás ma már jórészt kollektív munka. A referáló folyóiratnak van egy veszélye: csak szűkebb érdeklődést elégít ki, teljes áttekintést nem lehet szerezni belőle. Márpedig az összefüggések feltárásában nem lehet csak a kapott, sokszor szűk információkra támaszkodni.

— *Tapasztalatai szerint folytatnak-e ma az egyetemi hallgatók olyanféle irodalomgyűjtést, amiről professzor úr korábban beszélt? Használják-e rendszeresen a könyvtárat?*

— Tapasztalataim szerint csak nagyon kevesen: a hallgatók sokszor még az előadásokon sem jegyzetelnek, pedig annak idején *Eötvös Loránd* kötelezően elrendelte a jegyzetelést, és sokan látták ennek hasznát. A kémia nyelve, nomenklaturája (nevezéktana) a képletírás. Például elég nehéz, s azt is könnyebb volna így megtanulni. Sajnos, igen erős a fiataloknál a jegyzetközpontúság; ha van a tárgyól jegyzet, csak abból tanulnak. Pedig így a jegyzethasználat mankó csu-

pán. Arra való, hogy a vizsgán átmenjenek, de nem ébreszti fel a fiatal szakemberek érdeklődését az elmélyültebb és önálló munkára.

— *Mi a szerepe a kémiai kutatásban a könyvek, folyóiratok használatának? Lehetnek-e ennek a tudománynak olyan ágai, amelyekben mellékessé vagy esetleg szükségtelenné válik a könyv, mint kiindulópont?*

— A kémiában az egyik kutató elméleti, a másik gyakorlati érdeklődésű lehet. Amikor érdeklődése kialakult, minden esetben jönnie kell a könyvnek, mert meg kell tudnia, hogy mit végeztek eddig az adott területen a világban, s ez könyvekben és folyóiratokban van leírva. Csak ezután következhet például az elméleti érdeklődés esetében a számítás, a műszer, a gyakorlati érdeklődés esetében a laboratórium. Bármit vizsgál is azonban a kutató, annak előzménye, ismeretanyaga van, s ez könyvekben van lefektetve, felelőtlenség ennek ismerete nélkül a kutatáshoz hozzákezdeni. Mások munkáját azért is kötelességünk figyelemmel kísérni, mert verseny van az egész világban, a tudományban is.

— *Elképzelhetőnek tartja-e, hogy a könyvtár helyett, a könyvtáros helyett vagy akár a kutató helyett egyszer majd egyedül a gépek adják meg a szükséges információt?*

— A géptől az ember pontosan megkaphatja, hogy ennek vagy annak nézzen utána, de utánanéznie magának a

kutatónak kell az eredeti közleményekben, s ez így lesz mindig. Ahhoz, hogy a kutató igazi újat „novum”-ot találjon, az ember kell a maga teljességében, ezt a gép nem fogja tudni adni, bármilyen korszerű legyen is! Ezt is Zemplén Gézától tanultam, aki nagy „irodalmazó” volt, s ugyanakkor zseniális megérző. Mindkettő fontos a tudomány műveléséhez.

— *Véleménye szerint milyen feladatok van e munkában a könyvtárosoknak? Mit vár tőlük?*

— Olyan könyvtárosokra volna szükség, akik igen jól tudnak „irodalmazni”. Sajnos, az ilyen könyvtáros szinte elérhetetlen. A mi területünkön például a különnyomatoknak nagy szerepük van, de ezeket is csak akkor tudjuk igazán használni, ha korszerűen vannak kartertekozva, katalogizálva. Ehhez a könyvtárosnak széles körű szakismeretre lenne szüksége. Nagyon intelligens, tájékozott könyvtárosok kellenének tehát, olyanok, akik szakmájukat tekintve — mondjuk — orvosok, vegyészek, fizikusok, s így könyvtárosok. Akkor talán több segítséget kaphatnánk az irodalom kiválógatásához is, mostanában ugyanis az efféle ajánló jegyzékek nem válogatnak eléggé.

— *Könyvtárában szemmel látható, az eddigi beszélgetés nyomán csak megerősödött bennem a meggyőződés, hogy professzor úr mind a tudományos kutatásban, mind hétköznapjaiban megkülönböztetett figyelmet fordít a könyvre. Miért tartja fontosnak ezt a figyelmet? Mit adnak önnek a könyvek? Mondjuk, a nem kémiai szakkönyvek?*

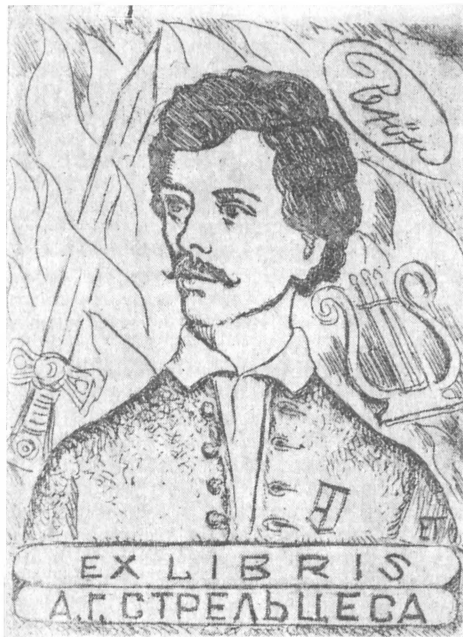
— Számomra a könyv életszükséglet. Az ember oda van kötve a munkájához, a munkahelyéhez. Ahhoz, hogy a világból lásson és értsen valamit, itt vannak a könyvek, a tudományos művek, a szépirodalom, a művészet, a történelem. Rendkívül érdekel például, hogyan éltek régebben az emberek. Említettem, hogy az utóbbi időben az 1848—49-es szabadságharcról és vele párhuzamosan a Rákóczi-szabadságharcról olvasok, és szeretnék ezzel kapcsolatban minél több megbízható információt kapni. Ezért keresem *Görgy István* és ugyancsak régóta keresem *Szekfű Gyula* Rákóczi-könyvét. Ezt ismered?

Leemeli a polcra *Zolnai Béla* Rákóczi-könyvét.

— *Nem, nem ismerem.*

Természetesen kölcsönadja. Azzal a természetességgel, ahogyan naponta több órán át „kutyanyelvei” a tudományos folyóiratokat munkatársai számára.

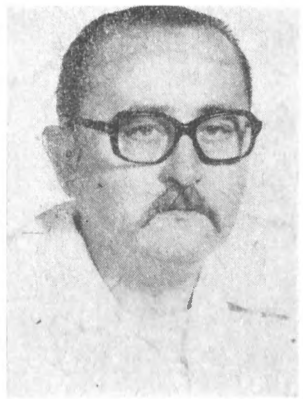
Bényei József

Szabó Ervin-díjas könyvtárosok

CISBRA LAJOS

a Vasasszakszervezet Mező Imre Központi Könyvtárának vezetője az 1945 utáni politikai munkások és népművelők első nemzedékének képviselője. 24 éve dolgozik a könyvtárosi pályán, s a kohászszakszervezet központi könyvtárának, majd a vasasok körzeti könyvtárának vezetőjeként elismerésre méltó munkát végzett a szakszervezeti könyvtárhálózat kiépítésében. Nagy érdemeket szerzett a fizikai munkások, a szocialista brigádtagok, valamint a szakmunkástanulók olvasási kultúrájának fejlesztésében. Hálózatában segíti a könyvtárakhoz kapcsolódó művelődési közösségek létrehozását, rendszeresen jelen van a szocialista brigádok foglalkozásain, közreműködésével ösztönzi és támogatja kul-

turális munkájukat. Több üzemi ifjúsági klubbal jó kapcsolatokat épített ki, a vezetés alatt álló könyvtár sokoldalúan támogatja a fiatalok, a szakmunkástanulók irodalmi, esztétikai és politikai nevelését. A szakmunkásképző intézetek könyvtárügyének fejlődését is segíti hasznos módszertani tapasztalatainak folyamatos átadásával.

**DR. FERENCZY ENDRÉNÉ
WENDELIN LÍDIA**

az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetője az egyetem elvégzése, 1955 óta dolgozik a nemzeti könyvtárban, 1973 óta főosztályvezetőként irányítja a törzsgyűjtemény gyarapítását, könyv- és folyóiratfeldolgozását, raktározási teendőit magába foglaló nagy apparátus munkáját.

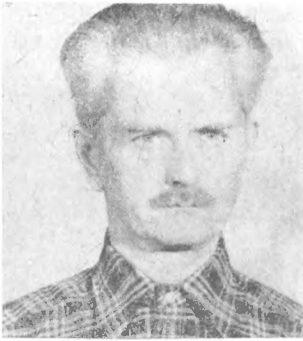
Állományismerete, napi gyakorlati munkája és szakirodalmi — könyvtártörténeti, bibliográfiai — munkássága alapján az ország első könyvtárának egyik legfelkészültebb vezető munkatársaként tartja számon a szakmai közvélemény. A könyvtárán belüli kutatásszervező munkájával, valamint a középfokú könyvtárosképzésben évek óta végzett oktató-nevelő tevékenységével szintén nagy érdemeket szerzett. Széles körű nyelvismeretét jól kamatoztatja a nemzetközi könyvtárügyi kapcsolatokban: az általa művelt területeken a külföldi szakemberek elismerését is kivívta. A Kulturális Kapcsolatok Intézetének megbízásából évek óta eredményesen foglalkozik a külföldi magyar intézetek könyvtárainak fejlesztésével.

DR. KOVÁTS ZOLTÁN

a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója a magyar szakkönyvtárügy egyik legdinamikusabb egyénisége. 1965 óta áll az egyetem könyvtárának élén, s kezdettől fogva eredményesen munkálkodott azon, hogy az anyaintézmény tevékenységét a rendelkezésére bocsátott eszközökkel minél hathatóbban segítse, ugyanakkor részt vállaljon a magyar könyvtárügy országos feladataiból is. A Művelődésügyi Minisztérium megbízásából tervtanulmányt készített a kémiai szakirodalmi szolgáltatások országos rendelkezésére bocsátott esz-hazai szakfolyóirat-ellátottság hiányainak megszüntetéséről. A Központi Fizikai Kutatóintézettel együttműködve úttörő érdemeket szerzett a számítógépes szakirodalmi figyelőszolgálat megszervezésében. Igen értékes szakirodalmi munkásságot fejt ki — a Könyvtárosban is több publikációja jelent meg —, részt vesz a könyvtárosközéletben, s évek óta kiemelkedő munkát végez a Magyar Könyvtárosok Egyesületében, amelynek mostani, veszprémi vándorgyűlésén is vállalta — és kiválóan ellátta — az egyik házigazda szerepét.

LISZTES LÁSZLÓ

a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatója az ötvenes évek elején a könyvtárosképzésben kezdte pályafutását. 1957-ben került a szegedi Somogyi Könyvtárba, 1959-től 1972-ig pedig az ottani egyetemi könyvtár munkatársaként, majd igazgatóhelyetteseként tevékenykedett. Szegedi éveiben kezdte meg igen értékes és ismert bibliográfusi és helyismereti kutatói tevékenységét, amelynek során nemcsak saját publikációival szerzett magának szakmai megbecsülést, hanem országos helyismereti-helytörténeti vállalkozások kezdeményezője is lett. Kutatásszervezői munkásságát a Bács-Kiskun megyei könyvtárügy élére kerülve, napjainkban is eredményesen tovább folytatja — amiről lapunkban megjelenő cikkei is tanúskodnak. Legújabbban a megye földrajzi nevének gyűjtésével és feldolgozásával összefüggő tennivalók irányítására vállalkozott. Hálózatszerző munkája során pedig a megye könyvtárügyének távlati fejlesztési terve, a gyermekkönyvtári fejlesztési program kidolgozása, a művelődési autók korszerű alkalmazásának szabályozása és a termelőegységek bevonása a könyvtárak anyagi támogatásába bizonyítja vezetői rátermettségét, elméleti és gyakorlati tevékenységének összhangját.

PÁPAY LÁSZLÓNÉ

a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese csaknem negyedszázada könyvtáros. Pályafutása teljes egészében egyetlen intézményhez fűződik; itt járta végig a könyvtári munka lépcsőfokait, s lett a megye társadalmának és a szakmának ismert egyénisége: megyei úttörőelnökségi tag, gyermekkönyvtári szakfelügyelő, az OKDT tagja, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének tisztségviselője, a

„Kiváló népművelő” cím és több ifjúsági kitüntetés tulajdonosa. Nemcsak a Szolnoki megyei gyermekkönyvtári hálózat kiépítésében szerzett nagy érdemeket, hanem kezdeményezéseit országosan is számon tartják. Az új iránti fogékonysága, az oktatási intézményekkel és az ifjúsági szervezetekkel kialakított gyümölcsöző együttműködése magasan az átlag fölé emeli tevékenységét. Az olyan vállalkozásai, mint a megye úttörőit tömegesen foglalkoztató, általa népszerűsített „Felfedezem a könyvtárat”, „Kis műfordító” pályázatok, a Verseggy-nyelvművelő verseny (erről a Könyvtáros is beszámolt) mind-mind hathatós bizonyítékai a gyermekkönyvtárosi munka gazdag lehetőségeinek és színességének. Papay Lászlóné kitüntetése a kiváló magyar gyermekkönyvtárosi gárda kormányzati elismerésének is jele.

VAJDA ERIK

az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ igazgatóhelyettese, az igazgatási és koordinációs főosztály vezetője. Nagy érdemeket szerzett az intézmény tevékenységét befolyásoló tervezőmunkákban, fejlesztési elképzelések kidolgozásában. Fontos szerepet vállalt a műszaki szakkönyvtári hálózat és a könyvtárközi együttműködés fejlesztésében, a korszerű reprográfiai módszerek elterjesztésében, valamint a könyvtári, illetve információs munka szabványosításában, melynek új fellendülése nagymértékben személyéhez fűződik. A nemzetközi szabványosítási munkálatokban szintén tevékenyen részt vesz, s a Nemzetközi Szabványügyi Szervezetben (ISO), valamint az IFLA-ban sikeresen képviseli a magyar és a szocialista országok érdekeit. Eredményesen közreműködik a KGST-országok együttműködésének szervezésében is. Mara-

dandó érdemeket szerzett a könyvtárosok társadalmi szervezetének fejlesztésében: a Könyvtárosegyesület műszaki szekciójának tíz éven keresztül elnöke volt, jelenleg pedig az MKE-ben elnökhelyettesi funkciót tölt be. Sokat tett a szakmai továbbképzésért, az új könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási ismeretek, eljárások elterjesztésért, valamint a szakmai utánpótlás neveléséért is.

VÁLYI GÁBOR

1971 óta igazgatója az Országgyűlési Könyvtárnak, amely vezetése alatt mind könyvtári, mind tudományos szakirodalmi szolgáltatásait tekintve rendkívül lendületesen fejlődött. 1973 óta a Tudománypolitikai Bizottság határozata alapján a világpolitikai, valamint az állam- és jogtudományi információ szakközpontjává építette ki intézményét, s hatékonyságát a hagyományos és a számítógépes eszközökkel, illetve eljárásokkal egyaránt lényegesen növelte. Rövid idő alatt a társadalomtudományi szakirodalmi tájékoztatási kérdések megbe-

csült szakértőjévé vált, aki mindig szívesen közreműködik a társadalomtudományi információs rendszer kiépítésére irányuló orszá-

gos munkálatokban. Szak tudását nemzetközileg is nagyra értékelik: vezetőségi tagja az IFLA parlamenti könyvtári szekciójának, tagja a FID osztályozási bizottságának, a Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének (IALL). A magyar könyvtárosok társadalmi szervezetében szintén fontos szerepet vállalt: a Könyvtárosegység társadalomtudományi információs szekciójának egyik létrehozója és megalakulása óta elnöke. A szekcióban élénk szervezeti élet folyik, továbbképző jellegű előadásait nemcsak tagjai látogatják szívesen, hanem más érdeklődő könyvtárosok, szakemberek is.

Kiváló népművelők

DÁN GYULÁNÉ

a Karácsondi Községi Könyvtár (Heves megye) vezetője már az ötvenes évek közepén jó nevet szerzett magának az ország falusi könyvtárait ismerő

és teljesítményeikre figyelő szakemberek körében: Dán Gyulánét férjével együtt, aki tanítóként és népművelőként a kezdetektől a mai napig kivette részét a falu kulturális átalakításának pezsdítő munkájából, úgy tekintették, mint a magyar nép-

művelés minden áldozatra hajlandó képviselőit, minden jó törekvés és kezdeményezés élharcosait. Dánné lelkesedése máig sem kopott meg: ma is nap mint nap szervez előadásokat, irodalmi színpadot működtet, könyvtári órákat tart az iskolásoknak — a tanterület bevonásával —, meseórákkal szokatja az óvodásokat a könyvtárba. Munkájának elismerése az is, hogy a kitüntetés utáni napon a kétszeres alapterületűre bővített, újjáalakított karácsondi könyvtár felavatásának örülhetett népes olvasótáborával együtt.

KAPUI FERENC

a Kapuvári Városi Könyvtár igazgatója éppen negyedszázada tevékenykedik könyvtárvezetőként a Győr-Sopron megyei kisvárosban. A nehéz körülmények ellenére is jó eredményeket ért el könyvtára az olvasómozgalomban, sokat tett az értékes irodalom terjesztéséért, melynek egyik leg-

beszedesebb bizonyítéka az 1967 óta működő irodalombarátok köre. A könyvtár módszertani munkája és kapcsolatteremtő készsége szintén példás: a szocialista brigádokkal és az iskolákkal kiépített szoros kap-

csolatokon kívül jól együttműködik a közgyűjteményekkel, valamint a különféle városi és város környéki szervezetekkel, illetve szervezetekkel. Irodalmi és művészeti szervező tevékenységét mint a TIT szakcsoportvezetője is eredményesen végzi.

MEISZNER TAMÁSNE

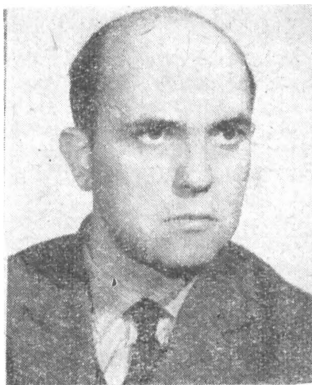

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. kerületi könyvtárának vezetője 1958 óta dolgozik a budapesti tanácsai könyvtárhálózatban. Csepelen, majd mostani munkahelyén, a Vadász utcai könyvtárban gazdag tapasztalatokat szerzett a könyvtári munka minden ágában, s ezeket gyakorlati és elméleti téren egyaránt kamatoztatta. A vezetése alatt működő könyvtárban országosan is az el-

sők között szervezték meg a betegek és más hátrányos helyzetű olvasók könyvelését, és számos, igen fontos olvasószolgálati vizsgalódást végeztek, például a szabadpolcra helyezett állomány védelmével, az idegen nyelvű könyvek, valamint a kézikönyvek használatával kapcsolatban. Munkájának és vizsgalódásainak tapasztalatait a szakirodalom és a szaksajtó révén másokkal is megosztja: a Könyvtárosban például már 1961-ben jelent meg írása.

WEISZ GÁBOR

a Váci Városi-Járásai Könyvtár igazgatója intézményének szakszerű irányítása mellett hosszabb ideje dicséretes politikai és szakmai tevékenységet is kifejt a város, a járás és Pest megye közéletében. Nagy érdemei vannak a közoktatási és a közművelődési intézmények jó kapcsolatának kialakításában, a helyi gyermekkönyvtár önálló otthonának létreho-

zásában és a városi-járásai könyvtár most folyó nagy építkezésének kezdeményezésében. Hathatós irányító munkájának köszönhető, hogy lényegesen javultak a könyvtár mutatói, fejlődött az intézmény közművelődési tevékenysége is. Évek óta tagja a városi pártbizottságnak, elnöke a helyi közművelődési vezetői munkaközösségnek, megyei könyvtárügyi szakfelügyelő és elnöke a Könyvtárosegyesület Pest megyei szervezetének.

Lapozgató

● Az ALFÖLD című folyóirat szeptemberi számának közművelődési rovatában Gereben Ferenc, Kamarás István, Pomogáts Béla, Regős Sándor és Tokaji András beszélgetését közli a lektúrirodalomról. Ezenkívül Kamarás István „A lektúr hatóköre” c. önálló tanulmányával is szerepel a folyóiratban. Az olvasószolgálati könyvtárosok figyelmét felhívjuk az Alföld Kılátó rovatára is: ez a lengyel irodalommal foglalkozik, és fiatal lengyel költők verseit közli a második világháború kitörésének 40. évfordulója alkalmából.

● Az ÁLTALÁNOS KÖNYVJEGYZÉKnek, leggyorsabb éves könyvészetünknek már az 1978-as kötete jelent meg. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése által a könyvterjesztők és a könyvtárosok részére kibocsátott kitűnő munka az elmúlt évben kereskedelmi forgalomba került kiadványokat öleli fel a közép- és az általános iskolai tankönyvek, valamint a zeneművek kivételével. Iszlainé Merkovszky Erzsébet, Erdélyi Ágnes és Szendei Erzsébet összeállítását, amelynek használhatóságát jó mutatórendszere is fokozza, egyetlen, magára valamit is adó olvasószolgálat sem nélkülözheti. (1979. 463 l., 63 Ft.)

● MÓRICZ ÉS DEBRECEN címmel kiállítást mutatott be a debreceni Déri Múzeum a múzeumi és műemléki hónap keretében. A kiállításról, amelyet Villangó István, a Kulturális Minisztérium főosztályvezetője nyitott meg, a műemléki hónap Hajdú-Bihar megyei rendezvényeinek műsorfüzete is megemlékezik. E füzet a könyvtárosok érdeklődését azért is felkeltheti, mivel külön felsorolja a megye igen értékes múzeumi kiadványait.

Orrunk a kirakat üvegén

A napokban kezembe került a Magyarország idei 25. száma, s benne lapozgatván megakadt a szemem *dr. Pálvölgyi Lajos*: Párbeszéd a géppel című cikkén, amelynek témája a számítógép felhasználásán alapuló társadalomtudományi adatbank. Aki csak egy kicsit is foglalkozott már ezzel a kérdéssel, örömmel tapasztalhatta a cikk olvasásakor, hogy felkészült szerző korrekt és közérthető írása jelent meg népszerű politikai hetilapunk hasábjain.

És mégis... A témát kissé jobban ismerő szakembert már az első olvasáskor is nyugtalanság fogja el. Aztán, amikor újra belepillant a cikkbe, lassan rájön, hogy nyugtalanságának oka nem a cikkben, hanem az e téren létező magyar valóságban keresendő. Hiszen a cikk bevezető, némileg sommásan fogalmazott publicisztikai fordulata csak pillanatokra sugallja, hogy a magyar könyvtárúgyről, a hazai társadalomtudományi információrendszerről van szó. A későbbiek már semmi kétséget sem hagynak afelől, hogy szó sincs erről, s hogy e téren semmiféle komolyabb eredményt nem büszkélkedhetünk. S mivel a cikk, a hazai helyzettel lényegében és elemzően nem foglalkozik, de annál több gondolatot és kérdést ébreszt, úgy érzem: itt az ideje, hogy tiszta vizet öntsünk a pohárba. Tisztát és áttetszót, mert nagy szükségünk van rá. E nélkül ugyanis a jelenlegi egy helyben topogás — sőt folyamatos hátrálás (!) — soha nem szűnik meg.

Ahhoz, hogy egyáltalában lépni lehessen, szükség van a társadalomtudományi információ fogalmának tisztázására, mégpedig oly módon, hogy a már tisztázott fogalom elsősorban arra legyen alkalmas, hogy az információk szakemberek szervező és építő munkájuk során alkalmazhassák, tehát *alapvető útmutatást adjon*. Kiindulásnak bizonyára megfelel az alábbi meghatározás: *gyakorlati szempontból* társadalomtudományi információknak tekinthetünk minden olyan információt, amely társadalmi jelenségre, folyamatra vagy rendszerre vonatkozik, függetlenül attól, hogy azt milyen általánossági és bizonyítottsági fokon tükrözi. Így lehet adat, tapasztalat, vélemény, hipotézis, törvény, elmélet stb. Megjelenési formáját, tehát az információhordozót tekintve is sokféle lehet. A nemzetközi szerződések jegyzőkönyveitől kezdve a társadalomtudományi megfigyelések alapján és során készített film- és hangfelvételekig a dokumentumok típusai a legszélesebb skálán mozoghatnak. Ezek rendszerezése, tehát a pontos dokumentumtipológia kialakítása és a fogalom gyakorlati alkalmazása segítségével rögzíthető lenne egy olyan kiindulási alap, amely független az egyes társadalomtudományok sajátos tartalmától, hiszen a korszerű adatfeldolgozás technikai lehetőségeinek szempontjából teljesen mindegy, hogy egy bizonyos dokumentum pedagógiai vagy jogi információkat tartalmaz.

Az azonosan értelmezett fogalom használata, az ezen alapuló azonos elvek és az egyértelmű dokumentumtipológia (amely természetesen rugalmasan bővíthető) azt a lehetőséget kínálják, hogy az egységes társadalomtudományi információrendszer nem ágazatonként, külön-külön, hanem egyetlen rendszerben, valóban egységesen épülhet fel. Ez a lehetőség valóban megköveteli a számítástechnika alkalmazását, mégpedig annak is a legkorszerűbb eredményeit igénybe véve.

De hát hogyan is állunk mi könyvtárosok a számítástechnikával? Érzésem szerint úgy, mint a villanyvonatról álmodozó kigyerek, aki naponta elzarándokol a játék-bolt kirakata elé, és orrát az üveghez nyomva arra gondol, hogy ez az a játék, amely neki soha nem adatik meg. Vagy, ha egy csoda folytán mégis, tud-e valamit kezdeni vele?

Jogos-e ez az érzés? Vagy csak megint azoknak a sztereotip megnyilvánulásoknak egyikéről van szó, ami mindig jelentkezik ebben a sok értetlenséggel megvert szakmában, midőn valamilyen új távlat nyílik meg, de az odavezető út még bizonytalan.

A szakmai és a publicisztikai hírekben, tanulmányokban és vitákban az eddigiek során sok szó esett a számítástechnika felhasználásáról a társadalomtudományi információellátásban. A közvéleményben — még a szűkebb szakmaiban is — az a hamis kép alakult ki, hogy ennek szükségességét ma már senki sem vitatja. Pedig még sok ellenzője van a számítástechnika alkalmazásának, különösen azokon a területeken, amelyek nincsenek közvetlen kapcsolatban a termeléssel. Ez az ellentábor — a sok esetben korrektnek nem nevezhető szubjektivitáson túl — nemegyszer olyan érveket is felsorakoztat, amelyek a jelenlegi helyzetben valóban megállják a helyü-

ket, s cáfolatukra addig nem kerülhet sor, amíg a döntésekre jogosult és az anyagi erővel rendelkező állami szerveknek nem alakul ki e kérdésben a korszerű technika alkalmazását egyértelművé és támadhatatlanná tevő koncepciójuk.

Mik ezek az ellenérvék?

Mindenekelőtt a már említett, használható és egységes koncepció hiánya. Vagyis pontosabban fogalmazva: a *rossz koncepció*. A *Tudománypolitikai Bizottság* 1974-ben kijelölte ugyan azokat az intézményeket, amelyeknek az egyes társadalomtudományi területek információs központjaivá kellene válniuk, de nem teremtette meg — hiszen módja sem volt rá — azokat az objektív feltételeket (anyagiak, elhelyezés, szakemberellátás és -képzés), amelyek nélkül lépni sem lehet. Mit tehettek ebben a helyzetben a kijelölt intézmények? Jól, de inkább kevésbé jól átgondolt tervezeteket készítettek a saját szakterületük információs rendszerének kialakítására. Az adott helyzetben nyilvánvaló, hogy ezek a tervezetek döntő többségükben még részleteikben sem válhattak alapjává egy valóban működő, *egységes* társadalomtudományi információs rendszernek. Még akkor sem, ha az egység látszataként létre is jött a *társadalomtudományi információs munkabizottság*. Az egységet már eleve kizárta az a lehetetlen helyzet, hogy minden kijelölt intézmény önmagában, a *többiekől teljesen függetlenül*, azonos alapelvek nélkül, sok esetben a megfelelő előtanulmányok és helyzetfelmérés elhanyagolásával fogott munkához.

Sokan kérdezhetik az elmondottak alapján, hogy mit kellett volna tenni, vagy pedig mi a teendő ma? Ha más nem, az évek során kialakult eredménytelenség bizonyítja, hogy Magyarországon valóban használható társadalomtudományi információs rendszert, amely hatékonyan szolgálja a tudományos kutatást, a termelést, a politikai és az államigazgatási életet stb., csak *valóban egységesen* és csak „*egy példányban*” kell létrehozni. Mégpedig úgy, hogy az egyes szakági központok nem egyedi rendszereket építenek fel, hanem együtt teremtik meg *intézmények feletti társulás* keretében azt az *adatintegrációt*, amely a *korszerű technika igénybevételével* nyújtana a tagok részére a legmagasabb szintű tájékoztatási és dokumentumszolgáltatási lehetőségeket.

A számítástechnika ellenzőinek másik nagy érve: a gépi apparátus felépítésének magas költsége. A népgazdasági nehézségekkel párhuzamosan jelentkező takarékosági intézkedések azonban sehol sem kívánják meg azt, hogy ne jöjjenek létre olyan objektumok, *amelyekre valóban szükség van*. Kétségtelen, hogy a számítógépek és szolgáltatásaik sokba kerülnek, ám végre tudomásul kellene venni, hogy Magyarországon ma már létezik olyan számítástechnikai apparátus (hardware), amely alkalmas az egységes társadalomtudományi információs rendszer kiszolgálására, és léteznek olyan adatbázis-kezelő rendszerek (software), amelyek ugyancsak alkalmasak arra, hogy a létrehozott társulás adatintegrációját és szolgáltatásainak nyilvántartását megvalósítsák. Ezt figyelembe véve a költségekről alkotott kép előnyösen megváltozik, hiszen nem feltétlenül alapfeltétele a létrehozandó rendszernek egy új, és valóban nagy költséggel felépítendő számítógépes apparátus. (Ha a *Kulturális Minisztérium* annak idején a merev elzárkózás helyett a tárca számítógépes hátterének megteremtése mellett döntött volna, saját szakigazgatási feladatainak lényegesen könnyebb ellátásával egyidőben a könyvtárügy számítógépes hátterét is megteremthette volna.)

A technikai eszközök bérletének költségei több intézmény, több tárca és szervezet között oszlanának meg, s ezzel a saját és független rendszerek *barkácsolása* helyett létrejöhetne egy *azonos elveken és érdekeken* alapuló és működő apparátus. Tehát mindenki jól járna! Az integrációban részt vevő intézmények ugyanúgy, mint azok, akikről eddig a legkevesebb szó esett a tervezetekben, *a felhasználók*.

Az intézmények feletti társulás alapját azok az intézmények alkotnák, amelyek valamely társadalomtudományi szakág kijelölt információs központjai. A társulás végrehajtó apparátusát olyan intézmény mellé kellene telepíteni (például MTA), amelynek a számítógépet ez a központ hosszú távon igénybe akarja venni. Ez az apparátus dolgozhatná ki az összes résztvevő számára a legjobban megfelelő feldolgozási módszereket, megteremtendő az ügyemet folyamatosságát, végezné a felhasználók tájékoztatását, felügyelné a használók és a dokumentumok őrzői közti dokumentumáramlást, gondoskodnék a rendszer állandó technikai és elméleti fejlesztéséről, a nemzetközi kapcsolatokról, koordinálná a teauruszok szerkesztését stb. Tehát elvégezné egy helyen, azonos módszerekkel és elvek alapján mindazt, amit az integrációban résztvevőknek az integráción kívül külön-külön kellene elvégezniük. Hogy ez milyen nagy anyagi és szellemi megtakarítást eredményezne — még a jelenlegi helyzethez képest is, hiszen a *nem informáltság* ugyancsak költséges valami — ma szinte felmérhetetlen. Természetesen a folyamatos működés során minden olyan intézmény társulhatna a rendszerhez, amelynek eredeti, tehát máshol fel nem lelhető társadalomtudományi dokumentumai vannak, vagy ilyeneket előállít.

Ami az országos ellátást, vagyis a rendszer országossá tételét illeti, újra csak a legkézenfekvőbb megoldást kell választani. Igazodva az ország közigazgatási beosztásához, az egyes területek (például megyék) központi információ vagy könyvtári bázisát lehetne igénybe venni. Ezeket futnának keresztül az igények a központ és az információk, valamint a dokumentumok a felhasználók felé, az e területi központok épületébe telepített adatvégállomások (terminálok) és távközlési eszközök segítségével. Ez a megoldás persze számottevő információs infrastruktúra létrehozását feltételezi, de meggyőződésem, hogy a megyék közigazgatási vezetői készséggel áldoznának az ilyen rendszerben való részvételre, hiszen például az államigazgatási és a jogi információk gyors és pontos szolgáltatása számukra is távlatokat nyitna.

A közös végső cél érdekében tehát ideje lenne a kirakat üvege elől betérni abba az üzletbe, amelyben számunkra is kapható megfelelő áru.

Pázmán Péter

Egy „ügyes” cím csapdája

Pázmán Péter cikke nem igényelne hozzászólást, ha csak a címmel volna baj. A cikk tartalma azonban mutatja, hogy a szerző minden jó szándéka ellenére beleesett a cím csapdjába és úgy érvel, mintha igaz volna az, hogy a számítástechnika alkalmazása a társadalomtudományi információs rendszer szolgálatában olyan játék, mint a villanyvonat, amely a kirakatüveghez orrát nyomó gyerek számára elérhetetlennek tűnik.

A hasonlatnak ez csak az egyik sánta lába, a másik a befejező rész, amely arra szólítja fel a könyvtárosokat, hogy menjenek be a kirakat elől az üzletbe, és ott az áru — tudniillik a korszerű számítógépes információs rendszer — kapható.

Úgy gondolom, hogy itt nemcsak a minden hasonlat mentségére szolgáló, kicsi sántításról van szó, hanem két alapvető tévedésről: A cél ugyanis, egyáltalában nem elérhetetlen, egyszerű bemenettel viszont semmilyen üzletben nem kapható meg. Az eredmény elérésének titka itt is — éppúgy, mint az élet, a gazdaság oly sok más területén — az, hogy dolgozni kell érte, csinálni folyamatosan, szívsósan, megfelelő elképzelések, tervek alapján, úgy, hogy a munka tényleges igényt elégítsen ki, a lehető leggazdaságosabb legyen, és még sorolhatnám a követelményeket tovább is.

A szerző azt írja, hogy a társadalomtudományi információs rendszer létrehozása terén „semmilyen komolyabb eredménnyel nem büszkélkedhetünk”. Én sem vagyok elégedett az eredményekkel, de azt mégis el kell ismerni, hogy az Országos Széchényi Könyvtárban már számítógépen készül a Magyar Nemzeti Bibliográfia, amely mind a dokumentumok ezreinek nyilvántartásba vétele, mind a nemzetközi mágnesszalag-szolgáltatásokba való bekapcsolódás szempontjából komoly lépés még akkor is, ha a bibliográfia külalakja kifogásolható; az Országos Vezetőképző Központ BIBDOSZ néven önálló rendszert fejlesztett ki a vezetéstudomány és a szervezés témakörben, és ez már huzamos ideje üzemszerűen működik; a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, bár kísérleti jelleggel, de nagyszámú dokumentumot tart számítógépen nyilván, és végül az Országgyűlési Könyvtár 1974 óta számítógépen tárolja és teszi visszakereshetővé az azóta feltárt csaknem 15 ezer világpolitikai és külgazdasági témájú dokumentumát. Valami tehát már megindult, és ezt a szakmában viszonylag sokan tudják is. Többben készülnek is a csatlakozásra. Sem ők, sem azok az intézmények, amelyek már lerakták az alapokat, semmiképpen sem „topognak egyhelyben”, és még kevésbé „hátrálnak folyamatosan”.

Igaz a cikknek az a megállapítása, hogy a számítógépnek teljesen mindegy, hogy a pedagógiai vagy a jogi információkat dolgozza fel, viszont a gazdaságosság, de az ésszerűség szempontjából is egyáltalán nem mindegy, hogy olyan dokumentumokat tartunk-e nyilván számítógépen, amelyek néhány kutató eseti érdeklődését kielégítő információt tartalmaznak, vagy olyanokat, amelyekre sokféle felhasználói kategóriába tartozó több száz szakembernek sürgősen, több szempontból és gyakran van szüksége. Én azt érzem elérhető célkitűzésnek, ha a rendszert fokozatosan építjük fel, és nem törekszünk a társadalomtudományok minden ágának egyidejű számítógépesítésére. Sőt lesznek olyan társadalomtudományi ágak is, amelyek még évtizedek múlva sem kell, hogy bekapcsolódjanak a számítógépes rendszerbe, mert a felhasználás, a dokumentumok száma, a gazdaságosság ezt akkor sem fogja indokolni. A türelmetlenség persze néhány területen nagyon is jogos. Már kellene, hogy legyen például egy jól működő, a gazdaságpolitikát szolgáló információs rendszerünk.

Egyetértek a cikkíróval abban, hogy jó lenne, ha lenne a döntésekre jogosult, és gazdasági erővel rendelkező állami szervezetnek e kérdésben olyan koncepciójuk, amely egyértelművé és támadhatatlanná teszi a korszerű technika alkalmazását. E koncepció — azok mellett vagy részben azok helyett, amiket Pázmán Péter ír — kimondhatná a fokozatosságot, és megállapíthatná a prioritásokat is. Tisztában kell lennünk azonban azzal, hogy a leírt koncepció hiánya csak az egyik, és nem is a legfontosabb oka annak, hogy nem tartunk e téren már sokkal messzebb. Koncepciót készíteni lehet, még el is lehet fogadtatni. Több határozatunk is van ebben az ügyben, amelyre hivatkozva már régen el lehetett volna kezdeni a munkát a társadalomtudományok számos ágában. Véleményem szerint az a legnagyobb baj, hogy a korszerű technikára való áttérést eddig csak kevés könyvtár kezdte el, és az ügy mindeddig sem alulról, sem felülről nem kapott elég támogatást.

Hazai példáink kivétel nélkül azt bizonyítják, hogy ahol az elszántság és a kártartás tényleges felhasználói igényvel találkozott, ott el is kezdődött a munka, és most már „csak” csinálni kell, hogy fejlődjék.

Nem igaz, hogy „minden kijelölt intézmény... a többiekétől teljesen függetlenül... fogott a munkához”. Az viszont igaz, hogy az előzetes egyeztetések során nagyon világossá vált: mind a felhasználás szélessége, mind a feltárás mélysége, mind az igények fajtája és rangsora tekintetében az egyes társadalomtudományi ágak között, de ezeken belül is óriási különbségek vannak, és ezeket a cikk által oly erőteljesen hangoztatott egységességgel szemben megint csak a fokozatosság és a differenciáltság előtérbe helyezésével kell figyelembe venni. Különösen akkor, ha a cikkíró az egységességen — és ez is vitatható — egyetlen közös számítógépes apparátust, feltétlenül azonos software-t és közös végrehajtó szervezetet ért. (Önkritikusan megvallom, hogy 1974/75-ben, amikor a világpolitikai dokumentációval elindultunk, én is azt hittem, hogy egységesség nélkül nincs előrehaladás, továbbá azt is, hogy ennek feltételeit felülről kell megteremteni. Csalódtam: sem felülről, sem kívülről ez nem történt meg.) Az eddigi gyakorlat bizonyossága szerint jobb külön-külön, a dokumentáció műhelyeiben, a könyvtárakban nekikezdeni a munkának — akár „barkácsolni” is —, mint várni a bizonytalan jövőre, arra, hogy egyszer majd valaki megcsinálja számunkra a rendszert, s rögtön a legelején új központi gépet vesz, ahelyett, hogy egyenként felhasználnánk a sok helyen meglévő gépkapacitásokat; központi felméréseket végez, ahelyett, hogy kicsiben, fokozatosan érelve és módosítva a szolgáltatásokat, külön-külön kitapogatónánk a tényleges igényeket, és az új, jó szolgáltatásokkal folyamatosan felébresztenénk és növelnénk is az érdeklődést.

És befejezésül még egyet: A feladat megvalósításának legnehezebb része a szakember-ellátottsággal függ össze. Meg kell tanulni a válogatást, az indexelési technikát, a visszacsatolást és nem utolsósorban a rendszerben való gondolkodást; és meg kell szervezni az adott témában érdekelt társintézmények együttműködését. Mindezeknek, még ha jól működik a képzés, akkor is csak nagyon vékony alapjait lehet az oktató intézmények padjaiban elsajátítani. Ezért is helyesebb kicsiben, talán kezdetlegesen, de nagy befektetések nélkül, viszont minél hamarabb magukban a könyvtárakban hozzáfogni a leckének a munka során történő elsajátításához.

V á l y i G á b o r

„Fruskák az olvasószolgálatban”

Viselkedéskultúránk katasztrófális elmaradottsága

A vitaindítóban bemutatott probléma viselkedéskultúránk katasztrófális elmaradottságának egyik vetülete. A neveltlenség különösen a szolgáltatóiparban és más, szolgáltatás jellegű tevékenységekben (egészségügyi ellátás, hivatali ügyintézés, kulturális szolgáltatások stb.) szembeűnő. Amíg boltba, hivatalba, szervizbe, orvoshoz mindenképpen elmegy az ember, a könyvtárba nem bizonyos, hogy újra ellátogat, ha a könyvek sokaságában való keresgélés vagy kiszolgálás közben — akár véletlenül is — *kiszolgáltattottá* válik. Az olvasó tehát érzékeny ember — ez az egyik, amit le kell szögeznünk.

A másik: a könyvtáros *szolgálatot teljesít*, amelyben alapkövetelmény a kifogástalan udvariasság, a maximális szolgálatkészség, az olvasóra koncentráció figyelem. Hi-

tem szerint ez a könyvtárosi hivatástudat formája. Tartalma pedig — elvontan — olyan gondolkodás, amely a könyvtár szolgáltatását és a könyvtáros szolgálatát igénybe vevő — és még igénybe nem vevő — emberek olvasási-kulturális szükségleteit sajátjaként éli át, egyéb szükségleteikkel összefüggésben látja, és társadalmi vonatkozásait is képes érzékelni. Ez egyben emberi minőség is, amely a magatartásban jelenik meg, és a nagy könyvtárakban talán nem, de a néhány száz olvasójú kisebb könyvtárban akár egészen szélsőségesen is tükröződik a forgalom adataiban.

Aki gyengén fejlett vagy nem létező hivatástudattal lép könyvtári szolgálatba, elsősorban a munkatársak, pályatársak példájából, az olvasószolgálati közösség magatartásából tanul. A „fruska-probléma” ebben a vonatkozásban sem csak „fruska-probléma”. Egészséges közösségek vagy megnevelik vagy kivetik magukból azokat a szakképzett vagy szakképzetlen munkatársakat, akik hosszabb idő — esetleg évek — alatt sem válnak könyvtárossá, akikre gyakran és méltán panaszkodhatnak az olvasók.

Lényegbe vágó a kérdés: közösség-e, munkaközösség-e egy-egy olvasószolgálati csoport? Mert ha nem, egyes tagjainak legjobb igyekezete mellett sem képes az olvasókból bizalmat, ragaszkodást kiváltani. Továbbá: bár elsősorban a nevelődés eszköze és helye, a könyvtárban nevelés is folyik. Egységes nevelőhatást pedig csak egységes testület, „nevelőközösség” képes kifejteni — ez pedagógiai alapelv.

A könyvtárban történő nevelésnek egyik célja lehet — és mivel szükséges, legyen is —, hogy minél többen megtanulják és gyakorolják az embertől embernek kijáró kötelező tiszteletadást. Hogy könyvtári dolgozó ne szolgáljon ellenkező példával, azért a munkahelyi közösség és vezetője legyen felelős.

Kiss Ildikó

Az olvasókon keresztül visszaszerezni a társadalmi megbecsülést

- *Klári néni rossz tanuló volt?*
- *Nem. Nem hiszem, hogy annak számítotam ...*
- *Akkor miért ment könyvtárosnak?*

A könyvtár legérzékenyebb, legsebezhetőbb pontja az olvasószolgálat. Az ott tevékenykedő könyvtárosok munkája érzékelhetővé teszi az intézmény szervezettségét, minőségét, igényességét. Árukkodik a vezetők hozzáértéséről, szakmai „elvárásairól”. S talán semmi sem mutatja jobban a helyzet tarthatatlanságát, mint az, hogy legkevésbé a könyvtárosok tehetnek arról, ha ártatlan betolakodók tovább rontják hitelüket.

Nem, valóban nem a fruskákról van szó... Nemcsak azért, mert a fruskaság túlléphető, meghaladható korszak az ember életében, hanem mert komolytalanságuk, tudatlan csetlés-botlásuk, mosolytalanságuk, igénytelenségük, túlbuzgóságuk visszazsáll azokra, akik alkalmazták őket.

Beszélünk a könyvtárak mint információs központok válságáról, arról, hogy a hagyományos módon immár nem vagyunk képesek az információáradatot hatalmunkban tartani, s a kutatás, visszakeresés szükségletét kielégíteni, de alig ejtünk szót a könyvtárszervezés kérdéséről, a szervezéstudomány alkalmazásáról.

Egymás mellé rendelt osztályok — azon belül részlegek — állnak lélekben hierarchikus rendben az állomány és az olvasók fölött, mintha az irodalmat az intézményért gyűjtötték volna. Tartalmak közvetítésére alig van lehetőség, az alkotó munka kiváltság, a sajátosan könyvtári munka rossz hatásfokkal működik vagy boltosmesterséggé süllyedt.

A számítógép-könyvtár, a mikro-könyvtár mellett a távoli jövőben is szükség lesz könyvtár jellegű intézményekre, de ez nem jelentheti azt, hogy azoknak a köznap gondolkodás szintjén kell újjászerveződniük.

A munkamódszerek rendszertervezése, helyzetvizsgálatokon alapuló kidolgozása akkor is szükséges, ha ezeket nem segítik modern eszközök, automaták. Elemzések kellenek, amelyek bemutatják, milyen szintjei és lehetőségei vannak a könyvtárosi munkának; amelyek feltárják, milyen könyvtárosokra van — egyáltalán: könyvtárosokra van-e — az adott területnek szüksége, s mely tulajdonságok és képességek megeléje elengedhetetlen ott. Hova állítsunk úgynevezett középszintű vezetőket, s hol érvényesülhet az „első az egyenlők között” elve.

Az ilyen kérdések fontosságát növeli az a tény, hogy a közművelődési és a tudományos könyvtárak közelebb kerülnek egymáshoz. A legkisebb könyvtár is várja e tendencia érvényesülését a helyismereti, helytörténeti munkában. Ez egyre nagyobb felelősséget ró a központi könyvtárakra, hiszen a gyűjtemény tudományos és tartalmi feltárását nekik kell elvégezniük.

Ha az információs és a könyvtári tevékenység viszonyára gondolunk, ha a kis és a nagy könyvtárak problematikáját vesszük elő, ha a kultúra „használói” részéről felmerülő igények folyamatos kutatása, illetve elhanyagoltsága jut eszünkbe, a könyvtári kiadványok fontosságáról, a munkamegosztás módjáról és mértékéről nem is beszélve, egyszerre kiderül, hogy a könyvtáros hivatása messze nincs körülhatárolva. Néha úgy tűnik, mintha megszüntetné önmagát, mint ahogy a könyvtárosság nem is léteznék. „Mint szociológiai értelemben vett státusz, mint a társadalmi munkamegosztáson belül illetékességgel felruházott funkció valóban csökevényesen van jelen. Ez nem utolsósorban azért van így, mert a könyvtáros eltávolodott komplex tudományos hivatása lényegétől, attól, hogy a könyvtári szervezés és technika szakemberévé váljék.”

Ezt a súlyos gondolatot *Csüry István* több oldalról is alátámasztja, s bár a tudományos könyvtárak helyzetét elemzi, a könyvtáros személyét érintő kérdésekhez más könyvtárosoknak is nagyon sok közülük van.

A könyvtárosképzés ma is égető és teljesen megoldatlan gond. Szintjeit felemás módon határozták meg. A szaktudományok területén nem fogadják el partnerként még a felsőfokú végzettségűeket sem. (Talán ha általános tudományelméleti felkészültségük volna...) A könyvtáros a könyvtárban — legyen a végzettsége akármilyen szintű — nem kvalifikált munkát végez. Leltároz, periodika-nyilvántartást vezet, tengernyi cédulát oszt be a katalógusokba, amelyek évtizedekig szolgálnak minden változtatás, lezárás és újrakezdés nélkül. A munkaerő-gazdálkodás így nem érvényesülhet, de gondoljunk csak az ennél sokkal súlyosabb munkaerő-elvándorlásra, s arra, hogy a képzett könyvtárosok a tanári pályán igyekeznek elhelyezkedni. Kell, hogy a könyvtáros önbecsülése visszatérjen, hogy megtaláljuk a módját és mélységeit egy újfajta polihisztoroknak. Ezért sem szabad az olvasószolgálat elhanyagolásával tovább rombolni hitelünket, hiszen az olvasókon keresztül visszaszereshetjük társadalmi megbecsülésünket.

Pintér Éva

Mit lát maga körül a fruska?

Mikor végigolvastam *Gerő Gyula* cikkét, eszembe jutott a *könyvtárosegylet* egri vándorgyűlése (Könyvtáros 1975/12. sz.), ahol *dr. Walleshausen Gyula* a könyvtárosetikáról előadást tartva, annak szükségességét, illetve vitakérdéseit tárta elénk. Akkor nem született meg a könyvtárosok számára az etikai kódex. Véleményem szerint a „fruskáknak” — és bármely más, könyvtárban dolgozó kollégának — sem lenne hiábavaló a magatartás mércéjét, a követelményi minimumok meghatározását magában foglaló, a kis- és a nagykönyvtár elé egyaránt mércét állító etikai kódex. Aki könyvtárba kerül, tudná, hogy mit vállal. Tudná, ha megmondanák neki!

De ki foglalkozik az újonccal? Ki tanítja meg úszni a mélyvízbe kerülőket, akiket minden tréning nélkül dobnak be, vagy inkább löknek be az emberi kapcsolatoknak a könyvtárakban keletkező örvényeibe. A melléfogások bizonyosan önbizalomvesztéshez vezetnek. Ha megsérül az élettapasztalatok vékony rétege, máza, pótlékként nemegyszer cinizmussal vagy agresszív magatartással pótolja a kezdő az ismeretek, a kapcsolatteremtő készség hiányait.

Mit lát maga körül a „fruska”? Mennyi előképzést kap, hányszor beszélgetnek vele munkájáról, kérdezik meg cselekedeteinek okát, indítékait? Van-e mentora egy idősebb, tapasztaltabb kolléga személyében?

Ki hogyan kerül a könyvtáros pályára? Kevés a hivatástudattal erre a pályára készülő fiatal! Ezen nem segít sokat az sem, ha az iskolák más irányú, jellegű kapcsolatai jók a könyvtárral. A könyvtárlátogatások és a könyvtárakban tartott órák nem nagyon vagy csak igen kis valószínűséggel rajzolják meg a könyvtárosi munka lényegét.

A szakképzés mennyire mélyíti el a hivatástudatot? Ugyanolyan gond ez, mint a képzés rendszere, módszere, formája, „mert talán nem is csak a fruskákról van itt szó”... Elítélni könnyű, de aki ítél, annak a helyzet teljes ismeretével kell bírnia. Az új emberekkel való foglalkozás, törődés szándékával és az így megalapozott igényességgel kell a könyvtárakban is „felnevelni” az új könyvtárosi generációt.

Vizi László

A „fruska-jelenség” mesterséges probléma

A „fruska-jelenség” véleményem szerint mesterségesen létrehozott probléma. A kérdés ily módon való felvetése nem indokolt, mert szembeszökő ellentmondás van a valóságos helyzet és a szerző által felvázolt kép között. Ma, amikor a főiskolák ontják a szakképzett könyvtárosokat, nem okozhat nehézséget egyetlen könyvtárnak sem, hogy hozzáértő munkatársakat alkalmazzon.

Ha mégis előfordul néha egy-egy fruska... A közértekben, áruházakban, kórházakban talán nincs belőlük? Ez inkább korosztályi probléma! Az olvasószolgálat hiányosságait mégsem rájuk kellene hárítani. Aggasztóbb jelenség az, hogy a könyvtárszakos egyetemisták, főiskolások nagy része eleve nem könyvtárosnak készül. Egy részük akarva akaratlanul, de mégis a könyvtárba kényszerül. Ők a „fruskákkal” ellentétben ismerik a szakirodalmat, tájékoztatói segédleteket, de csak annyit, amennyit az egyetemen, főiskolán tanultak. Kényszerpálya? Igen, mert a könyvtárosságnak még ma sincsen meg a társadalmi rangja, becsülete. De ez nem a vitaindító szerzője által „fekete bárányként” emlegetett „fruskáknak” köszönhető.

A túlbuzgóságról pedig csak annyit, hogy az értékes, első kiadásban megjelent művek védelme nem a fruskáknak, hanem a könyvtárnak mint intézménynek a feladata volna, feltéve, hogy munkatársai ismerik és alkalmazzák is az állományvédelmi rendelkezéseket.

A vélt problémák helyett a valóságos hibákkal és hiányokkal kellene foglalkozni (például könyvtárosképzés, az olvasószolgálati munkát könnyítő gépesítés stb.), s nem a „fruska-jelenséggel”, amely, ha időnként bosszantó is, de nem országos gond.

Tilcsikné Pásztor Ágnes

A „fruska-jelenség” forrása a megoldatlan könyvtárosképzés

A fruskákkal foglalkozó cikkét vitaindítónak szánta a szerző, bár a leírtakkal nehéz vitába szállni. A jelenség, ha nem is általános, gyakoribb annál, hogysem hallgassunk róla. A vitát nyilván nem is a fruskák megnyilatkozásai és a könyvtárosok véleményének közlése fogja kiváltani, sokkal inkább az okok feltárása és a megszüntetésükre teendő javaslatok.

A cím nem hagy kétséget afelől, hogy kizárólag leányokról van szó, és ezzel a könyvtárak egyik szorító gondjának a közepében is vagyunk. A pálya elnőiesedett, a közművelődési könyvtárakban csaknem 80 százalékosra tehető a nők jelenléte. Az elnőiesedés okai eléggé közismertek: a könyvtárak alacsony társadalmi presztízse; a szakképzés megszerzésére fordított idő és energia más szakon sokkal nagyobb sikerrel és anyagi előnnyel kecsegtet, önálló munkára, kiugrási lehetőségeire pedig kevés az alkalom stb. Ha egy nő jó állampolgár és gondos anya, akkor 20 és 40 éves kora között a munkahelye nem nagyon számíthat rá. Ez alatt a hasonló korú férfiak teljes erejüket és képességüket a szakmának szentelhetik. És hogyan kerülnek a pályára? A férfiak, ha a könyvtárosságot választják, meggondoltan készülnek rá, és előbb felsőfokú képzést szereznek. A lányok egy része is szeretne tovább tanulni az érettségi után, s ha nem jut be azonnal a kívánt felsőoktatási intézménybe, a várakozási időre nem fizikai munkát vállal, hanem valamilyen „könnyű, szellemi elfoglaltságot” keres, ami mellett elképzelése szerint készülhet a jövőjére. A másik rész a szerencsében bízva várja a lehető legjobb elhelyezkedési alkalmat. Ha az *előbbi* kerül a könyvtárba, mire betanítják, már tovább is áll. Ha az *utóbbi*, akkor ébredező ambícióitól függően esetleg szakképzést szerez levelező tagozaton és ekkor 4, illetve 6 évig nem lesz teljes értékű munkaerő, vagy ő is elmegy és átadja helyét egy újabb kezdőnek. *A könyvtárak lassan képző intézményekké válnak anélkül, hogy oktatói státussal rendelkeznének.* Ez a pálya elnőiesedésének egyik következménye. Természetesen más lenne a helyzet, ha a könyvtárosképző intézmények kellő számban és a kellő fokozaton „szállítanák” a szakembereket. Nagy különbség van egy szakképzett munkaerő ismereteinek a helyi igényekhez alakítására és egy szakképzetlen betanítására

ra fordított energia mennyisége között. És ez a másik gondja a könyvtárnak, pontosabban a könyvtárügynek. Nem lehet eléggé ámulni azon, hogyan jutottunk idáig! Nagyszámú szakembert igénylő, modern nagykönyvtárak épülnek, közművelődési és könyvtári törvény születik, nemzetközi információs rendszerekhez és szabványosításhoz csatlakozunk, távlati irányelvek készülnek, amelyek előírják, melyik munkakör ellátásához milyen fokozatú szakmai végzettség szükséges. Minden jel arra mutat, hogy a *társadalmi igények ostromát a könyvtárak állni akarják és állni tudják*, és akkor... egyszerűen megszűnik a könyvtárosképzés. Bocsánat a nyelvbotlásért, tudom, hogy még van könyvtáros szak az ELTE-n, valamint több tanárképző intézet is képez könyvtárosokat. A levelező tagozaton végzettekén kívül — akik amúgy is kapun belül vannak — azonban vajmi kevesen helyezkednek el könyvtárban. A „munkaerőpiac” így beszűkül. Ráadásul megszűnt a középfokú képzés, és még nincs megoldva a könyvtártechnikusok képzése — a középiskolákban jelenleg folyó ilyen jellegű oktatás ugyanis nem jelent megoldást. Nem vitás, hogy a könyvtárosképzés reformra szorul, mert nem tudott lépést tartani a fejlődéssel. De reformra és nem megszüntetésre! Az ELTE könyvtártudományi tanszékének a közművelődési tanszékhez történő csatolása és „C”-szakká minősítése — ha megvalósul — a pálya teljes elsovasztását eredményezheti. Egyet kell érteni *Szentmihályi János* tiltakozásával, aki ezt az elképzelést a megszüntetésnél is rosszabbnak tartja. Tagadhatatlanul vannak közös területek, amelyek minden „közművelő” számára fontosak, mint például a kommunikáció-elmélet, pszichológia, szociológia stb., de ehhez hasonlóan számtalan — lát-szólag — ésszerű egyéb tanszékösszevonást is lehetne javasolni. Tudomásom szerint a Könyvtárosegyesület javaslatlattervet fog kidolgozni a funkcionáló képző intézmények bevonásával. A szakajtóban nagyobb teret kéne szentelni a megtett lépéseknek, tekintet nélkül az eredményre. A tájékoztatások elmaradása bizonyára nem munkátlanságot takar. Ennél izgalmasabb kérdése most aligha van a könyvtárügynek!

A jelenség harmadik oka talán éppen a fejlődésben keresendő, és történetileg annak egy szakaszára jellemző. A dokumentumok mennyiségi felhalmozódása — ott is, ahol nem épült új nagykönyvtár — minőségi változásra kényszeríti a könyvtárakat. A dokumentumok információs tartalmának feltárása a katalógusokban, bibliográfiákban minőségileg és mennyiségileg a korábbtól eltérő feladatok elé állítja őket. Gondolok például a helytörténeti gyűjtemények „mélyfeltáró” rendszereinek a „házi” műhelyekben történő elméleti és gyakorlati kikísérletezésére. Az elméleti munka elvégzésére, a kutatásokra nagyon kevés könyvtár tudott tudományos munkatársat alkalmazni. További gondjuk a könyvtáraknak, hogy ha abszolút számban nem is, de viszonylagosan csökken a központilag feldolgozott könyvek, dokumentumok száma. A feldolgozás napi ütemét teljesítménynormák szabályozzák. Egyetlen hiányzó feldolgozó, feltáró szakember kezdő könyvtárossal való alkalmi pótlása új mérhető lemaradásokat, nehezen helyrehozható hibákat okoz. A szakképzetlen új munkaező olvasószolgálatba való beállítás abból a megfontolásból születik, hogy irodalomismeret, olvasottság minden könyvtárostól elvárható, de a feldolgozó és a módszertani „szakmát” előbb meg kell *tanulni*. S mivel mindent a gyakorlatban kell elsajátítani, ez újabb érv mellett, hogy a kölcsönzésbe is igen gyorsan bekerüljenek. Ráadásul a szakember-utánpótlás elakadása miatt állandó szükséghelyzetben vannak a könyvtárak. és ezért mind gyakoribb a kezdők olvasószolgálati alkalmazása.

A fruskák magatartása végül egy könyvtártól független, általánosabb jelenséggel is összefügg. Mindenütt találkozunk vele: az utcán, üzletekben, hivatalokban és nemcsak a „fruskák” részéről. Nincsenek normáink a társadalmi érintkezési formákra a köszönéstől a megszólításon át a beszélgetésig. Természetesen nem akarom elhárítani a felelősséget a könyvtárakról, hiszen feladatukból és szerepükből adódik a példaadás igénye és kötelessége. De az okok keresésekor ezt nem szabad figyelmen kívül hagyni.

Ezek jutottak eszembe a fruskák olvasószolgálati megjelenéséről írottakat olvasva. Hogyan kellene a helyzeten változtatni? Esetleg a tünet okainak „mélyfeltárása” önmagában is megoldást kínál. Gyors megoldására nem tudok receptet, de elmondok egy mesét, ami a probléma kapcsán eszembe jutott. (Teljes szövegét lásd a *Grimm* testvéreknél.) Volt egyszer egy szegény asszony és annak két lánya. A körülmények úgy hozták, hogy mindkét lány azonos helyzetbe került, és azonos feladatot kellett megoldania: roskadozó fákat úgy megrázni, hogy ágaik a gyümölcsök súlya alatt ne törjenek le és újra termést hozzanak, illetve forró kemencéből kihúzni a kiszült kenyereket, hogy ne égjenek szenné, és az emberek jóllakjanak velük. Az egyik mindkét feladatnak megfelelt. a másik egynek sem. Vajon miért?

Huber Kálmánné

Mindenki léphessen fel a legelső lépcsőre — és legyen is ilyen lépcső!

Gerő Gyula a mozaikszerűen egymás mellé rakott véleményekkel nyilván egyet akart: hangsúlyozni a könyvtárak gondját a munkaerő-utánpótlásban, továbbá keresni a megoldást arra, hogyan lehetne a kényszerből, szükségből alkalmazott érettségizett fiatalokat munkájukban érdekeltté tenni, s a jól-rosszul ellátott kölcsönzést hivatássá és felelősséggel végzett tevékenységgé változtatni. Igaza van abban, hogy ilyen gondok nemcsak az „A”- és „B”-típusú könyvtárakban, hanem az egyszemélyes kis-könyvtárakban is vannak, ahová talán még nehezebb a jelenlegi képzési feltételek mellett szakképzett munkatársakat szerezni. Vitatható, hogy a jelenlegi képzési formák elegendő utánpótlást adhatnak-e, adnak-e, s az is megkérdőjelezhető, kell-e felsőfokú, főiskolai vagy egyetemi végzettség minden könyvtári munkahelyre. Ha pedig a jelenlegi rendszer nem ad elegendő utánpótlást, és nem is szükséges főiskolai képesítés minden munkahelyre, nem lenne-e helyes más képzési forma bevezetésével és rendszeres fenntartásával megoldani a „fruska”-problémát?

Hiszen van más képzési forma is, vetheti ellen valaki: például egynéhány gimnáziumban *könyvtárkezelőket* képeznek. Véleményem szerint ez a képzési mód valójában nem old meg semmit, egyrészt mert a képesítést megszerző gimnazisták nagy része továbbtanul — és nem is mindig a megkezdett szakmát folytatja —, másrészt a már könyvtárban dolgozók szakmai képzését csak tanfolyami úton lehetne gyorsan megszervezni. Indultak is ilyen tanfolyamok, a továbbiak szervezése azonban elakadt. Ám az eddigi tanfolyamok esetleges hiányai vagy túlzásai miatt nem kellene a könyvtárkezelői képzés tanfolyami útjáról lemondani. Központilag meg kellene határozni a tananyag keretét, az ismeretek határait, a követelmények szintjét, utána pedig, aki a könyvtárban dolgozik, hadd szerezzék meg szervezett keretek között a munkájához szükséges szakmai, sőt a legnélkülözhetetlenebb pszichológiai, pedagógiai ismereteket is. Vallom, hogy *a szakmához kötődni csak szakmai ismeretszerzés útján lehet!* Hogyan kedveljek meg valamit, ha azt sem tudom, mit kellene kedvelnem, hogyan érezze „otthon” magát az, aki most került a könyvtárba dolgozni — mindegy, hogyan, miért —, ha sejtelve sincs a szakma múltjáról, jelen gondjairól, a jövő távlatairól, ha nem ismerheti a munka végzésének helyes módját, szakszóval: a technológiáját.

Lehetővé kell tenni tehát minél előbb a szervezett könyvtárkezelői oktatásban való résztvételt — éspedig levelező, tanfolyami formában — *mindenkinek*, aki már könyvtárosi munkakörben van; és esetleg megfontolandó, hogy a régi középfokú, hosszabb tartamú, alaposabb képzést is meg kell kapniuk azoknak, akik igénylik. Vagyis szélesre kell tárni a szakmai képzés kapuját, és ez többet érne, mint a siránkozás a „fruskák” miatt! Annál is inkább mondhatom ezt, mert például saját könyvtárom jelenlegi legmegbízhatóbb munkatársai is ilyen „fruskák” voltak, amikor — képesítés és szakmai gyakorlat nélkül — a könyvtárba kerültek. Először tanfolyamon megszerzték a középfokú képesítést, s most már közülük a legfontosabb helyeken dolgozók a főiskolai oklevélnek is birtokában vannak. Dicsekedhetünk egynéhány „fruskából” lett szakemberrel, akik innen kerültek magasabb beosztásba, megyei-városi könyvtári igazgatóhelyettes is van köztük. Kell persze egy „műhely” is, egy olyan közösség, amely igényes, kell olyan vezető, aki nem fél aláírni a továbbtanulási jelentkezési lapot a tanulmányi szabadságok következményeitől tartva, de lehetőség is kell arra, hogy legalább a legelső lépcsőre mindenki felléphessen, aki akar, s legyen ilyen legelső lépcső!

Az érettségi egykor azt jelentette, hogy a diák „érett a felsőbbfokú iskolai tanulmányokra”. Hát most legalább annyit jelenthetne, hogy középfokú tanfolyamot vagy legalább könyvtárkezelői tanfolyamot joga legyen elvégeznie annak a könyvtárosnak, aki „érett”. A „fruska-kérdés” túlnyomó részének megoldását hozná ez az út. Persze aki nem való könyvtárosnak, így sem lesz az, s búcsút kell venni tőle, de ilyen eset előfordulhat még főiskolát végzettel is. Ez azonban már más ügy.

Urbán László

A KÖNYVTÁROS egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közösségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségunktől kérhetők

Könyvtár a Dobszai Nevelési Központban

Nagydobszán 1977-ben indult útjára a közoktatás és közművelődés integrációjának kísérlete. (Terveinkről részletesen írtunk az *Integráció a közös célokért* című cikkünkben, amely a *Baranyai Művelődés* 1977. évi 3. számában jelent meg.) Az integráció jegyében létrehozott nevelési központ feladata nemcsak Dobsza, hanem 6 társ-község és 3 kisebb település művelődési alapellátása is.

A könyvtár kezdettől fogva szerves részét alkotja e központnak, sőt a minőségi változások létrehozásának egyik legfontosabb tényezője. Törekvéseinket figyelemmel kísérik és támogatják járásunk és megyénk könyvtárügyének vezetői.

Az egyesítés érdekében

Az indulás évében — és bizonyos tekintetben még ma is — a legnagyobb széttagoltság a könyvtári hálózatot jellemezte. Nagydobszán külön iskolai és községi könyvtár működött 3000—3000 kötetes állománnyal, egymástól egy kilométer távolságra. Az iskolai könyvtárt pedagógus vezette társadalmi munkában, a községi könyvtár kezelése a művelődési otthon könyvtárosi képzettséggel nem rendelkező mindenkori igazgatójának feladata volt, csekély tiszteletdíjért. Csak elismeréssel lehet szólni a községi tanács erőfeszítéseiről, amelyeket a könyvtár egyetlen helyiségének felújítása, korszerű berendezése érdekében tett. Az anyagi eszközök szétaprózottsága azonban az állomány csekély mértékű fejlesztését tette csak lehetővé, s a személyi feltételek nem voltak kedvezőek. A közigazgatási területen még 3, állományát önállóan gyarapító községi (*Merenye, Molvány és Tótszentgyörgy*), valamint 5 letéti és 1 szakszervezeti könyvtár működik. Az önállóan szerzeményező könyvtárak mindössze évi 1500—2000 forint beszerzési kerettel rendelkeznek. A letéti könyvtárak ellátását a *Szigetvári Városi-Járási Könyvtár* végzi.

A kísérlet első évében a fennálló helyzet megváltoztatására semmiféle lehetőségünk nem volt, emiatt elsősorban előkészítő jellegű munkát végeztünk. A társ-községekben a meglévő könyvtári alapegységek megtartására, a többi intézménnyel (tagiskola, klub, művelődési otthon) való tartalmi együttműködés szervezeti feltételeinek megteremtésére törekedtünk. A városi-járási könyvtárral karöltve új letéti könyvtárat hoztunk létre *Ceglédpusztán*. Ezzel a települések könyvtári ellátása teljessé vált. Az önállóan szerzeményező társközségi könyvtárak helyzete azonban továbbra is megoldatlan. Megszüntetésüket az érvényben levő rendelkezések lehetővé teszik, ellátásukat viszont a nevelési központ könyvtára nem tudja átvállalni. Előrelépést csak a központositott könyvellátás járási szintű megvalósítása hozna.

Elsődleges feladatunknak a nevelési központ egységes könyvtárának létrehozását tekintettük. A Közművelődési Alap 100 000 forint összegű támogatásával és helyi erőforrások felhasználásával az iskola épületében alakítottuk ki a könyvtárt, amely egy 54 négyzetméter alapterületű könyvtár-szaktanteremből, könyvtárosi dolgozószobából és a hírlapolvasóból áll. Az állomány növekedésével a további bővítésre is lehetőség van. A könyvtári helyiségek közvetlenül az épület bejáratánál helyezkednek el, így azokat a felnőtt olvasók is könnyen megtalálják, zavartalanul használhatják.

A korszerű, otthonos berendezés mellett a személyi feltételek megteremtésére is gondot fordítottunk. Pályázat útján kiválasztott, magyar-könyvtáros szakos pedagógust alkalmaztunk. Végzettségének megfelelően az egyik osztályban irodalmat tanít, munkaidejének többi részét pedig a könyvtári tevékenységre fordítja. Az új könyvtáros a városi-járási könyvtár munkatársainak segítségével elvégezte az összevonandó iskolai és községi könyvtár teljes állományellenőrzését, a több éve elmaradt selejtezt.

A gyermekek olvasóvá neveléséért

Ilyen előzmények után került sor 1978. augusztus 19-én könyvtárunk ünnepélyes megnyitására. Az eltelt egy év alatt a legnagyobb előrelépés a gyermekkönyvtári munkában történt. A gyermekek olvasás iránti fogékonysága találkozott a nevelés és oktatás új terveiben megfogalmazott pedagógiai törekvésekkel.

A tanév folyamán 229 általános iskolás iratkozott be a könyvtárba, tanulóink 88 százaléka. A gyerekek által kölcsönzött kötetek száma 4061 volt. Tanulóink számára természetessé vált a könyvtár léte az iskolában. Ha az olvasóvá nevelést jól végezzük, akkor — reméljük — ez a gyermekkori vonzódás tartóssá válik, s megmarad felnőttkorukban is. Sokszínű tevékenység szervezésével igyekszünk ezt elérni, tudatosítani a gyerekekben, hogy a könyvtár nemcsak könyvkölcsönző hely, hanem a szabad idő használatára is lehetőséget ad.

Az érdeklődés felkeltése, az ismeretek bővítése, a könyvtárhasználati ismeretek kialakítása érdekében *könyvtári foglalkozásokat* szerveztünk. A könyvtárral való szervezett ismerkedést az óvodásoknál kezdtük, tanulóink pedig elsajátították az új osztályfőnöki tantervben szereplő *könyvtárhasználati ismereteket*. Napközi csoportjainknak 15 alkalommal szerveztünk könyvtári programot. Az említett foglalkozásokon összesen 534-en vettek részt. E munka során kiderült, hogy a csoportos foglalkozások az olvasóvá nevelés legeredményesebb eszközei közé tartoznak. Egy-egy foglalkozás után a gyerekek már egyénileg jönnek el a könyvtárba, kérik az ott használt vagy csak látott, de érdekesnek vélt könyveket.

A könyvtári rendezvények sorában maradandó élményt adott a gyerekek számára találkozásuk *Varga Domokossal*, valamint *N. Szabó Sándor* és *Unger Pálma Tündérvár* című irodalmi összeállítás. Rendkívül sok tanulót mozgósítottak a *gyermekkönyvtári hónap* rendezvényei is. Hatásuk az érdeklődés és a látogatottság növekedésében is megfigyelhető volt. Az évfordulókhoz kapcsolódó kiállítások, vetélkedők szervezése, a *Barátunk a könyv* úttörőakció ugyancsak színesítette a könyvtár programját. A gyerekek kezdeményezésére a mostani tanévben megszervezzük a *kis könyvtárosok szakkörét* és a napközi otthon *könyvtári klubfoglalkozásait* is rendszeressé tesszük.

A felnőttek érdeklődése

A felnőttolvasók száma csak igen lassan növekszik. A 93 beiratkozott olvasó 825 kötetet kölcsönzött. A könyvtárnak megnyitása óta 424 látogatója volt. Önmagában lehangoló ez a statisztika, a korábbihoz képest mégis fejlődést bizonyít. Számadatai valóságosak, a beiratkozott olvasók tényleges használói a könyvtárnak, kapcsolatauk az intézménnyel tartós. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy a családok közösen látogatnak el a könyvtárba. A felnőttoktatásban részt vevők közül is sokan veszik igénybe a könyvtár állományát.

A felnőttolvasókkal való kapcsolat továbbfejlesztésére sokirányú tevékenységet fejtünk ki. A *Munka és művelődés* akció keretében a szocialista brigádok megnyerésére törekszünk. Bővítjük a mezőgazdasági szakkönyvek állományát, ezeket az irányító szakemberek közreműködésével juttatjuk el a dolgozókhoz. A könyvtár szolgáltatásait ismertető levelünket valamennyi családnak elküldjük, a nevelési központ havi programfüzetében pedig könyvajánlásokat teszünk közzé.

Kolics Pál

a Nagydobszai Nevelési Központ igazgatója

MEGÚJULT A „PÁLYAVÁLASZTÁS”, AZ ORSZÁGOS PÁLYAVÁLASZTÁSI TANÁCSADÓ INTÉZET MÓDSZERTANI KIADVÁNYA

A PÁLYAVÁLASZTÁS című kiadvány új formában és tartalommal segíti az iskolákban és az üzemekben folyó pályaválasztási tanácsadást. Tájékoztat a bevált tapasztalatokról, az új kezdeményezésekről és ismerteti a mozgalmi, közművelődési keretekben alkalmazható pályaeorientáló módszereket. Mindazoknak ajánlható, akik az iskolákban, a különféle munkahelyeken és egyéb területeken a pályaválasztás előtt álló, illetve a pályakezdő fiatalokkal foglalkoznak.

A Pályaválasztás évente négy alkalommal jelenik meg, előfizetési díja egy évre 14 Ft. Megrendelhető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest 1900) a KHI. 215—96162 pénzforgalmi jelzetszámon.

Helyismeret — játékosan

Jól ismert tény, hogy a világgal ismerkedő kisgyerek mindenre kíváncsi. Megcsodálja a tárgyakat, épületeket, szobrokat, mindent tudni akar róluk, s az első találkozást „miértek” sorozata követi. Ekkor — az ő értelmi szintjén — igyekszünk többé-kevésbé kimerítő választ adni kérdéseire. Ez a mindenre kiterjedő érdeklődés később csökken, mégpedig gyakran a felnőttek hibájából, mert nem érünk rá, nem tudunk és nem akarunk odafigyelni kérdéseikre. Ha a tíz-tizennégy éves gyermek ismer néhány művészt, tudóst, író, akinek valamilyen kapcsolata volt szűkebb pátriája — városa, utcája vagy éppen iskolája — múltjával, már jól tájékozottnak mondjuk. Évfordulókra, vetélkedőkre készülve egy-egy tanulócsoport, szakkör felkeres irodalmi emlékhelyeket, múzeumokat, történelmünk nevezetes eseményeit megőrzítő emlékműveket, de csupán a gyermekek igen kis hányada gazdagíthatja így helytörténeti ismereteit.

Szeged ebben az évben, 1979-ben, emlékezik az 1879-es nagy árvízre, amely után teljesen újjáépült. Száz éve született a legifjabb korosztály által is jól ismert szegedi író, újságíró, régész, *Móra Ferenc* is. Ezek az évfordulók szintén időszerűvé teszik a városban élő tanulók helyismereti tudásának gyarapítását, s erre gondolva a *Somogyi Könyvtár* gyermekkönyvtára helytörténeti szempontú irodalomtörténeti* előadássorozatot rendez. Célunk Szeged irodalmi múltjának, emlékeinek, a város szellemi életét befolyásoló tényezőknél a bemutatása. A sorozatban nyolc íróval ismerkedhetnek meg a gyerekek, részben olyanokkal, akikről az általános iskolában nem esik szó, de városunk történetében, a különféle szellemi irányvonalak létrejöttében fontos volt munkásságuk: *Dugonics András*, *Mikszáth Kálmán*, *Tömörkény István*, *Móra Ferenc*, *Juhász Gyula*, *Balázs Béla*, *József Attila* és *Radnóti Miklós* életművének Szegedhez kapcsolódó vonatkozásait dolgozzuk fel. Felhívjuk azonban a figyelmet arra is, mit adott városunk, és mit adtak a kortársak egy-egy személyiség kibontakozásához, s minden esetben a ma megtalálható irodalmi emlékhelyekhez, tárgyakhoz kapcsoljuk az ismereteket. Meghívott előadóink helyi irodalomtörténészek, múzeumi szakemberek, akik néhány esetben személyes élményeikről, az említett alkotókkal történt találkozásairól is beszámolhatnak. A gyermekév alkalmából szegedi *irodalmi játékkártyát* készítettünk a sorozathoz. Így a résztvevők játszva rögzíthetik a hallottakat. A harminckét lapból álló kártyacsomagban minden íróról négy-négy kártya található. A képek életüknek, műveiknek szegedi vonatkozásairól készültek. A játékot kis tájékoztató füzet könnyíti meg, amely tartalmazza a játékszabályt, és az írókról egyenként rövid ismertetést is közöl. Segítségével megválaszolhatók az egyes lapokon feltett kérdések. A kártyák hátlapján, dobozán, a tájékoztató füzetben emblémánk látható, így eszközeink a propagandára is alkalmasak. A sorozat hallgatói ajánlékba kapják a kártyacsomagokat. Az előadásokat felső tagozatos, irodalmi érdeklődésű gyermekeknek, irodalmi, helytörténeti szakköröknek ajánljuk.

Agárdi Lászlóné
a szegedi Somogyi Könyvtár
gyermekkönyvtárának vezetője

Nyolcadszor rendezték meg a Komárom megyei könyvtári hetet

Az SZMT központi könyvtár, a József Attila Megyei Könyvtár, a KISZ megyei bizottsága, a Könyvtárosegyesület megyei szervezete és a megyei könyvtáros szakszervezeti alapszerv közös rendezésében, szeptember 17. és 22. között került sor a nyolcadik Komárom megyei könyvtári hét megrendezésére. Az ünnepi rendezvény-sorozat az SZMT központi könyvtár fennállásának huszadik évfordulója, valamint a KISZ által meghirdetett *Könyv és ifjúság* akció jegyében zajlott le.

Az SZMT-székházban megtartott nyitótúléson *Pákozdi Antal*, az SZMT megyei titkára köszöntötte a szakszervezeti és a tanácsi könyvtári hálózat dolgozóit, majd

Katona László, a kulturális osztály vezetője *A szakszervezeti könyvtárak helye és szerepe a kulturális, agitációs-propaganda nevelőmunkában* címmel tartott előadást, ezt követően jubiláló szakszervezeti könyvtárosokat és társadalmi segítőköt tüntet-tek ki. Horváth Géza, a megyei könyvtár igazgatója a társ könyvtárhálózat dolgozóit köszöntötte, és díszoklevelet nyújtott át Pálfy Lajosnének, a jubiláló SZMT központi könyvtár igazgatójának. Előadásában a könyvtárügy időszzerű kérdéseiről szölvá méltatta a két könyvtári hálózat eredményes együttműködését is. E napon nyílt meg a megyei könyvtárban *A szép magyar könyv '78* című könyvkiállítás is, amelyet a könyvtári hét alatt több száz olvasó tekintett meg.

A rendezvények sorában a könyvtáros szakszervezeti alapszerv ünnepi taggyűlést tartott, amelyen Horváth Géza köszöntötte a tanácsi könyvtárhálózat törzsgárda-tagjait, és átadta a törzsgárdajutalmakat.

Szeptember 18-án *Fórum az olvasásról* címmel üzemi könyvtárosok, könyvterjesztők és munkásolvasók tanácskoztak a tatabányai Gerecse munkásszálló klubkönyvtárában. A vita vezetője Mitru Ibolya, a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztályának főelőadója és Gereben Ferenc, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa volt. A tanácskozáson a televíziónak az irodalomnapszerűsítésben és -terjesztésben játszott fontos szerepéről, az olvasóvá nevelés iskolai feladatairól, az új tantervekről és az irodalom szeretetére nevelő új tankönyvek kiadásáról volt szó. Többen foglalkoztak azzal, milyen módszerekkel ajánlják az irodalmat, és hogyan próbálják megnyerni az addig még nem olvasókat a könyvek forgatására.

Oroszlányban a város és a városkörnyék könyvtárosainak már hagyományos könyvtári heti módszertani tanácskozását Halmi Erzsébet, a városi könyvtár igazgatója vezette.

Az Esztergomi Városi Könyvtárban a *Versenyezzünk az iskolai könyvtárakért* mozgalom keretében szeptember 18-án zajlott le az általános iskolások számára meghirdetett könyvtárhasztnálati vetélkedő döntője. A győztes esztergomi csapat három-ezer forint értékű iskolai kézikönyvtárral gazdagodott.

Szeptember 21-én az almásfüzitői művelődési házban *A Tímöldgyár szakszervezeti könyvtárának propagandamunkája a szocialista brigádok körében* címmel egy, 1978/79-ben *Monostori Imre* által végzett kérdőíves felmérés tapasztalatait tárgyalták meg a két könyvtári hálózat könyvtárosai és a szocialista brigádok vezetői. Svéd Pál, a KISZ KB munkatársa könyvtárosok és KISZ művelődési felelősök számára szeptem-ben 19-én *Könyv és ifjúság* címmel tartott előadásában tömegkommunikációs és olvasásszociológiai kérdéseket, olvasásvizsgálati eredményeket tárt a hallgatóság elé. Az előadáshoz kapcsolódva Monostori Imre, a megyei könyvtár szaktájékoztatója a megye tanácsi könyvtárainak középiskolás korosztályú olvasóiról készített elemzésről számolt be.

A könyvtári héten zajlott le a megye községi, városi és járási könyvtáraiban a *Könyv és ifjúság* elnevezésű kulturális vetélkedő első fordulója is.

Kreitler Imréné

a Tatabányai Megyei Könyvtár munkatársa

Láttuk

a miskolci Lévy József Könyvtárt, amelyről lapunk 1979 januári számában a „Tudomány az almásládákban” című cikk megjelent. A könyvek jelenleg már nem ládákban, hanem új állványokon várják az olvasókat, a kutatók számára napi hat órában hozzáférhetően, kellemes és vonzó környezetben. A miskolci városi tanács a könyvtárnak otthont adó régi épületet nagy költséggel kívülbélül helyrehozatta, udvarát parkosította, 287 négyzetméter alapterületű négy helyiségét csinosan bebútorozta, s az egyikben 20 személyes olvasótermet rendezett be. A 36 ezer könyvtári egységnyi állománynak eddig egyhatoda van szakszerűen feltárva, mégpedig hatféle katalógussal, köztük a régi magyarországi nyomtatványok különkatalógusával, ugyanis az állomány 8,1 százaléka RMNY kiadvány. (A könyvtári összefogás jó példájaként a katalóguscédulák sokszorosítását a Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtára végzi.) Az október elsején felavatott intézmény a szép könyvtárak városának, Miskolcnak egyik új szakmai látványossága.

Zenei könyvek a téli könyvvásáron

A ZENEMŰKIADÓ AJÁNLATA

Bernstein, Leonard: A MEGVÁLASZOLATLAN KÉRDÉS	kb. 120,- Ft
Chitz Klára: MUZSIKUS PÉTER HANGSZERORSZÁGBAN (második kiadás)	28,-
Gülke, Peter: SZERZETESEK, POLGÁROK, TRUBADÚROK A középkor zenéje	85,-
Hensel, Sebastian–Honti Irma: A MENDELSSOHN CSALÁD (második kiadás)	30,-
KI KICSODA A MAGYAR ZENÉÉLETBEN? (Szerkesztette Székely András)	98,-
Somfai László: JOSEPH HAYDN ZONGORASZONÁTÁI	74,-
Zsoldos Péter: PORTRÉ NÉGY ÜLÉSBEN	44,-

Segélykiáltás

Ülés, napirend, előterjesztés. Statisztikai adatok eredményekről és hiányosságokról, elmélkedés gondokról és tennivalókról, vita, majd határozat. Többnyire ennyit őriznek meg a jegyzőkönyvek egy-egy tanácskozásról. Hivatalian szárazak, szabályszerűek, mint maguk a jelentések is. Figyelmes szem és fül kell annak érzékeléséhez, hogy ezeknek indítéka olykor nagy-nagy keserűség, sőt: a sorok között egyfajta segélykiáltás lapang. Mint legutóbb Baranyában is.

Az SZMT a megyei tanács végrehajtó bizottsága elé tárta a szakszervezeti könyvtárhálózat munkáját, helyzetét. Az elvi megállapításokat, feladatmegjelöléseket és táblázatokat böngészve, egy bekezdés közepén bukkanunk rá a következőkre: „Probléma, hogy a sok telephellyel rendelkező vállalatok a központjuktól távol eső üzemegységek dolgozói után nem szerződnek a központi könyvtárral... Az önálló könyvtárat működtető vállalatok nem minden esetben biztosítják a vállalat létszámának megfelelően az előírt, dolgozónkénti 21 forintot.”

Lám, ez azt jelenti, hogy több könyvtar telne, ha a vállalati jóléti és kulturális alappal nem „takarékoskodnának”,

illetve nem fordítanak azt a művelődéstől meglehetősen távol eső célokra... Vajon mit szól ehhez az illetékes szakszervezeti bizottság?

Az igazi SOS-jelzés azonban csak ezután következik. Megtudhatjuk ugyanis, hogy a központi könyvtár még mindig abban az épületben működik, amelyből az SZMT — életveszély miatt — már korábban kiköltözött. Állaga azóta tovább romlott, ezért „a közvetlen életveszély elkerülése végett a munkahelyek egy részét áramtalanítani kellett... Az épület mai állapotában a könyvtár dolgozóinak egészségére is ártalmas.”

Hát ez lenne a Baranya megyei szakszervezeti olvasómozgalom irányítóinak szerény folyamodványa annak érdekében, hogy ők is emberi körülmények között dolgozhassanak. Címzett: a pécsi városi tanács. Mint a jelentés ajánlásában olvashatjuk: „Megfelelő elhelyezés esetén a központi könyvtár nyilvános lakossági szolgáltatót is vállal.”

A csaknem 200 ezer kötetes állományt tekintve talán megéri a tanácsnak, hogy odafigyeljen erre a segélykiáltásra.

G. Sz. L.
(Munka)

Tiszainoka: a kölcsönzés szünetel

Ki oldja fel az ellentmondásokat?

Könyvtárak a kunszentmártoni járásban

Klubkönyvtár, amelynek feladatkörét így határozta meg a művelődésügyi miniszter 105/1968. számú utasítása: „olyan intézmény, amely lehetőséget nyújt a rendszeres könyvkölcsönzésre, továbbá a könyvek, az újságok és a folyóiratok rendszeres helyben olvasására, a televízió és a rádió adásainak nézésére, illetőleg hallgatására, a társadalmi és termelési problémák kisebb közösségekben való megvitatására, a művelődési központok és a könyvtárak szolgáltatásainak igénybevételére.”

Könyvtárak, könyvtárosok

Csik Mihály, a kunszentmártoni járási könyvtár igazgatója gondterhelten lapozgat iratai, följegyzései között. Sorra kerülnek elő a járásban működő klub-

könyvtárak — könyvtári szempontból készített — jellemzései.

— Tiszaug: tizenkét-tizenhárom négyzetméter alapterületű a könyvtár, ez a nagyság az ott folyó közművelődési tevékenység intenzitására is utal. Tiszasas: alapterülete ugyancsak kicsi, a könyvtári rend is sok kívánnivalót hagy maga után. Tiszakürt: viszonylag nagy és rendezett a gazdag állományú könyvtár, de a még jobb működést jelentősen gátolja, hogy a könyvtárterem a különböző megbeszéléseknek, gyűléseknek az átlagosnál gyakrabban színhelye. Tiszainokán tavaly szeptember óta nincs könyvtáros, a mesterszállási létesítmény jó, működtetése is biztosított.

— Milyenek a könyvtárak anyagi és személyi feltételei?

— A könyvvásárlásra fordított összegekkel tulajdonképpen nem lehetünk elégedetlenek. Tavaly a járásban nyolc forint fölött volt az egy főre jutó könyvtári könyvvásárlás, ebben az évben ez tovább növekszik. A személyi ellátottság azonban — könyvtárakban és klubkönyvtárakban egyaránt — igen gyenge.

A tavaly februárban, márciusban a megyei könyvtár által a megye könyvtárainak személyi ellátottságáról készített felmérés adataiból is kitűnik ez a helyzet. A kunszentmártoni járás főfoglalkozású könyvtárosai és klubkönyvtárosai között mindössze kettőnek van középfokú szakmai végzettsége. A nagyobb számú tiszteletdíjasok között természetesen még rosszabb ez az arány.

A kisközségek könyvtári kultúráját is alapvetően meghatározó rossz személyi feltételek gyökerét kutatva szükségszerűen eljutunk a fenntartó tanácsok felelősségéhez, hiszen a tanácsok tehetnének a legtöbbet az átlagnál jobban szétforgácsolt — szakmailag tehát nagyon nehezen összefogható, áttekinthető — járási könyvtárhálózatért.

Pótolhatatlan lemaradás

Megborzongatja a hűvös levegő azt, aki belép a tiszainokai klubkönyvtár tárványitva levő „előterébe”, ahol a padlót vastagon borítják a száraz falevelek. Régen volt a lombhullás. A klubkönyvtárvezető tavaly szeptemberben ment el, azóta a kölcsönzés is szünetel. A település könyvtári ellátásáért a tanács- és más törvények értelmében felelős tiszakürti közös tanács a megüresedett klubkönyvtárvezetői állást nem tudta több mint fél esztendő alatt betölteni, de helyettesítésről sem gondoskodott. Pótolhatatlan lemaradás származhat ebből.

ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁST szervezett a szakszervezeti könyvtárigazgatók számára a SZOT és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szeptember 25—27-én Miskolcon, a Rónai Sándor Megyei Művelődési Központban. A csaknem ötven résztvevő meghallgatta *André Miklós* beszámolóját a szakszervezeti könyvtárügy helyzetéről, a könyvtárak soron következő ten-

Csépán önálló könyvtár működik. Nem érdemes részletezni, milyen, helyette az egyik környéken lakó véleményét idézzük: „a kutyámat rendesebb helyen tartom, mint ahol ezeket a könyveket tárolják”. A tervek szerint az új iskola átadásával felszabadult régi iskolában kap majd helyet a községi könyvtár. Kérdés, hogy az esztendőig tartó „kutyának se kell” állapot után milyen hatékonysággal fog dolgozni az új körülmények között.

Mire volna szükség?

Pedig korántsem ördöngösség biztos alapokra helyezni egy községi könyvtár ügyét. Szelevényben például tágas, kényelmes könyvtár várja az olvasókat 6 ezer 200 kötettel a polcokon. Váradi Józsefné óvónő tiszteletdíjasként, szeretettel végzi a könyvtárosi teendőket. Nem sokat, havi 720 forint tiszteletdíjat kap a heti háromszor három óra kölcsönzésért. Közel kétszáz beiratkozott olvasója van, a téli időszakban harmincan-negyvenen is összejönnek olvasgatni, kölcsönözni. A járás nagyobb településein — Cibakházán, Ócsodón és a járási székhelyen — a szűkös létesítményhelyzet ellenére is jó eredményeket értek el elsősorban a képzett könyvtárosok odaadó munkája jóvoltából.

A könyvtári gondok sűrűsödnek a kunszentmártoni járásban.

Mire lenne szükség? A „kisebb” helyi eredetű ellentmondások feloldásán kívül több helyen felül kellene vizsgálni: hol alkalmatlanok a könyvtárak jelenlegi formájukban korszerű olvasmány-közvetítésre? Egy szóval — a járás könyvtári „erőinek” nagyobb koncentrációjára volna szükség.

Sz. J.

(Szolnok megyei Néplap)

Hírek

nivalóiról, s megvitatta a KMK által előkészített két dokumentumtervezetet: a szakszervezeti könyvtárak fejlesztésével kapcsolatban kidolgozott új alapelveket és követelményeket, valamint e könyvtárak szervezeti és működési szabályzatát. A résztvevők megalakították a szakszervezeti könyvtárigazgatók tanácsát is, amelynek el-

nökévé a Nyíregyházi SZMT Könyvtár igazgatóját, *Seregi Istvánt* választották. A jövőben ő képviseli a szakszervezeti könyvtárosokat az Országos Könyvtárügyi Tanácsban. A jól sikerült tanácskozáson, amelyet példászerűen bonyolított le és tartalmas kiegészítő programokkal is gazdagított a vendéglátó SZMT és annak központi könyvtára, részt vett és fel-szólalt *Juhász Jenő*, a Kul-

turális Minisztérium könyvtárügyi osztályának vezetője is, a záróbeszédet pedig *Maróti László*, a SZOT kulturális, agitációs és propagandaosztályának helyettes vezetője mondta.

ÖTSZÁZ HANGLEMEZ KÖLCSÖNÖZHETŐ a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 18-as számú kerületi könyvtárának újonnan megnyílt zenemű- és hangtárból, amelyet a Hungaroton hetek alkalmából avattak fel, szeptember 24-én. A József Attila lakótelepi könyvtár zenei részlegében jelenleg 1500 hanglemez közül lehet válogatni. A gyűjteményben a komoly zenei műveken kívül versek, mesék felvételei is találhatóak, de rendelkezésre állnak az iskolarádió — készen vásárolt — hangszalagra rögzített műsorai (70 szalagon 250 adás), valamint angol, német, orosz, francia nyelveleckék is. Az állomány gyarapítása során ismeretterjesztő előadások és hangzó dokumentumokhoz kapcsolható riportok felvételének gyűjtését is tervezik. (K—z.)

KÉTNAPOS GYERMEK-KÖNYVTÁROS továbbképzést rendezett Salgótarjában szeptember 24—25-én a Könyvtárosegységlet gyermekkönyvtárosi szekciója, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint a Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megye gyermekkönyvtárosai részére. A továbbképzés során Kepes Ágnes, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. gyermekkönyvtárának vezetője a gyermekkönyvtárak tájékoztató munkájáról, *Negyi Beck Anna* az óvodáskor és a könyv témáról tartott előadást, a Salgótarjáni Városi Gyermekkönyvtárban pedig *Földi Péter* Derkovits-díjas festőművész előadását hallgatták meg a résztvevők a Weöres-versek illusztrálásáról. (B. G.)

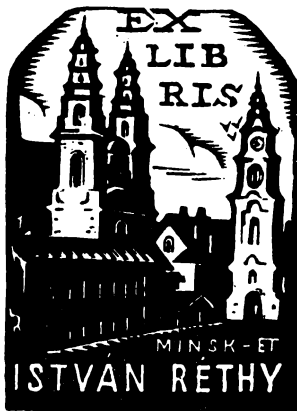
MÓRICZ-EMLEKKIAL-LÍTAST mutatott be a Váci Híradástechnikai Gyár közművelődési bizottsága. Az október elsejei megnyitón *Czine Mihály* egyetemi tanár ismertette az író életútját, amelynek dokumentumait *Petővári Gyula*, a könyvtár vezetője gyűjtötte össze és tárta az olvasók, látogatók elé a gyár korábbi, hasonló jellegű nagy rendezvényeihez mérő színvonalon. A munkában közreműködött a Bolyai Farkas szocialista brigád is.

DR. ROMÁN LÁSZLÓNÉ, a Baranya megyei Könyvtár igazgatója a jugoszláviai *Batinán*, a Horvátországi Magyarok Szövetségének továbbképzési központjában a könyvtári munkáról tartott előadást a magyarlakta községek tanítóinak. Az előadásra a megyei TIT-szervezet küldöttsegének észéki útja alkalmával került sort.

AZ ALKOTMÁNYNAPI KITÜNTETÉSEK alkalmával nemcsak az országos közművelődési és könyvtári kitüntetésekkel jutalmazottakat sorolta fel a sajtó, hanem a lapok arról is hírt adtak, hogy több megyében nyerték el könyvtárosok a helyi alkotói vagy közművelődési díjat: Hajdú-Bihar megyében Bessenyei-díjat kapott közművelődési tevékenységének elismeréséül

DR. SIMON ZOLTÁN, a megyei könyvtár osztály-vezetője, az *Alföld* c. folyóirat szerkesztő bizottságának tagja, neves kritikus; Heves megye közművelődési díjával jutalmazták **OROSZ BERTALANÉ**t, a megyei könyvtár igazgatóját, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének alelnökét, **JÁGER ISTVÁNNÉ**, az egri gyermekkönyvtár munkatársa pedig a „Heves megye művelődésügyéért” kitüntető jelvényt és oklevelet vehette át: a Pest megyei népművelők napján a megyei pártbizottság és a tanács által alapított közművelődési díjat adták át **CSÓKE ANNÁ**nak, az SZMT Könyvtár igazgatójának. — A Könyvtáros szeptemberi számában hírt adott az idei jubileumi könyvhét alkalmával meghirdetett pályázaton elért könyvtárosi sikeréről; ebből azonban nem csupán egyetlen könyvtáros részesült: a másik díjazott **DR. PÁSZTOR JÓZSEF** is könyvtáros, a KPVDSZ Radnóti Miklós Központi Könyvtárának vezetője. Két pályadíjnyertes írásának egyike a *Napjaink* című miskolci folyóirat augusztusi számában olvasható.

A NÉPHADSEREG KÖNYVTÁROSAINAK első országos tanácskozását rendezték meg Zánkán, szeptember 18—19-én. Az összejövetel célja az volt, hogy a honvédségi könyvtárosok tájékoztatást kapjanak a könyvtárügy és az olvasómozgalom időszerű kérdéseiről, a hadsereg 1979. januárjában életbe lépett új könyvtárszabályzata által támasztott követelményekről, valamint a honvédségi könyvtárügy legfontosabb szervezési és módszertani kérdéseiről. Az értekezleten részt vett és előadást tartott *Juhász Jenő*, a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztályának vezetője is.

A KISZ művelődési akciója és a könyvtárak

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség 1979/80-as mozgalmi évében a — valamennyi könyvtári hálózatot érintő — kulturális feladatok kapják a legnagyobb hangsúlyt. A KISZ KB 1978. november 22-i ülésén elfogadott határozat hangsúlyozza, hogy a szervezeti életen belül is meg kell teremteni a közösségi művelődés és szórakozás vonzó, fiatalos formáit. Az ifjúsági művelődés hagyományos közösségeit: az amatőr művészeti mozgalmat, a klubéletet, a szakköröket tovább kell fejleszteni, de ehhez az alapszervezeteknek is művelődő közösségekké kell válniuk. A KISZ-szervezetek, -alapszervek vállalják a *Művelt ifjúságért, a korszerű műveltségért* jelszó jegyében meghirdetett négy akció feladatait. A siker feltételezi az akciók helyi megvalósításának ötletes, változatos, sajátos formáit.

A négy akció (*Hazai tájakon, Könyv és ifjúság, Barátaink, Művészet és ifjúság*) közül itt csak a „Könyv és ifjúság”-gal foglalkozunk, bár az egész akcióprogram kapcsolódik a könyvtárhoz, az olvasáshoz. A felhívás így szól: „Vegyetek részt országos könyves vetélkedőkön, amely könyvekről, könyvek között, könyvek felhasználásával folyik. A részvételhez elsősorban a könyvek szeretetére, olvasottságra és nagy játékkedvre van szükség.” A vetélkedő csapatok (alapszervezetenként egy-egy 2—5 főből álló csapat) a járási, városi, kerületi KISZ-bizottságokon szerveződtek. A játékrendet a járási, városi, kerületi KISZ-bizottságoknak kellett kialakítaniuk. A vetélkedő felmenő rendszerű. A megyei, illetve a budapesti döntők győztesei közül kerülnek ki majd azok a csapatok, amelyek részt vehetnek a *Magyar Rádió* által szervezett záróvetélkedőn. A játék nem lexikális tudást kér számon, hanem az olvasási készségre, tájékozottságra, a könyvtárban, a könyvek közötti eligazodásra épül. Tárnyát századunk irodalmi alkotásaiból (nemcsak a szépirodalomból, hanem ismeretterjesztő, politikai irodalomból is) meríti. A vetélkedők helyi, járási, városi és megyei szakaszai november 30-ig tartanak, az országos döntőre 1980 januárjától ápriliséig kerül sor. A *Magyar Ifjúság* 1979 augusztusától hetenként közöl játékmintát, s megjelenik egy „könyves játékokat” tartalmazó kiadvány is. Célszerű az egyes játszóhelyeket úgy kiválasztani, hogy a részt vevő csapatok mellett a szurkolók is elérjenek a helyszínen. Szükséges, hogy a könyvtárak a játszó csapatokat hívják meg előzetes ismerkedésre, könyvtárbeutató foglalkozásokra. A játékvezető lehetőleg rátermett könyvtáros, pedagógus vagy népművelő legyen.

A *Könyv és ifjúság* olvasónapló-pályázat részét alkotja a KISZ említett akció-sorozatának. Pályázni lehet bármilyen műfajú alkotás nyomán született igényes olvasónaplóval, jegyzettel, esszével, kritikával, tanulmánnyal, vallomással — legfeljebb 20 oldal terjedelemben. Beadási határidő: 1979. november 30. A díjak átadására 1980 márciusában kerül sor.

*

A KISZ olvasómozgalmi kezdeményezése mindenképpen hasznos, hiszen a könyvtári munkában hangsúlyosan szerepel a fiatalokkal való folyamatos foglalkozás. Bizonytalanságra csupán az adhat okot, hogy az eddigiekkel ellentétben (Olvasási program a felszabadulás harmincadik évfordulójára, a Kell a jó könyv olvasópályázat stb.) a KISZ új olvasómozgalma nem meghatározott könyvekre támaszkodik. Ennek azonban jó oldala is van, mert így nincs megkötve a könyvtáros keze és fantáziája, minden kis csoportra a legmegfelelőbb módszereket alkalmazhatja, és bátrabban ajánlhatja a legmegfelelőbbnek tartott irodalmat. Egyébként a negyedéves *Eseménynaptár* 1979/4. számában ajánló bibliográfiák is találhatóak a négy témához.

A könyvtári propagandisták legutóbbi országos továbbképzési konferenciáján, Kaposvárott felszólalt könyvtárosok véleménye szerint túlságosan kampány jellegű ez az olvasómozgalom. Ezért mindenképpen tanulmányozásra méltó a Pest megyei könyvtárosok módszere. A *Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár* ugyanis a vetélkedők lebonyolítása után tovább folytatja a könyvtárlátogatások és könyvtárhelyes ismeretek népszerűsítését a KISZ-alapszervezetek körében. A teendőket módszertani kiadványban rögzítette: sajátos pontszerző versenyt hirdetett, melynek során annyi jutalompontot kaphat a könyvtár, amekkora arányban a KISZ-fiatalok

részt vesznek a könyvtári rendezvényeken (tehát aszerint, hogy az alapszervezet létszámának hány százaléka volt jelen). Eredményhirdetéskor vándordíjat kapnak a legjobban szereplő könyvtárak és KISZ-szervezetek. Az akció nem zárul le ebben az évben, hanem a jövőben is kapcsolódik a formájában évenként változó, de tartalmában várhatóan mélyülő KISZ-akciókhoz.

Fontos tehát, hogy az olvasómozgalom ne záruljon le 1979. november 30-án. Ezért ajánlatos jövő tavasszal a *forradalmi ifjúsági napok*, illetve a következő, az 1980/81-es akcióév programjaihoz alkalmazkodni, és hosszú távra tervezni a fiatalokkal való kiemelt foglalkozást. A jelenlegi akciók csak kezdeti legyenek egy igen tartalmas, a még nem olvasó fiatalokat olvasóvá nevelő tevékenységnek.

A sokszínű módszerek és eszközök sorában külön említést érdemel, hogy az olvasók igényeinek, szokásainak ismeretében tanácsos kialakítani a fiataloknak leginkább megfelelő, tervszerű és tudatos olvasási programot. A könyvtárhasználati játékok lebonyolításához számos kiadvány nyújt segítséget, kezdve *Katsányi Sándor—Könyves Tóth Lilla: Bemutatom a könyvtárat* c., rendkívül hasznos és népszerű kiadványától egészen az újonnan megjelenő *Könyv és ifjúság. Tájékoztató és játékvajavlatok a vetélkedőkhöz.* (Bp. 1979. Móra Kiadó. 32 l.) című összeállításig.

Miután egy új csoportot (jelen esetben 2—5, eddig nem olvasó, illetve könyvtárba nem járó fiatal) sikerült bevezetni a könyvtárhasználat rejtelmeibe, két módszer is alkalmazható az olvasmányélmények feldolgozására. Az egyik az egyéni — ez a hatásosabb, de egyben a nehezebb is —, a másik a csoportos beszélgetés. A csoport érdeklődési körének megfelelően ajánlatos kiválasztani egy izgalmas kisregényt vagy novellát, és azt elemezni. Ez a beszélgetés a könyvtár adottságainak figyelembevételével kiegészíthető a témához kapcsolódó zeneművek hallgatásával, képzőművészeti alkotások (reprodukciók, albumok, poszterek) bemutatásával. Hasznos például a jászberényiek módszere: a kisregény vagy novella befejező részét a csoport tagjaival „íratják meg”, s a kialakult beszélgetést nemcsak a mű cselekményére, hanem az író stílusára, a hasonló témájú irodalmi művekre, filmekre, színdarabokra, képzőművészeti alkotásokra is kiterjesztik. Ezáltal lehetőség nyílik arra, hogy a fiatalok „első” olvasmányélményüket közösségekben dolgozhassák fel, így látókerük bővüljön, és esetleg más műfajokhoz kapcsolódó ismereteiket is felhasználhassák. Hiszen a könyvtár — *Havas Katalin* egyik ajánlott könyvéből idézve — nemcsak a könyvek, folyóiratok gyűjteménye, hanem a kép, fotó, film, hangszalag, térkép, reprodukció, diakép gyűjtő, őrző, feltáró, közvetítő intézménye is. A könyvtáros arra törekszik, hogy hatni, alakítani, kapcsolatot teremteni képes személyiséggé váljék, az olvasó pedig ne egyszerűen igénybevevő, adatgyűjtő, könyvet hozó-vivő, hanem tájékozódó, a könyvtárral és a könyvtárban élni tudó, aktív birtokosa is legyen a gyűjteménynek.

Az olvasmányélmények csoportos feldolgozásán kívül számos lehetőség (ankét, irodalmi vetélkedők, totó- és lottójátékok, szerepjátékok, író-olvasó találkozók, kiállítások, pályázatok stb.) nyílik az olvasók toborzására, és arra is, hogy a nívós programok révén végképp a könyvtár vonzásában maradjanak. Az egyetemi, főiskolai könyvtáraktól kezdve a lakóhelyen működő könyvtárakon át az iskolai és a szakszervezeti könyvtárakig a könyvtárak az akcióprogram érdemi segítségével olyan lehetőséget kapnak, amelynek kihasználásával a számukra szinte legfontosabb korosztályt láncolhatják magukhoz. [Ehhez a munkához különösen jól felhasználhatók a bővebb információt nyújtó következő kiadványok: *Alapszervezeti tájékoztató.* (A KISZ KB agitációs és propaganda osztályának kiadványa.) 1979/1. sz. 48 l.; *Havas Katalin: Ifjúsági klubok a közművelődési könyvtárakban.* 1979. 101 l.; *Olvasási program a felszabadulás 30. évfordulójának évében.* (Szerk. és a módszertani útmutatót írta Pelejtej Tibor.) HNF — OSZK KMK. 1974. 46 l.]

Moór Márta

Hallottuk

a Könyvtártudományi és Módszertani Központban, hogy az Oktatási Minisztérium könyvtárosképzési szakbizottságával egyetértésben szakértő bizottság bírálta felül és részben módosította, valamint újabb, frissebb irodalommal egészítette ki a komplex főiskolai államvizsgához korábban megadott kötelező, illetve ajánlott irodalmat. Az új tájékoztató füzet, amely novemberben jelenik meg, már az 1980 májusában érvénybe lépő, módosított irodalomjegyzéket tartalmazza. Az érdeklődők igényükkel a három tanárképző főiskolához, illetve a megyei és más hálózati központokhoz fordulhatnak.

Bemutatjuk

a miskolci József Attila városi fiókkönyvtár képzőművészeti tárat

Vizuális gyűjtemény, ismeretterjesztő eszköztár, artotéka, diatár — olvashatjuk az új különgyűjtemények elnevezéseit a híradásokban, mintegy következtetve is a gyűjtőkör sajátosságaira, háttára. A miskolciak elnevezése: *képzőművészeti szakrészleg, képzőművészeti társulat* — szükségszerűen elhagyva a dokumentumfelelőségek felsorolását — pontosan jelöli a gyűjtemény jellegét, azt, hogy csak képzőművészettel összefüggő dokumentumokat tartalmaz. Így a diapozitívok esetében csak képzőművészeti diákat gyűjt, ellentétben például a Szabó Ervin Könyvtár 12. számú kerületi könyvtárának vizuális gyűjteményével, ahol az általános elnevezésnek megfelelően egyéb sorozatok is megtalálhatók. Egyrészt tehát ez a sajátossága a miskolci könyvtár különgyűjteményének, másrészt pedig az intézmény színvonalas kiállításszervező, bemutató tevékenysége, amely az új szakrészleg szolgáltatásainak élővé varázsolását segíti.

Grafikai tárlatok, könyvművészeti bemutatók

1972-től kezdve a könyvtár kiállítóterében évente mintegy nyolc reprezentatív tárlatot rendeznek. A miskolci grafikai biennálék és a helyi alkotóművészek által teremtett hagyományokhoz kapcsolódva elsősorban grafikai tárlatokat. A kiállító művészek hiányos névsora — *Banga Ferenc, Csohány Kálmán, Feledy Gyula, Kass János, Reich Károly, Rékassy Csaba, Somogyi Győző, Zala Tibor* stb. — is a rendezők műves gondosságát jelzi. Valójában minden egyes kiállítás művelődési program, mely a műalkotás és a közönség kapcsolatának, párbeszédének sokoldalú lehetőségeit kínálja. Csak egy példát említve: a kiállítási katalógusok rendszeresen közlik a művészek önvalomásait. A rendezők — a könyvtári környezetből adódóan — a könyvkultúra irányába bővítették a kiállítások tárgykörét, hiszen a sokszorosítható grafika amúgy is elválaszthatatlan a könyv, az illusztráció, a könyvnyomatás világától. Erre a könyvművészek és tipográfusok (*Erdélyi János, Kemény Zoltán, Lengyel Lajos, Szántó Tibor*), a fotóművészek (*Gink Károly, Dobos Lajos*) kiállításai nyújtanak példát. Közöttük külön említést érdemel a *Gyermekkönyv-illusztrátorok* — *gyermekkönyvek* című bemutató,

amelyet az ifjú látogatók alkotó közreműködésével, aszfaltrajz- és illusztrációs versennyel is igyekeztek emlékezetessé tenni.

Nyilvánvaló, hogy a helyi közönség igényein, a vállalt feladatokon is túlmutat az a pályázat, amelyhez a könyvtár — immár mint a művészeti nevelés elismert műhelye — társul nyerte meg a különféle országos és megyei szerveket, intézményeket. A *gyermekkönyv nemzetközi nyelve a grafika* című országos illusztrációpályázatra beérkezett munkákat az ősszel tekinthették meg a könyvtár és a kiállítóterem látogatói, s a művészeti élet, a kiadók, a pedagógiai intézmények szakemberei is eljöttek ide, hogy a mai magyar grafikát reprezentáló tárlat kapcsán elmélkedjenek a korszerű könyvillusztráció útjairól, lehetőségeiről. S hogy minderre éppen a miskolci városi könyvtárhálózat egyik fiókkönyvtárában került sor, az munkatársainak tervszerű, saját tevékenységüket folyamatosan megújító törekvéseiből fakad. Ezzel függ össze, hogy a kiállítások révén megnyert törzsközönség — és természetesen az újabb érdeklődők részére is — ez év tavaszán megnyitották a képzőművészeti tárat, amelynek szolgáltatásai szintén túlmutatnak a városi ellátás követelményein.

Könyvek, diapozitívok, reprodukciók

A könyvtárhoz, kiállítóteremhez csatlakozó gyűjtemény 45 m² alapterületű helyiségében különféle dokumentumok találhatóak. A szabadpolcon több mint 2000 *könyv* között válogathat az érdeklődő. A magyar és az idegen nyelvű műveket, folyóiratokat antikvárium vásárlások útján egészítették ki, és ezt a munkát azóta is folyamatosan végzik. Nemcsak a szigorúbban vett képzőművészeti, hanem a művészettfilozófiai, esztétikai, művészetpszichológiai, írástörténeti, könyvművészeti, tárgyi néprajzi stb. könyveket is gyűjtik, azaz minden olyan művet, amely valamilyen szálon kapcsolatot tart a képzőművészetekkel. Jelenleg 10 magyar és 9 idegen nyelvű folyóiratra fizetnek elő.

Gondjai is vannak azonban a nemzeti könyvtermést e gyűjtőkörben 1972 óta beszerző könyvtárnak. Egyebek között a kiállítási katalógusokhoz, ismertetőkhöz csak alkalmi cserék és személyes kap-

csolatok révén juthatnak hozzá. Méltányos lenne, ha valamilyen módon ez a gyűjtemény is részese lenne a kötelespéldányokból, annál is inkább, mert az ilyen jellegű műveket itt valóban feldolgoznak, feltárnák. (A folyamatos gyarapítás egyébként is évente kb. 60 000 forintba kerül, ennek mintegy a felét költik külföldi kiadványok beszerzésére.)

A dokumentumok másik fontos részét magában foglaló *dia- és reprodukciógyűjtemény* alapját 1977-ben, a Kulturális Alap által juttatott 80 000 forintos támogatásból hozták létre úgy, hogy szinte minden diából, reprodukcióból két példánnyal rendelkeznek. A további gyarapításra évente kb. 30 000 forintot fordít az intézmény. A diaposzitivokat a hazai forrásokon kívül az idegen nyelvű könyvesbolt segítségével a szovjet *Novosztj Pressz* kiadótól vásárolták, de igen értékesek a könyvtár fotóműhelyében készült sorozatok is. Így a gyűjteményben megtalálhatók a saját kiállításainak bemutatott képekről, kiadványokról készült összeállítások, amelyek nemegyszer kiegészülnek az alkotóművészek műhelyében készített sorozatokkal. Ezek már nemcsak a korszerű ismeretterjesztő munka nélkülözhetetlen kellékei, hanem művészettörténeti dokumentumok is. A nagyméretű és kiváló minőségű reprodukciók zömét a lipcei *Seemann Verlag*tól rendelték. A gyűjteményhez csatlakoznak még az önálló lapokat tartalmazó hazai és külföldi reprodukciós mappák, képzőművészeti naptárak képei.

Az összesen mintegy 3000 keretezett diát és az 1000-nél több reprodukciót RTA-típusú térképszekrényekben tárolják. (Egy térképszekrényben, a fiókjába beépíthető NDK diatárak segítségével 10 000 diaposzitiv fér el.) A diákat szakrendben, jelzetelve, könnyen áttekinthető módon, úgy helyezték el, hogy a használó a kihúzott fiókokhoz odaülve, elemes dianézó segítségével vagy a katalógus alapján könnyen kiválaszthatja a neki megfelelő anyagot. Az összefüggő sorozatokból az egyik példány egyedi képeit szak szerint rendezték, míg a másik példány az eredeti módon áll az érdeklődő rendelkezésére. Hasonló elv szerint, egy másik térképszekrény fiókjában, vízszintesen elhelyezve tárolják a reprodukciókat is, a kasírozott, azonnal kölcsönözhető, kifüggeszthető képeket pedig polcokon helyezték el.

Feltárás, szolgáltatások

A művészeti könyvekről a könyvtár hagyományos katalógusaiban tájékozódhat az olvasó, a folyóiratok elemző feltárása

pedig az új részlegben történik. Így a külön helyiségben levő gyűjteménynek önálló katalógusai is vannak. Már a gyarapítás kezdetétől a szükségesnél több katalóguscédulát készítettek, ezek segítségével lehetőségük nyílik majd arra, hogy a sokrétűbb tájékozódásra is módot adó különkatalógusokat szerkesszenek. A felhasználók érdekében ezt meg kellett előznie a diaposzitivok és reprodukciók feltárásának. Ezért — több mint egyéves munkával — e dokumentumokról terjedelmes kötetkatalógust állítottak össze, mely rövidesen megjelenik. Bár a kötetkatalógus részletes elemzése a szakkritika feladata lesz, már most megjósolhatjuk, hogy ez a maga nemében első kiadvány nemcsak a feltárt dokumentumok legjobb népszerűsítője, hanem fontos bibliográfiai funkciót betöltő forrásmunka is lesz.

De lehetőség nyílik e dokumentumok tanulmányozására, kölcsönzésére addig is, amíg a katalógus nem lesz ott a városi és megyei művelődési intézmények, iskolák, TIT-szervezetek vizuális neveléssel, ismeretterjesztéssel foglalkozó munkatársainak asztalán. A gyűjtemény a könyvtár nyitvatartási idejében látogatható, szolgáltatásai ingyenesek. A diaposzitivok 3 hétig, az illusztrációk, amelyeket léckerettel rögzített farostlemezre kasíroztak, 6 hónapig kölcsönözhetőek. A munkatársak szívesen állítanak össze bármilyen témához kapcsolódó sorozatokat a diákból és a reprodukciókból. Az utóbbiakat kisebb kamarakiállításokon, a legkülönfélébb helyeken mutatják be. Természetesen az ismeretterjesztő előadóknak, pedagógusoknak is alkalmuk nyílik felmérni a gyűjtemény adta lehetőségeket, s azokat — a kapcsolódó szakirodalommal együtt — saját tevékenységükben felhasználni. Mindemellett a gyűjtemény sokféle lehetőséget nyújt az önművelésre, egyéni tájékozódásra is. Így például gimnáziumi tanulók — kisiskolások esetében a gondos szülők — szintén kölcsönözhetik az őket érdeklő, a tananyaghoz kapcsolódó diákat, reprodukciókat, azokat otthon levetíthetik, illetve kifüggeszthetik. Bárki megteheti, hogy családjá vagy szűkebb környezeté számára — a képek módszeres kölcsönzésével — akár művészettörténeti stúdiumokat is szervezzen lakásában.

Végezetül csak annyit: rövid idő telt el a képzőművészeti tár megnyitása óta, így tevékenységének, a közművelődésben (és a társadalomban) elnyert szerepének elemző méltatása csak a későbbiekben kerülhet sorra. Arról viszont nincsenek kétségeink, hogy az a beszámoló szép eredményekről fog tudósítani.

Arató Antal

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Kivívtam a „jus primae lectionis”-t...

BUDA BÉLA DR.
pszicháter

Különös módon a könyvtárnak nagyon nagy jelentősége volt és van az életemben. Mindig más és más formában mutatkozott meg ez a jelentőség, s valószínű, hogy a következő években is új szempontból fog számomra fontossá válni a könyvtár.

A háború után kerültem iskolába, szüleim egyszerű, szegény emberek voltak, mindenüket elvitte a nagy világegés. Abban a kicsi lakásban, amely a mai Maxim bár helyén áll, még a múlt századi nagy árvíz is átvészelt ócska házban rejtőzött könyv, újság jóformán nem volt. Szüleim ezer gondja mellett 6—7 éves koromtól kezdve szinte az utcán éltém, figyeltem a Rákóczi úton kirakodó árusokat, jártam a különböző „galerikbe”. Egy-két csinyre, amit akkor közösen elkövettünk, most ijedten gondolok vissza: a legjobb úton voltam aféle, hogy kis csavargó legyek, mint a többség a „törzshelyeken”, a Klauzál téren vagy a zsidótemplom környékén.

Már nem tudom, hogyan vetődtem el abba a Szabó Ervin könyvtárfiókba, amely a Miksa utcában, a New York épület hátsó részében (?) volt. Néhány év múlva ez a könyvtár megszűnt. Én azonban lelkes és rendszeres olvasója lettem, vittem haza a könyveket, főleg a szépirodalmat. Emlékszem még, ahogy leszedték a polcokról a zúzdára ítélt könyveket, May Károlyt és a többi, számomra akkor már lassan érdekessé váló kötetet. Követtem az elköltöző könyvtárt a Rottenbiller utcába is, és ebből a kapcsolatból fakadt az az olvasási szenvedély, amely ma is kísér életemben.

A gyermekkorban elolvasott sok könyv segített hozzá, hogy az iskolában a jobb

tanulók között tartottak számon. Az olvasmányok keltettek bennem kedvet arra is, hogy gimnáziumba iratkozzam be. Emlékszem, családunk életében a legszegényebb időszak volt az az év, amikor az általános iskolát befejeztem, s én, a nagyra nőtt kamasz munkavállaláson gondolkodtam. Nagyon kevés, szinte csak a könyvekből vett információanyag volt az, ami a mérleget a továbbtanulás javára billentette bennem (ezt persze a korszak továbbtanulásra buzdító légkörében családom is szívesen vette).

A gimnáziumi években a Szabó Ervin könyvtár központja vált azután olvasmányaim fő forrásává. Nemrég számoltam ki, hogy csaknem 25 éve járok ebbe a könyvtárba. Olvasótermében tanultam egyetemi éveim alatt, majd szinte minden nap odajártam, és ma is a lakásomtól a könyvtárig vezető út a leggyakrabban megtett autótútam, ha a munkába járást nem számítom.

Bizonyosan a könyvtár érdekes külsőségei is hozzájárultak, hogy ennyire otthonommá vált. Szerettem a lépcsőházát, az alatta megbúvó társalgót, ahol beszélgetni, udvarolni lehetett vagy a tükrös, díszes olvasótermet, amelyről pedig mindig megállapítottam magamban, hogy kényelmetlen, mennyire elmarad például az Országgyűlési Könyvtár olvasótermének öblös karosszékei és tágas „személyes tere” mögött. Vonzottak a lépcsőházban látható kiállítások is, amelyek nagyon sok információt adtak, igen sok könyv iránt keltették fel érdeklődésemet. Tetszett a könyvtár nyíltsága. Itt minden könyvet kikérhettem. Emlékszem, mennyire nehezményeztem, amikor más nagykönyvtárban (nem akarom megnevezni őket), szinte kihallgatásra hívtak, ha a tanulás fáradtságszüneteiben a katalógusban böngészve érdekes címeket találtam, és ki akartam kérni e könyveket. Egy ízben, még 1956 előtt figyelmeztettek is, hogy baj lehet, ha például a gimnáziumban megtudják, hogy tanulójuk ilyenfajta könyveket olvas. Már nem tudom, mit kértem ki, csak arra emlékszem, hogy volt köztük egy héber nyelvkönyv is, amelyről az intelmeket közlő hölgy szigorúan mondta, ez nem nekem való, ez cionista kiadvány. Bár-mennyit olvastam is már akkor, a cionizmusról még nem hallottam, így meg lehetőségen bambán nézhettem rá, bár a sértettség és a harag még erősebben dúlt

bennem: felettem ne bábáskodjanak, nekem a könyvtár ne szabja meg, mit olvashatok és mit nem. A Szabó Ervin Könyvtár sohasem szabta meg, pedig a központi könyvtár munkatársai nem lehettek híján az új társadalom iránti lelkesedésnek, ezt a kiállítások harcos propagandaszelleme is jól mutatta. Itt kihozták a politikailag kényes könyveket is, melyeken piros pecsét hirdette a „fokozott védelmet”, kérhettem olyan könyvet, amelyben meztelen nők képei voltak, és nem haragudtak, ha az orvosegyetemi tankönyv mellé kihozattam egy nagy halom más kötetet is, csak azért, hogy tallózzam, lapozgassak bennük.

Nagyon sok könyvvel találkozhattam itt, és ezek a találkozások döntő hatással voltak életemre, érdeklődési köreim kialakulására, még pályám menetére is. Itt kezdtem nyelvkönyveket olvasni, hogy autodidakta módon nyelvet tanuljak, itt került a kezembe — szövegtani szigorlatra készülve — egy angol nyelvű pszichológiai tankönyv, amit azután hetek fáradságos szótározásával elolvastam, majd a kórbonctan mellett-helyett egy német nyelvű Freud-írás. Itt tudtam meg, mi a szociológia, hogy azután ebből mindmáig tartó — orvosnak nyilvánvalóan „deviáns” — elkötelezettség szülessék. Lényegében innen ered minden, amit ma csinállok, amivel ma foglalkozom.

A könyvtár persze nemcsak az épület, a tér, a könyvek rendszere, sokkal fontosabbak a benne dolgozó emberek. Itt mindenki kedves és segítőkész volt. Évek során megismertek, eltűrték, sőt becsülték és támogatták mohó olvasási kedvemet. Jó pár könyvtáros a saját nevére vette ki nekem egy-egy szakfolyóirat kötetét — ezek ugyanis nem kölcsönözhetőek —, s megpróbálta beszereztetni azt a szakkönyvet is, amire szükségem volt. Utolsó egyetemista évemre pedig, amikor már igyekeztem kézbe venni minden új, német vagy angol nyelvű

szakkönyvet, kivívtam a legnagyobb kedvezményt, a „*jus primae lectionis*”-t, azaz az első olvasás jogát, az új könyveket összegyűjtötték nekem, és amíg meg nem néztem őket, nem adták ki másnak kölcsönzésre.

Máig is ez a könyvtár a legfontosabb bázisom, s bár többször is kicserélődtek benne a munkatársak, szellemét ma is a réginek érzem, és úgy megyek oda, mintha hazamennék.

Olvasmányaim már vagy két évtizede szakkönyvekre, szakfolyóiratokra korlátozódnak. Néha találok egy-egy szépirodalmi csemegét, de amit szórakozásból olvasok, azt többnyire megveszem vagy kölcsönkérem valamelyik ismerőstől. Így hát számomra a könyvtár elsősorban munkaterület, de olyan, amelyik végső soron sohasem enged beszűkülni, amely mindig eleven ösztönzést ad arra, hogy minél többet ismerjek meg a világból. Máig szinte valamennyi nagyobb budapesti könyvtárral kapcsolatba kerültem, és mindenütt kellemes izgalom tölt el, ha **belépek**.

Még talán annyit: Azt is átélhettem, mennyire igazságtalan a közhiedelem, amikor lebecsüli a könyvtárak információanyagát, amikor a való élet eleven-ségét megpróbálja szembeállítani a száraz papírral, a könnyen porosodó könyvvel. A könyvtár a sűrített, eleven tapasztalat, a rögzített, megőrzött, reprodukálhatóvá tett élet. Könyvekből nagyon sokat meg lehet tanulni, és ha igaz is, hogy az élmény nem pótolható, a könyv meggyorsítja, biztosítja az élmények hatását. Mint gyakorló orvos, pszichoterapeuta ezt ugyanúgy érzem, és ismételten megélem, mint a valóság tudományos vizsgálója.

Az a szó, hogy könyvtár, bennem tehát életem fontos korszakait idézi, kellemes izgalmat, érdeklődést kelt, és ha tovább gondolkodom, megfogalmazódik bennem a hála, a köszönet érzése is.

Kitüntetések

Az oktatási miniszter az 1979. évi pedagógusnap alkalmából, eredményes munkája elismeréseként *Lázár Imre* intézeti vezető könyvtárosnak (Hajdúböszörményi Óvónőképző Intézet), *dr. Reményi Andrásné* könyvtárosnak (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum), *Straub Gyuláné* könyvtári csoportvezetőnek (Veszprémi Vegyipari Egyetem), *dr. Tóth Dezső* osztályvezető-helyettesnek (Országos Oktatástechnikai Központ) a KIVÁLO MUNKAÉRT kitüntetést adományozta; *Balogh Ferenccé* vezető könyvtárost (Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola,), *dr. Barabás Gáborné* könyvtárost (Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen), *Dévényi Györgyné* tanszéki könyvtárost (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem), *Major Zoltánné* könyvtárost (Nehézipari Műszaki Egyetem Kohó- és Fémipari Főiskolai Kar, Dunaujváros), *Nagy Gábor* könyvtárost (Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc) és *Tóthné Volena Koczor Judit* könyvtárvezetőt (Tanítóképző Főiskola, Győr) MINISZTERI DICSERET-ben részesítette.

Könyvtárosképzés, ahogy az iskolapadból látszik

Az utóbbi hónapokban megelégnék a vita a könyvtárosképzésről. Bennünket, könyvtárosokat ez nyugtalanít. Attól tartunk ugyanis, hogy a vita kimenetele kedvezőtlen lesz a könyvtári munka gyakorlatára. Azért fogtam tollat, hogy elmondjam, hogyan látszik ez a kérdés egy sajátos könyvtári hálózat dolgozójának szemszögéből.

Szerencsés ember vagyok, mert én is a 48 honvédségi könyvtáros egyike lehettem, aki 1979. szeptember 3-án átvehette azt a bizonyítványt, amely tulajdonosát a középfokú könyvtárosi szakképzéshez kötött munkakörök betöltésére jogosítja. *Allitólag ez volt az utolsó középfokú könyvtárosképző tanfolyam.*

A Magyar Néphadseregben — a Kulturális Minisztérium illetékeseinek engedélyével — 1976 végén két és fél éves könyvtárosképző tanfolyamot szerveztek. A néphadsereg maga vette kezébe a tanfolyam gyakorlati lebonyolítását, mivel másutt ekkorra már megszűnt a hasonló képzés.

Az öt, iskolapadban eltöltött félév tapasztalatai arról győztek meg, hogy erre a képzési formára mindenképpen szükség van. A hadsereg például az okosan „testre szabott” tematikával, az elméleti és gyakorlati ismeretek arányának helyes kialakításával megtalálta azt a képzési anyagot, amelyre középszintű könyvtárosi szakembereinek szüksége lehet. És úgy gondolom, hogy minden könyvtári hálózatban szükség lenne a továbbiakban is a helyi viszonyok ismeretében megszervezett középfokú képzésre — annál is inkább, mert a gyakorlatban nem kell mindenhol a felsőfokú végzettség.

A honvédségi könyvtárak tulajdonképpen nagyon előnyös helyzetben vannak, hiszen intézményükbe — akarva-akaratlanul — szinte minden 18—27 éves magyar férfi bejut. Így aztán a könyvtárosnak „csak” annyi dolga marad, hogy megszerezze vagy megtartsa olvasónak a katonáéveit töltő fiatalokat. Ez pedig — minden könyvtáros tudja — nem könnyű. Talán itt és ekkor adódik az az utolsó pillanat, amikor a még fogékony, alakítható, érdeklődő ember megnyerhető a mélyebb művelődés, tanulás, olvasás, a könyv szent ügyének.

Ezért nem mindegy, hogy milyen minőségű olvasmányt kap a belépő olvasó. Ez pedig 90 százalékban a könyvtáros-tól függ. Ne legyen hát középkori strázsa az 1970-es években egy könyvtáros

sem! Egyebek között ezt is jól megtanultuk a tanfolyamon, ahol oktatóink nemcsak a könyvtárak történetét, a könyvtári tájékoztatás rendszerét, fontosságát, a címléírás finomságait, a szakozás érdekességeit, a művészetek bonyolult összefüggéseit próbálták belénk plántálni, de megismerhettük azt a végtelen tiszteletet, lelkesedést és szeretetet is a könyvtárosi pálya iránt, ami nélkül nem lehet könyvtáros senki. A hagyományos oktatási formák mellett „járulékos” programokról is gondoskodott a hadsereg. Minden foglalkozás alkalmával színházban voltunk, szerepelt tanulmányi kirándulás, könyvtárlátogatás, lemezhallgatás a programon, hallottunk előadásokat a hadsereg könyvtárügyéről, a Magyar Néphadsereg új könyvtárszabályzatáról stb. Ezek a lehetőségek — úgy gondolom — mind e képzési forma mellett szólnak.

Két és fél évig pezsgett körülöttünk és — úgy éreztük — velünk a magyar könyvtárügy. Szinte mindannyian dédelgettünk egy merész tervet. Nem lehet, nem szabad abbahagynunk a tanulást. Természetesen mindenki számára nyitva áll az önképzés útja. De a jellege, a célja és nem utolsósorban a végeredménye is más a *szerezett keretek* között folyó tanulásnak. Úgy tűnt, nem okoz gondot az, hogy nyílt úton, folyamatosan továbblépjünk: A SZOT Iskolán beadjuk kérvényünket a főiskolai államvizsgára és már vizsgázhatunk is. Nem számítottunk rá, hogy erre olyan sokan várnak, hogy nekünk is éveket kell állni a sorban, mire eljutunk a vizsgabizottság elé. Közben pedig egyre rémesebb híreket hallunk erről is, arról is. A *Könyvtárosnak* úgyszólván minden egyes száma foglalkozik az oktatással, továbbképzéssel. Talán jó is, hogy innen, félig még az iskolapadból nem látunk bele a probléma kulisszatitkaiba. *Szelle Béla: Harmincéves az egyetemi könyvtárosképzés* című cikkében (1979/6. sz.) ezt olvashattuk: „A következő hátrányos intézkedés az egyetemi könyvtárszaknak az 1967. évi bölcsészkarai tanulmányi rend átalakítása keretében végrehajtott 'B' szakká való visszaminősítésében fogalmazódott meg.” Az 1979. augusztus 25-i *Élet és Irodalomban dr. Szentmihályi János* kandidátus, az ELTE bölcsészdocense pedig így nyilatkozott: „Tudomásom szerint az a fő elgondolás: a könyvtártudományi tanszéket a közművelődésihez csatolják, és a könyvtár 'C' szak lesz, tehát a harmadik évben valamelyik tárgy elhagyá-

sával felvehető lesz majd. Ebben az esetben kétéves képzés valósulna meg nap-pali tagozaton. A levelező oktatás, úgy tudom, megszűnne, és megmaradna a kiegészítő képzés.”

A *Könyvtáros* 1979. augusztusi hasábjain viszont *Kardos László* Kossuth-díjas akadémikus simogató szavait olvashattuk: „...örömmel tapasztaltam az utóbbi években, évtizedekben, hogy a könyvtárosképzés ügye sokat fejlődött. Könyvtárosaink ma már jobbadán tudományosnak mondható felkészültséggel, de legalábbis komoly, szakszerű tájékozottsággal kerülnek a hivatásuk őrhelyeire. Ez pedig döntő változás, vagy annak előjele, előfeltétele. Változóban vannak a könyvtárról, a könyvtárosokról alkotott régi, poros fogalmak.”

És mégis „Az olvasók 65—70 százaléka csak szakképzetlen könyvtárosokkal kerül kapcsolatba. A képzés jelenlegi üteme mellett a helyzet tovább romlik” — írta *Szente Ferenc* a *Könyvtáros* 1979/8. számában. Úgy tűnik, a képzés, a továbbképzés mindegyik hálózatban egyformán nagy gond. Így aztán kétségek között hagytuk el az iskolapadot.

Végül is mikor kerülhet sor az 1979-ben középfokú könyvtárosi szakképzett-

séget szerzett, továbbtanulni vágyó könyvtárosok főiskolai államvizsgájára? Az addig is magukra maradó emberek milyen továbbképzésben vehetnek részt? Egészen bizonyos, hogy van, aki átérzi ezt a problémát, csak hogy ez még nem oldhatja meg a Magyar Néphadsereg könyvtárosainak és a többi érintett könyvtárosnak a gondját. Talán majd most, amikor a Magyar Néphadsereg is igyekszik hathatósabban összefogni könyvtárait — ennek jegyében készült el említett könyvtárszabályzata — megoldás születhet a továbbképzésre.

Csak egy kicsi része a magyar könyvtárügynek a Magyar Néphadsereg könyvtárügye. Gondjai, problémái egy-két különleges dologtól eltekintve mégis meg-egyeznek a nagy egészével. Ami pedig a legfontosabb: a cél, az olvasóvá nevelés, a könyvtár használói körének bővítése, igényeik szakszerű, maradéktalan kielégítése egy és ugyanaz. Ezért vágyunk továbblépni, és nem megrekedni ott, ahová oly sok gonddal és fáradsággal telergették minket.

Szalva Olga

a Magyar Néphadsereg Művelődési Házának könyvtárosa

Lapozgató

● A *PORADNIK MUZYCZNY* című, kéthavonta megjelenő lengyel zenei szaklap 1979/3. számában *Zsuzsa Zengo*: *Fonoteka pomoca w umuzykalnianiu dzieci* címmel közli *Zengő Gáborné*nak a *Könyvtáros* 1977/10. számában megjelent írását a gyermekek zenei neveléséről. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársának cikkét *Krystyna Macińska* eszperantó közvetítéssel fordította lengyelre.

● *BIBLIOGRAPHIE ILLUSTRIERTE BÜCHER der Deutschen Demokratischen Republik* című éves bibliográfiai sorozatához ötéves mutatót adott ki a *drezdai Sächsische Landesbibliothek*. Az *E. Stimpfel* és *H. J. Kunz* által összeállított index külön mutatót közöl az alkotóművészek neve szerint, illetve összevont mutatóval teszi lehetővé a könyvek szerzői és a könyvcímek szerinti keresést a sorozat 1973—1977-es füzetében.

● A *ČITATEL'*, a szlovák könyvtárügy központi folyóirata 1979. szeptemberi számában közli *Futala Tibor* cikkét a magyarországi nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásáról „*Knižničné služby národnostnym menšinám v ML'R*” címmel.

● A *MŰVELŐDÉSÜGYI KÖZLÖNY* 1979/19. számában (okt. 2.) felhívás jelent meg a II. országos gyermekkönyvhét (1979. dec. 3—8.) akciónak támogatására: az Oktatási Minisztérium általános iskolai főosztálya felkéri az óvodákban és az alsófokú oktatási intézményekben működő nevelőket, hogy az úttörőcsapatokkal együttműködve szorgalmazzák tanítványaik és a szülők bekapcsolódását a gyermekkönyvhét akcióiba, részvételét a különféle rendezvényeken.

Nyilvános zenei könyvtárak Magyarországon

Az első nyilvános zenei könyvtári gyűjtemények a XIX. század közepén születtek. Hazánkban a századforduló elején vetődött fel először zenei gyűjtemény létrehozásának terve. *Isoz Kálmán*, az Országos Széchényi Könyvtár önálló zenei osztályának későbbi megszervezője és vezetője (Könyvtáros, 1974. 3. sz.) a *Zeneközlöny* 1905. október 17-i számában megjelent cikkében háromféle zenei gyűjtemény szervezéséről szolt:

Tervek és igények

Egy muzeális jellegűről, amely a fő súlyt a magyar vonatkozású hangjegyzékek és nyomtatványok gyűjtésére fektetné, s amelyet a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárában kellene felállítani, ugyanis ez máris tekintélyes és becses anyaggal rendelkezik; több, népszerűsítő jellegű zenei gyűjteményről, melyeket a nagyobb vidéki közkönyvtárakban kellene létesíteni, ezek tartalmaznák a legfontosabb zene-történeti és -esztétikai lexikonokat, folyóiratokat, továbbá a helyi zeneköltők szerzeményeit, mégpedig akár nyomtatásban, akár kéziratban; végül több iskolai gyűjteményről, melyek főleg a drága, nehezen hozzáférhető vezérkönyveket, kivonatokot, egyes szövegeket stb. tartalmaznák. *Isoz Kálmán* hasznos elképzelése azonban csak az OSZK zenei gyűjteményének vonatkozásában, éppen az ő szervező munkája nyomán valósult meg. Zenei művelődéstörténetünk következő állomását *Bartók Béla* neve fémjelzi. A Tanácsköztársaság idején a zenei direktorium tagjaként ő kapta a feladatot egy nagy zenei közgyűjtemény — könyvtár vagy múzeum — megszervezésére és vezetésére. Már előbb, a Károlyi-kormány uralma idején is felmerült neve, hogy a tervezett zenei gyűjteményt vezesse. Hozzá is kezdett a munkához, amit az ismert okok miatt nem fejezhetett be.

A Szovjetunióban és Csehszlovákiában az 1950-es években kezdeményezték a nyilvános zenei gyűjtemények széles körű elterjesztését. Nálunk sem az 1952-es minisztertanácsi határozat, sem az 1956-os könyvtári törvényerejű rendelet nem tesz említést a zenei könyvtárakról, statisztikai adatunk sincs ezek állományáról, működéséről. Igény azonban volt a létrehozásukra, és a szakemberek is foglalkoztak a szükségességükkel. Csak

1957-től jelentek meg olyan cikkek a magyar szakajtóban, melyek egyre inkább sürgették a nyilvános zenei könyvtári hálózat megteremtését. „A zene az egyetemes kultúra szerves része, természetes lenne tehát, hogy a közművelődési könyvtár, amely ennek a kultúrának nyomtatott termékeit közvetíti, a nyomtatott betű mellett a nyomtatott hangjegyet is eljuttassa olvasóihoz. Hatalmas közízlésformáló erejű intézmény lehetne a nyilvános zenei könyvtári hálózat” — írta *Simon Mária Anna* a *Könyvtáros* 1958/5. számában. *Vasváry Zoltán*: Nyisunk nyilvános zenei kölcsönkönyvtárakat című cikkében (*Könyvtáros* 1957/3. sz.) pedig azt állapította meg, hogy „1957-ben az egész országban egyetlen zenei kölcsönkönyvtár sincs!” — holott a felszabadulás utáni művelődéspolitikai célkitűzések szerint minél tágabb kör számára kell közkinccsé tenni a zenét is. A zenei népművelés egyik eszköze a zenei könyv- és kottatárak létesítése; ezeket később ki lehetne egészíteni egyéb dokumentumokkal is. A külföldi példák szintén ezt igazolják: a Szovjetunió, Anglia, Franciaország, Ausztria stb. nyilvános zenei könyvtárai kivétel nélkül a zenei nevelés lényeges és nélkülözhetetlen tényezői! Szervezetileg különfélék ezek a létesítmények (kottakölcsönzők, zeneszobák, hanglemeztárak), de a céljuk egy: a zenéhez kapcsolódó kérések, kívánások kielégítése.

A nálunk ekkor fellelhető, külföldön is jól ismert zenei könyv- és kottatárak prézens jellegűek voltak: az Országos Széchényi Könyvtár zeneműtára; a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának zeneműtára; a Statisztikai Hivatal könyvtárának és a Tudományos Akadémia könyvtárának megfelelő részlege. Valamennyiük közös jellemzője, hogy a tudományos kutatást szolgálták. Rajtuk kívül két intézeti könyvtár működött, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola könyvtára és a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola könyvtára.

A Rádió, a Filharmónia, a Zenész Szövetség zenei gyűjteményei zárt, a nyilvánosság számára nem hozzáférhető intézményként működtek (és működnek ma is). Sürgető igény mutatkozott tehát olyan zenei gyűjtemények létrehozására, melyek a nagyközönséget látják el zenei ismeretekkel. A szakemberek rendelkezésére prézens szakkönyvtárak álltak.

Ezekben a modern irodalom hiánya okozott gondot. Elégtelen volt a Széchenyi Könyvtár zeneműtárának hungarika jellegű gyűjteménye is. Megoldásra várt a zenét magánúton tanulók vagy a már végzettk zenei irodalommal való ellátása is. Ugyanakkor a központi zeneműkölcsonzó felállítását az öntevékeny együttesek, énekkarok és zenekarok sora is sürgette. A zene iránt érdeklődők sokasága pedig semmiféle segítséget sem kapott. (Egy részük, a budapestiek, igénybe vehették a Széchenyi Könyvtárat, de ezzel zavarták az ott folyó kutatómunkát.)

1958-ban Magyarországon két, a nagyközönség számára hozzáférhetetlen hanglemeztár is volt: a Magyar Rádióé és a Néprajzi Múzeumé. Ilyen helyzetben vetődött fel a kérdés: milyen lehetőségeket nyújtana a nyilvános hanglemeztárak felállítása?

Először is mindenki számára elérhető lennének nagy zeneszerzőink művei, másodsorban a kiváló előadóművészek produkcióit hangversenyen kívül is lehetne élvezni; s végül a kedvenc zeneműveket többször is meg lehetne hallgatni. „A központi lemeztár kérdésének megoldása, fontos közművelődési szerepe következtében bizonyos fokig talán még sürgősebb lenne, mint a zeneműtár felállítása. Országos viszonylatban ugyanis a zeneműkölcsonzésre több lehetőség van, mint a különben is költséges hanglevélvásárlásra” — olvashattuk a Könyvtáros 1958/4. számában. (A kötelepéldány-törvény nem intézkedett a hanglemek beszolgáltatásáról: egy 1956-ban kelt levélbeli utasítás csak ideiglenesen rendezte a kérdést. Mégis ennek volt köszönhető, hogy az igen kis mennyiségben gyártott magyar hanglemezzel nagy része bekerült az Országos Széchenyi Könyvtár zeneműtárába.)

Már a községekben is...

Ezek az igények valósultak meg 1964-ben, amikor Budapesten létrejött a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár zeneműtára, ezt megelőzőleg pedig vidéken — Békéscsabán — a megyei könyvtár zenei részlege. *Kodály Zoltán* a következőket írta a Szabó Ervin Könyvtár zeneműtárának vendégkönyvébe: „A zenei könyvtár megnyitását örömmel üdvözölöm. Kívánom, legyen olvasója is annyi, hogy mihamarabb szűknek bizonyuljon!” (Nagy zeneszerzőnk kívánsága igen hamar valóra vált, és azóta is — évek óta — helyhiánnyal küzd a zeneműtár.) Állománya 1964-ben 6000 kotta, 3000 zenei szakkönyv volt. A könyvtár nyilvános szolgáltatásai a nagyközönségnek szólnak.

Vidéki könyvtáraink közül — mint említettük — Békéscsabán nyílt meg az első zenei részleg, ez csak hanglemezeket gyűjt, kottát, hangszalagot nem. Kézikönyvtár és tízféle zenei szaklap egészíti ki a gyűjteményt. Hanglemekölcsonzés nincs és magnószalagra való átjátszás sem lehetséges.

Másutt jó ideig nem létesült hasonló típusú gyűjtemény. Néhány éven át ez a két korszerűen felszerelt könyvtár képviselte a közművelődési zenei könyvtárak két típusát. Am a folyamatot meggyorsította a Művelődésügyi Minisztérium intézkedése 1969-ben, amikor 12 nagyobb vidéki városnak adományozott zenei könyvtári alappelszerelést. A tíz fejhallgatóból, két lemezzátszóból, egy magnetofonból és háromszáz hanglemezről álló ajándék jó kiindulási alappal szolgált a zenei gyűjtemények kialakításához, de a helyi fenntartó szervezeteknek is nagymértékben hozzá kellett járulniuk a kiállításához, ha nem akartak a félmegoldással megelégedni.

A könyvtárak 1964 és 1969 között a lemezhallgatási igényeket úgynevezett lemezsarkok létesítésével elégítették ki. Ezek nem érték el teljes mértékben a céljukat, mert fejhallgató hiányában csak halkan szólhatott a lemezzátszó, a közelben folyt a kölcsönzés és válogatás, a hallgatók és az olvasók kölcsönösen zavarták egymást.

Az új részlegek kialakításában az eszmei irányítást és a módszertani összefogást a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1969-ben alakult zenei szekciója vállalta. Az akkori elnök, *Pethes Iván* hozzáértő személyes szakmai tanácsai és útmutatásai sokat lendítettek az újfajta szolgáltatás megszervezésében.

1971-ben *Csboth Attila*: „A közművelődési könyvtárak zenei részlegei. Cím- és adattár” című összeállításában már 40 ilyen jellegű szolgáltatóhelyről közölhetett adatokat. A bevezetőben így ír: „... az első pillantásra kiderül, hogy lényeges eltérések vannak az egyes részlegek között. Jelentős hányadukat ma még csak jóindulattal lehet gyűjteménynek, főleg »élő anyagnak« tekinteni. Inkább előlegnek, biztató kezdetnek vehetjük az 5–6 négyzetméteren, néhány lemezzel, magnószalaggal, szerény apparátussal ellátott zenei és hangstúdiókat.”

1970-től gyors ütemben alakultak az újabb és újabb gyűjtemények, így Debrecenben, Szegeden, Szombathelyen, Egerben stb. Jelenleg már elmondhatjuk, hogy a legtöbb városunkban, sőt egyre több községi könyvtárunkban is van zenei gyűjtemény, Békés megyében például 34, Hevesben 22.

Repka Magdolna

Pasteiner Iván

1887—1963

A különféle tanulmányok számos régi könyvtáros életével ismertettek meg, és elolvasásuk után könnyen olyan érzés támadhat a mai nemzedékben, hogy elődeink mind példaadó egyéniségek voltak. Az alábbi sorok egy olyan könyvtárigazgatóról szólnak, akinek jellemében a jó tulajdonságok mellett számos negatív vonást is találunk, sőt az utóbbiak vannak többségben. Munkásságát mégis érdemes megismerni, mert Pasteiner Iván jelentős szerepet vitt a Horthy-korszak könyvtári életében.

1887. május 16-án született Budapesten *Pasteiner Gyula* művészettörténész, egyetemi tanár, akadémikus fiaként. A jogi doktorátus megszerzése után azonnal alkalmazta az *Egyetemi Könyvtár* fizetéstelen kiségitőtiszti, majd díjnoki minőségben, hamarosan azonban tisztnek nevezték ki. A személyzet kis létszáma miatt sokféle munkát bízta rá, s így alkalma nyílt, hogy megismerkedjék a könyvtári munka minden területével. 1914-ben megjelent egy tanulmánya a magyar politikatudományról, és *Ferencki Zoltán* igazgató buzdítására sajtó alá rendezett egy kis könyvészetet *Adalékok a magyar főiskolai oktatás bibliográfiájához* címmel. Az első világháborúban harctéri szolgálatot teljesített; 1919 nyarán Szegeden tartózkodott, s itt valamilyen — nem túlságosan jelentékeny — beosztásban az ottani ellenforradalmi kormányt szolgálta.

1920-ban megbízták egy új könyvtári intézménynek, az *Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ*nak a szervezésével és vezetésével. Ezt és későbbi kinevezéseit is elősegítették családi összeköttetései, valamint szegedi szereplése. Az új intézmény szervezése lassan haladt előre, státusa eleinte nem volt, hivatali helyisége is alig, a *Nemzeti Múzeumban* kapott egy kis szobát.

Az Egyetemi Könyvtár Ferenczi igazgatásának utolsó éveiben, a Tanácsköztársaság bukása után siralmas időköt élt át. A beszerzés az infláció miatt a legminimálisabbra zsugorodott, könyvvásárlásra a legnehezebb évben, 1922/23-ban csak 655 000 koronát fordíthatott, ami 177 svájci franknak felelt meg, az 1913-as összeg reálértékéhez viszonyítva annak valamivel több mint 0,3 százalékának. Az alkalmazottak fizetése alig volt elég még a legszerűsebb megélhetésre is. Ez természetesen a munkafegyelemre is károsan hatott.

Ferenczi 1926-ban lemondott, utódául 1926. június 9-én Pasteiner Ivánt nevezték ki. Összeköttetései révén gyorsan emelkedett a hivatalnoki ranglépcsőn. Igazgatói pályáját a VI. fizetési osztályban kezdte, de már 1935-ben bekerült a főigazgatói címmel járó IV. osztályba. Megtarthatta a könyvforgalmi központ igazgatói tisztségét is, kinevezték a könyvtárak és múzeumok főfelügyelőjévé és 1934-ben az újjászervezett *Egyetemi Nyomda* ügyvezető alelnökévé. Pályafutását a későbbi években nagymértékben elősegítette az a tény, hogy 1932-től 1942-ig kilenchnapi megszakítással barátja és korábbi kollégája, *Hóman Bálint* állt a kultuszminisztérium élén.

Elődei tudósok és bibliográfusok voltak, történészek, irodalomtörténészek, lelkes könyvtárosok, akik könyveket, tanulmányokat írtak, és emellett maguk is részt vettek a könyvtári aprómunkában, megrendelőjegyzékeket készítettek, könyveket naplóztak, katalogizáltak, számlákat utalványoztak. Pasteiner személyében új típusú igazgató került a könyvtár élére. Az állandóan ismétlődő napi munkát nem tartotta magához méltónak, igaz, hogy később sokoldalú elfoglaltsága miatt ideje sem lett volna rá. „Politikus” igazgatónak kell nevezni abban a rosszalló értelmezésben, hogy legfőbb gondjának az összeköttetések kiépítését tartotta. Igyekezett minél jobb viszonyba kerülni az egyetem tanáraival, bizottságaival, tanácsával, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vezető tisztviselőivel és általában mindenkivel, aki valamilyen befolyással rendelkezett a kulturális ügyek intézésében. Minden kívánságuknak készségesen tett eleget, számos professzor rokonát alkalmazta, esetleges panaszait azonnal orvosolta. Igaz azonban, hogy összeköttetéseinek a könyvtár is hasznát látta.

A könyvtár ügyeiben hivatalosan a könyvtárbizottság, a rektor, az egyetemi tanács, a kultuszminisztérium döntött, ő az intézményt mégis önkényesen vezette. Gondosan ügyelt azonban arra, hogy a felettes hatóságok érzékenységét ne sértse meg, az építkezésekre, katalogizálásokra, kinevezésekre, szervezésre, beszerzésre tett javaslatait diplomatikusan oly módon terjesztette elébük, hogy mind-egyikre megkapta a jóváhagyást. Az 1926/27-es tanévtől kezdve az addigi szokástól eltérve az autonóm jellegű jöve-

delmek felhasználását is rábízták. A felsőbb szervekhez való viszonyára érdekes adatot találunk 1932-ből. A könyvtárigazgató évi jelentését az egyetem rendszertint megjegyzés nélkül tudomásul vette, de ebben az évben a rektor bírálatra kiadta Nékám Lajosnak, a bőrgyógyászat egyetemi tanárának, aki nemcsak kitűnő orvos volt, hanem sokat foglalkozott a hallgatók szociális támogatásával, a könyvkiadással, a művészetek pártolásával is. Nékám, aki különben jó viszonyban volt Pasteinerrel, alaposan megbírálta a jelentést. Helytelenítette, hogy az olvasóterem vasárnap és este 8 óra után zárva van, több liberalizmust követelt a könyvtárt használó közönséggel szemben, helytelenítette, hogy az adatszolgáltatások különféle alapokon készülnek, és erősen kritizálta a szakrendszer tervezett átalakítását. A könyvtárbizottság napirendre tűzte a jelentést, teljes elismerését fejezte ki Nékám professzor „nemes intenciói” iránt, de érdemi tárgyalás nélkül minden tekintetben helyeselte a könyvtárigazgató nézetait és intézkedéseit.

Pasteiner szerencés időben vette át a könyvtár vezetését. 1926-ra az ország pénzügyei megszilárdultak, fellendült a gazdasági élet, nőtt az állam jövedelme, több jutott kulturális célra. A könyvtár 250 millió koronát, azaz 200 000 pengőt kapott, ami elérte a háború előtti beszerzési átalány 38 százalékát. Emellett az igazgató kiharcolta, hogy a könyvtári dí-

jat, vagyis azt az összeget, amit minden hallgató a beiratkozáskor fizet, emeljék fel 17 000 koronáról 62 500-ra. Ilyen körülmények közt, ha a szükséges könyveket mind nem is, de a legszükségesebbeket már be lehetett szerezni.

A Horthy-korszak alatt az ideiglenes díjnokok, napidíjasok személye gyakran változott. Nagy részük magasabb fizetéssel járó állásba távozott, sokat azonban Pasteiner küldött el, vagy azért, mert munkájukkal elégedetlen volt, vagy mert magatartásuk nem felelt meg annak az „úri” eszménynek, amelyet az egyetemi tisztviselőtől elvárt. A legjellemzőbb annak a pontosan, szorgalmasan dolgozó napidíjasnak az esete, aki férjhez ment a Nemzeti Múzeum főkörtészéhez. A múzeum ugyanis nem rendelkezett kertészeti státushellyel, s így főkörtészét csak altiszti állásra tudta kinevezni. Az esküvő után az igazgató a fiatalasszonyt azonnali hatállyal elbocsátotta, mert nem engedhette meg, hogy tisztviselői egy „altiszt feleségével” dolgozzanak együtt.

A raktárosokat szigorú fegyelem alatt tartotta, megkövetelte a feltétlen engedelmességet, a rendes takarítást, az olvasók pontos kiszolgálását. Ezt csak helyeselni lehet, az erre a célra szolgáló eszközöket már nem. 1921/22-ben a költségvetés 12 raktáros foglalkoztatását tette lehetővé, ezek munkáját 2 ki nem nevezett napibéres segítette. Pasteiner igazgatásának húsz éve alatt a státushelyek száma 8-ra zsugorodott, mellettük 7 napibéres dolgozott. Az igazgató a kinevezettek számát azért csökkentette, mert őket csak fegyelmi tárgyalás útján lehetett elbocsátani, az ideigleneseknek viszont bármikor indokolás nélkül felmondhatott, s így őket jobban kézben tarthatta. Egyszer két altiszti állást átszervezett egy tisztviselőire.

Az új igazgató első intézkedései közé tartozott, hogy a *Kudóra Károly* (a Könyvtáros 1967/7-es számában írt róla — A szerk.) nyugdíjba vonulásával megüresedett első őri lakást, ahol most a könyvtár gyarapítási osztálya működik, átadta az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központnak és a Könyvtárak és Múzeumok Országos Főfelügyelőségének. A központ valóban nem rendelkezett megfelelő munkahellyel, a lakásra viszont a helyhiánnyal küszködő könyvtárnak is égető szüksége lett volna. Mindenesetre Pasteiner így kényelmesebben vezethette tovább a központot, mert egy épületbe került a könyvtárral.

A külföldi folyóiratok beszerzését 1914 után a háború, 1919 után pedig az infláció megakadályozta. 1929-ben Pasteiner a monografikus művek rendelését egy

merész intézkedéssel majdnem teljesen leállította, és minden rendelkezésre álló pénzt a hiányzó periodikumok és sorozatok pótlására fordított. Félt, hogy ezek később teljesen el fognak fogyni, pótlásuk lehetetlenné válik. Az elgondolás helyességét nem lehet vitatni, annál inkább túlzó voltát. A könyvtár sokkal többet rendelt, mint amennyit költségvetése elbírt. Az ily módon keletkezett adósságok összege egy év alatt meghaladta a teljes évi bevételt. Emiatt 1931-ben nemcsak a még hiányzó évfolyamok pótlását kellett abbahagyni, hanem 103 folyóirat előfizetését is le kellett mondani.

Az Egyetemi Könyvtár 1876-ban megállapított szakrendszerében a szakok túl nagyok voltak. Például a *Ga* szak, amely a hazai történelem kivételével az összes történeti tárgyú művet magában foglalta — beleértve a segédtudományokat is — a harmincas évek elején körülbelül 35 000 cédulából állt. Aki tehát szerzőt nem ismert, és a szakkatalógus segítségével akart tájékozódni az őt érdeklő történeti tárgyról, annak ennyi cédulát kellett átnézni. A *Gc* (irodalomtörténet) szakban a cédulák száma elérte a 26 000-t. Emellett a szakszerűség terén is súlyos hibák akadtak, például az *Eb* szakba a fizikai, kémiai, csillagászati munkák mellett bekerültek az okkultizmussal, jövődölésekkel foglalkozó könyvek is.

1932-ben változtattak a szakrendszeren. Erre két út nyílt: a tudomány akkori színvonalán álló új rend és a régi foltozgatása. Nékám professzor a tizedes rendszer bevezetését ajánlotta, Pasteiner erről hallani sem akart. A rendszer iránti ellenszenvéről más adat is tanúskodik. Az *Institut de Classification Decimale a Magyar Tudományos Akadémiához* fordult kérésével, hogy hazánkban is létesítsenek olyan intézetet, amely vele kapcsolatba léphet. Az Akadémia Pasteiner javaslatára elutasította a kérés teljesítését, noha a *Technológiai Intézet Könyvtárában* és a *Fővárosi Könyvtárban* már alkalmazták a decimális osztályozást.

A régi szakrendszeren úgy változtattak, hogy a szakok egy részét alszakokra bontották. Ez azonban csak részben segített a hibán, mert egyik-másik szakba a felosztás után is rengeteg katalóguscédula került. Így a *Ga germ.* alszak (a németiség története, osztrák tartományok, Svájc, Luxemburg, frank birodalom, reformáció) már kezdetben 6000-nél több cédulát tartalmazott, tehát a szakkatalógus alapfeladatát, a gyors tájékoztatást nem tudta teljesíteni.

Az alapkatalógust a látogatók önállóan nem használhatták, mert lapjai nem vol-

tak rögzítve, tehát sorrendjüket összekeverhették. Emiatt betűrendes katalógus helyett csak a szakkatalógusokban kereshettek. Ez azt jelentette, hogy először saját maguknak „meg kellett szakkozniuk” a könyvet, és csak ezután vehették elő a megfelelő szak dobozát. Pasteiner ezen segíteni akart. 1926-tól minden új címléírás alkalmával egy új betűrendes katalógus részére is készült karton. De az olvasók elől egészen a felszabadulás utánig ez a katalógus is el volt zárva, tehát annyit jelentett számukra, mintha nem is létezett volna!

Igazgatósága idején Pasteiner néhány rövid cikknel, előadásnál többet nem írt. Az egyetemi tanács az intézmény alapításának 300 éves jubileumára ki akarta adni öt külön kötetben a négy kar és a könyvtár történetét. Az utóbbi megírására 1931-ben Pasteinert kérték fel, s ő válaszelevelében közölte, hogy a felhívásnak „készséges örömmel” tesz eleget. Valójában sohasem dolgozott rajta, s így az egyetemtörténet csonka maradt, csak a négy kar története jelent meg 1935 és 1938 közt.

Az évi 8–10 000 kötetes gyarapodás mellett a harmincas évek elejére a raktárak a különféle pótállványokkal együtt teljesen megteltek. A helyhiány megoldására különféle tervek készültek, ezek közül a 7 méter magas raktártermek három szintre való osztását fogadták el. A helypazarló régi polcok helyét új, modern, *Schlick—Vajda*-rendszerű állványok foglalták el. Ennek a rendszernek nagy előnye, hogy a teljes terhelés az oldalfalaknak adja át, s így különleges építészeti munkát nem igényelt. Pasteinernek sikerült Hóman Bálint kultuszminisztert megnyernie az átépítés tervének, s ő 1936-tól a költségvetésből nagy összegeket, átlagosan évi 100 000 pengőt juttatott e célra.

Pasteiner a Horthy-rendszert hűségesen szolgálta. A demokratikus eszmék távol álltak tőle, de a faszizmussal sem rokonszenvezett, erősen Hitler-ellenes gondolkozott. Feltehetőleg ez is hozzájárult ahhoz, hogy az egyetem vezetőségével egyetértve biztonságosabban tartotta a könyvtár értékeinek az épület óvóhelyein való elhelyezését. Ennek köszönhető, hogy az állomány túlnyomó része sértetlen maradt.

1945 februárjában, közvetlenül Budapest felszabadítása után a *Budapesti Nemzeti Bizottság* felmentette az igazgatói tisztség alól, és helyére *Mátrai László* filozófust nevezte ki. Pasteiner 1947-ben Sopronba költözött, s onnan Ausztriába disszidált. Grazban halt meg 1963-ban.

Vértesy Miklós

Jevgenij Tyihanovics

A belorusz művész neve nem ismeretlen a magyar kisgrafikagyűjtők körében. Szép rézkarcai, linóleummetszetei minden igényesebb gyűjteményben megtalálhatók. A Minszkben élő művész magyarországi népszerűségét bizonyítja, hogy 1972 februárjában, 60. születésnapja alkalmából Dunaújvárosban egyéni kiállítása nyílt, amelynek anyagát — 134 ex librist — Tyihanovics a városnak ajándékozta. Nemes gesztusáért Dunaújváros díszpolgárává választották.

Jevgenij Tyihanovics (220 005 Minszk, ul. V. Horuszsej 9/27.) 1911. november 25-én született Kazahsztánban vasutas családból. A család 1923-ban települt vissza Belorussziába, és 1927-ben Minszkbe költözött. Itt a leendő művész építőipari szakiskolába járt, majd 1932-ben elvégezte a Vityebszki Képzőművészeti Technikumot. Ekkor főleg könyvek illusztrálásával foglalkozott. Az elsők között lett Belorusszia képzőművészeti szövetségének tagja. 1935 óta vesz részt köztársasági és országos képzőművészeti kiállításokon.

Munkásságának korai szakaszára az útkeresés a jellemző: a keresgélés, hogy belső világának legmegfelelőbb kifejezési formáit megtalálja. Elsősorban a festészetet művelte, de foglalkozott a szobrászattal is, később színházi díszleteket, plakátokat, freskókat, pannókat, szén- és tusrajzokat készített. Az 50-es évektől kezdve linóleummetszeteit is alkot. Sok akvarellje van: tájképek, csendéletek. Több mint két tucat portrét készített. Valamennyi olajfestmény.

1963-ban Minszkben volt kiállítása, amelyen a művész 30 éves képzőművészeti munkásságáról adott számot, több mint 200 művét mutatta be. Egyébként a belorussziai képzőművészeti és irodalmi múzeumokban számos alkotása látható.

Viszonylag későn, 1967-ben kezdett ex librisekkel foglalkozni, ekkor készült első linóleummetszetes könyvjegye. Ex libriseinek száma ma már megközelíti a háromszázat. Ezek linóleummetszetek, rézkarok és hidegtűs eljárással készült lapok.

Különösen a portrét szereti, amelyen nagyszerűen be tudja mutatni az ábrázolt személy belső világát, hangulatát. Könyvjegyein is gyakran látható portré, s ez kritikusai szerint jellemző könyvjegy művészetére. Különösen sikerültek ilyen témájú rézkarcai. Lapjain belorusz,

orosz, szovjet, magyar, lengyel, német íróknak, politikusoknak, művészeknek állít emléket. Egész sorozat könyvjegye van V. I. Leninről.

J. Tyihanovics természetesen nemcsak arcképes könyvjegyeket készít. Nagyszerűen alkalmazza ex librisein a belorusz nemzeti ornamentikát, bemutatja a népi használati eszközöket, szülőföldjének népi építészetét, népművészetét, népmesei motívumokat ábrázol.

A művész magyar vonatkozású könyvjegyeinek többsége 1971-ben, a dunaújvárosi kiállításra készült. Különösen a magyar írók, hadvezérek, zeneszerzők portréit ábrázoló ex librisei figyelemre méltóak: *Szent László király hermája* (ex libris Semsey András), *II. Rákóczi Ferenc* (ex libris Réthy István), *Petőfi Sándor* (ex libris A. G. Sztrelcesz, ex libris dr. Stefan Csányi), *Liszt Ferenc* (ex libris István Réthy), *Arany János* (ex libris Semsey András), *Ady Endre* (Dalmay Árpád könyve), *Bartók Béla* (ex libris Semsey Andor), *Szamuely Tibor* (ex libris Árpád Dalmay).

Jevgenij Tyihanovics a Szovjetunió és a szocialista országok sok művészeivel és kisgrafikagyűjtőjével folytat levelezést és cserét. Ez a kapcsolat — saját bevallása szerint — arra kötelezi őt, hogy ex librisein bemutassa népének és a baráti országok népeinek történelmi eseményeit, híres embereit, kultúráját, népművészetét.

Művei szovjet városokban, továbbá Japánban (Expo '70), Magyarországon, Lengyelországban, Csehszlovákiában, az NDK-ban, Jugoszláviában, Portugáliában szerepeltek kiállításokon. De jól ismerik lapjait a nyugat-európai gyűjtők is. Hiszen kisgrafikáit a nemzetközi exlibris-kongresszusokon szintén rendszeresen bemutatják.

A művész hiszi és vallja, hogy az ex librisnek nagy eszmei és művészi szerepe van, s hogy a könyvjegy a könyvet szerető, megbecsülő nép kulturális színvonalának egyik fokmérője. E sorok írójának küldött egyik levelében írja: „... Az ex libris olyan műalkotás, amely ... bemutatja egy-egy nép művészetének és kultúrájának fejlettségét, lehetővé teszi az egymás nyelvét nem értő emberek számára, hogy a művészet nyelvének közvetítésével szót értsenek.”

Ez Jevgenij Tyihanovics művészi hitvallása. És ennek a szellemében alkot újabb és újabb művészi könyvjegyeket, szolgálja rendkívül értékes munkásságával, emberi kapcsolataival a népek közötti barátságot, megértést. Köszönjük neki!

Dalmay Árpád

Kurrens külföldi folyóiratok

Válogatott jegyzék nagy közművelődési könyvtárak számára

A jegyzék 1140 időszakos kiadványt (napi- és hetilapot, folyóiratot) sorol fel, hangsúlyozván, hogy nem ajánló jegyzéknek készült, hanem az eddiginél bővebb választékokat kíván nyújtani a periodikumok megrendelőinek. A címek két nagy csoportra osztva sorakoznak: előbb Európa, majd a többi földrész országainak névsorában. Az európai országok csoportján belül további bontást is alkalmaztak: előbb a szocialista, majd a tőkés országok kiadványainak adatai találhatóak meg az egyes országok nevének, egy-egy országon belül pedig a címeknek betűrendjében. A címeirásokat követő annotációk rövidek, de nélkülözhetetlen információt nyújtanak a kiadványok jellegéről, tartalmáról, közreadójáról és megjelenésének gyakoriságáról. A jegyzék végén valamennyi periodikumot felsoroló betűrendes és tárgymutató található. Az utóbbi nem részletező, csupán az egyes tudományágak, szakmák, főbb témakörök keresőit igazítja el, mégis alkalmas a jóval nehezebb szak szerinti elrendezés hiányának pótlására.

Rendkívül érdekes és tanulságos a kis kötet előszava, amely elemző tanulmány-nak is beillik. Igen fontos kérdéseket boncolgat, elsősorban az „A”-típusú közművelődési könyvtárak külföldi periodikumainak beszerzési problémáival foglalkozik. Megállapítja, hogy a jelenlegi

helyzet elkeserítő, mivel fontos kiadványok nem találhatóak meg az említett könyvtárak állományában, kicsi a beszerzett példányok száma, csekély a választék, a beszerzés tervszerűtlen, a könyvtárak között nem épült ki együttműködés ezen a területen stb. E megállapításokkal általában egyetértünk, helyeseljük a továbblépésre tett javaslatokat is, néhány azonban túlzónak, máskor a könyvtárosokkal szemben igazságtalannak érezzük egyes kitételeit. Az előszó írója például számon kéri, miért nem jár valamennyi „A”-típusú könyvtárba a „Pravda”, az „Izvesztija”, a 17 könyvtár közül miért csak 15 járhatja az „Irodalmi Szemlé”-t, az „Igaz Szó”-t és a „Korunk”-at, s 16 könyvtár a „Híd”-at. Holott ezek nem is olyan kedvezőtlen számok, ha úgy fogalmazzunk, hogy egy-két kivételtől eltekintve mindenütt járják őket, és ez a megfogalmazás nem a tények megszerkesztése. Túlzásnak tűnik, hogy akár az „A”-típusú közművelődési könyvtárak is két orosz nyelvű napilapot járassanak, és pedig egyszerre több példányban, vagy azt, hogy tudományos szakfolyóiratok tucatjait fizessék elő. A helytelen tendenciák között említi az előszó azt is, hogy a beszerzések tanúsága szerint a könyvtárosok nem elég igényesek, alacsony színvonalú képes- és divatlapokat vásárolnak. Másutt viszont — helyesen — az idegen nyelvű lapoknak a nyelvtanulásban, a nyelvtudás hasznosításában játszott fontos szerepéről olvashatunk. Márpedig az idegen nyelvű tanulmányok éppen e kevésbé színvonalas kiadványok egyszerűbb, könnyen érthető stílusa hasznosabb lehet és többet segít a kezdőknek, mint — mondjuk — egy magas színvonalú filozófiai folyóiraté.

A periodikumok egyébként helyesen érzékeltetett mostoha sorsának okai között nem említi a szerző a kezelésükkel és a tárolásukkal járó nehézségeket, holott ezek alighanem jelentős mértékben hozzájárulnak a napi- és hetilapok beszerzésétől való húzódozáshoz.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ új kiadványa és a vitathatatlanul jó szándékú bevezető tanulmány (még ha esetleg polémiákat támaszt is) mindenképpen hozzájárulhat ahhoz, hogy ez a valóban fontos kérdés végre kimozduljon a holtpontról. (Szerk. Kulcsár Szabó Ernő, Bp. 1979. OSZK—KMK. 136 l.)

Pálvölgyi Endre

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 1979/4-es száma néhány olyan „szelíd” cikk mellett, mint például a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek az új általános iskolai tantervben (*Csulák Mihály*), az ETO társadalomtudományi szakjainak felülvizsgálatára irányuló nemzetközi munkálatok húsz éve (*Földi Tamás—Nagy Lajos*), az irodalomkutatás több mint húszéves műegyetemi oktatásának tapasztalatai (*Lécesné Mesterházi-Nagy Márta*), terjedelmének nagy részét a nemegyszer szenvedélyes hangú vitáknak szenteli. Ezek két kérdés körül forognak: Földi Tamásnak a közgazdasági információs szervezet kiépítéséről szóló cikkével (1979/3. sz.) *Wallehsausen Gyula* és *Vajda Erik* polemizál; *Csűry Istvánnak* a folyóirat idei első számában megjelent „Olvasók és könyvtárosok katalógushasználati szokásairól” c. tanulmányáról pedig *Domanovszky Akos* fejti ki véleményét, mérlegre téve az „opponensek” által a vitában felhozott érveket, nézeteiket is. Végül a viszontválasz jogán megszólal az „ISBD disputa” elindítója, *Csűry István*.

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS 7—8. (júl.—aug.) összevont számában *Szántó Péter* az USA számítógépes információs hálózatait mutatja be. Közülük a legerősebb — egyben világviszonylatban is a legnagyobb — az Ohio egyetem OCLC nevű hálózata, amelynek adatbázisa már tavaly nyáron több mint negyemillió bibliográfiai tételből állt (gyarapodása évente egymillió tétel). A hálózatba 1978 júliusáig 1500 könyvtár kapcsolódott be. Ezek 91 százalékában csökkent a katalogizálásra fordított idő, noha közben a katalogizálók száma is kisebb lett; a részt vevő könyvtárak 76 százaléka állománygyarapítási célra is hasznosítja az adatbázist, 95 százaléka pedig a könyvtárközi kölcsönzést szintén rá alapozza. A tapasztalatok szerint a hálózat eredményei jobban megmutatkoznak a szolgáltatások javításában, mint a könyvtári kiadások csökkenésében. A másik számítógépes hálózat, a kaliforniai Stanford egyetem BALLOTS-rendszere 150 amerikai, kanadai, mexikói és európai egyetemi, szak- és közművelődési könyvtárnak szolgált információt. — Magyar számítógépes keresőrendszert is bemutat a TMT: *Grád Gusztávné* arról számol be, hogy az Építéstudományi Intézetben *Kunszt György* és *Futó Péter* logikai matematikai modellrendszert és algoritmusokat dolgozott ki. Ez az ún. LOGEL-rendszer alkalmas a

kutatási témák, programok vagy tudományos tételek közötti kapcsolatok logikai modellezésére, s jellegzetessége, hogy minden, eddig alkalmazott számítógépes programrendszerrel eltérően figyelembe veszi a tudományos kutatási és fejlesztési témák, illetve egyéb kikeresendő információs anyagok belső logikai szerkezetét is.

A KÖNYV ÉS NEVELÉS 1979/3-as számát csaknem teljesen a gyermek- és ifjúsági irodalommal foglalkozó cikkek, ismertetések (köztük a gyermekújságok — *Dörmögő Dömötör*, *Kisdobos*, *Pajtás*, *Kincskereső* — bemutatása) töltik meg. A könyvtárügy csak a hírekben és a vezércikkben kapott helyet. Ez utóbbiban nagy teret foglal el annak a rendelkezésnek védelme, amely szerint az iskolai hálózatok központjai a megyei továbbképzési intézetek.

A MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMISZERIPARI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJÁnak idei második számát a nemzetközi, illetve külföldi vonatkozású közlemények túlsúlya jellemzi. *Szalai László* az AGROINFORMATIKA II. nevű nemzetközi tanácskozásról számol be, amelyet ápr. 24. és 27. között tartottak Szófiában a szocialista országok kétszáz szakemberének részvételével a szakirodalmi tájékoztatási tevékenység elméleti és gyakorlati kérdéseiről. A szimpóziumra bejelentett 61 előadás szövegét a bolgárok a jövő év folyamán orosz nyelven ki fogják adni. Ugyancsak *Szalai László* ismerteti a NTMIR-be tömörült országok moszkvai információs továbbképző intézetének (IPKIR) kéthónapos tanfolyamait, amelyeken külföldiek is részt vehetnek — 1978-ban például a magyar mezőgazdasági ágazat négy szakembere volt a hallgatók között. — Az AGROINFORM 30 munkatársa áprilisban ötnapos jugoszláviai tanulmányúton vett részt. Ennek tapasztalatairól, a meglátogatott egyetemi és kutatóintézeti könyvtárak, tájékoztatási intézmények munkájáról *Vörös Györgyné* és *Domokos Enikő* számol be a folyóiratban. *Molnár Nándor* mezőgazdasági nyelvtörténeti sorozatában most a növényi károkkal, növénybetegségekkel, valamint a káros növényekkel és az állati kártevőkkel kapcsolatos szavaink eredetét vizsgálja (például: növénykárosodás, kár, betegség, tünet, gubacs, golyva, daganat, rák, hervadás, fonnyadás, megdőlés, rothadás, üszkösödés, penész, boszorkányseprő, foltosodás, elszíntelenedés, baktérium, vírus, gomba-

betegségek, gyom, gaz, állati kártevők, férgek, kukac, rovar, bogár, tetű, bolha, posolka, hernyó, lepke, pillangó).

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS 1979. évi 2. száma változatos, sokféle olvasmányt kínál. *Továbbképzési* rovatában *Szilágyiné Csécs Mária* a szelektív információterjesztéssel foglalkozik; a *Könyvtárosaink írják* c. rovatban tanulmányúti beszámoló olvasható a prágai orvostudományi tájékoztatósi intézmények tevékenységéről, továbbá egy igényvizsgálat ismertetése: A Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtárában ugyanis 1977-ben a kölcsönzések alapján felmérték a *külföldi* folyóiratok használatát, s a vizsgálódás tanulságait *Borsy Márta* érdekes cikkben összegezte. A felmérés adatai szerint a figyelt 266 folyóiratcíméből az év folyamán 217-et használtak, 49 folyóiratot (18,4 százalék) viszont egyáltalán nem kölcsönöztek ki az olvasók. A kölcsönzési kérések negyedrészenek teljesítéséhez mindössze hat folyóiraatra volt szükség, s a feléhez is elegendőnek bizonyult huszonnégy periodika (az összesnek 9 százaléka); a kérések hetven százalékának teljesítése is csupán a folyóiratoknak tizenhat százalékából történt. Nyelvek szerint az orvosi világnyelvvé vált angol vezet 85 százalékos részesedéssel. A forgalom 63 százalékát az elméleti kutatók, 28 százalékát a klinikusok, 7,1 százalékát az orvostanhallgatók, 2 százalékát pedig az egyéb foglalkozásúak bonyolították le. A legszorgalmasabb folyóiratolvasók a körbönccok, őket a vegyészek követik, majd a további sorrend: orvostanhallgatók, belgyógyászok, élettannal foglalkozók. — Az Orvosi Könyvtáros történeti cikkei a császármetszéssel (*Kusnyerik Györgyné*) és az *Orvosi Hetilap* 1857-től 1867-ig terjedő éveivel, illetve az 1861-ben indult *Gyógyászatnak* ugyancsak a kiegyezés évéig tartó időszakával (*Batári Gyula*) foglalkoznak. — A folyóirat közli a hálózati központ 1978. évi munkájáról szóló jelentést és az 1979-es munkatervet is.

AZ OSZK HÍRADÓ, az Országos Széchényi Könyvtár lapja idei 6. számát teljes egészében a nemzetközi gyermekévrnek, pontosabban a gyermekek könyvtári ellátásával összefüggő kérdéskörnek szentelte. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ két ízben, márc. 22-én és április 26-án intézeti nap keretében vitatta meg e témát. Az ellentétes — esetenként szélsőséges — nézeteket is felszínre hozó vita összefüggéséként a résztvevőknek néhány kérdésben sikerült egyetemes álláspontot kialakítaniuk. Ezek: 1. A közművelődési könyvtárak szorongató helyhiányukon ne a gyermekrészlegek

kitelepítésével próbáljanak segíteni; 2. A gyermekkönyvtárosok presztízsét minden eszközzel erősíteni kell; 3. Pontos megfigyeléseket kell gyűjteni arról, hogy a gyermekrészlegek legkedvezőbb működésének jelenleg mik a feltételei; 4. A KMK olvasáskutatási osztálya által végzett mindenfajta kutatás vegye figyelembe a gyermekek szempontjait is; 5. A KMK soron következő feladatai közé tartozik a hangos-képes eszközökkel való ellátás javítása, a nem könyv jellegű könyvtári dokumentumok minőségének megoldása és a további elmélyült munkálkodás, vizsgálódások a kettős funkciójú könyvtárakkal kapcsolatban.

A FEJÉR MEGYEI KÖNYVTÁROS júniusi (1979/1-es jelzésű) száma néhány érdekes írást közöl a gyermekek és az ifjúság könyvtári ellátásának különféle kérdéseiről. E cikkek szinte ötlettáraknak tekinthetők, illetve forgatókönyvei egy-egy szakterület igényesebb tevékenységi formáinak. Ilyenek például a székesfehérvári Münnich Ferenc Általános Iskola könyvtárosának beszámolója és a sárbogárdi ifjúsági klub „könyves” munkájáról, foglalkozásairól, valamint a gyermekkönyvtárnak a képzőművészeti nevelésben játszott szerepéről, kínálkozó lehetőségeiről szóló írások. Tanulságos statisztikai táblázatot és szöveges értékelést is közöl a híradó a megye tanácsi hálózatának 1978. évi teljesítményeiről. Néhány, kevésbé szívdertítő adat ezekből: A könyvtárak alapterülete a szakmai követelmények szerinti 21 ezer négyzetméter helyett csupán 9 ezer (43,3 százalék). 1977-hez képest csaknem 200 ezer forinttal csökkent 1978-ban a megye könyvbeszerzési kerete, és 1979-re további visszaesés várható. A településenként összeállított statisztikai táblázatban 28 olyan települést számoltunk meg, amelyen az olvasók aránya a 10 százalékot sem éri el (az önálló könyvtárral rendelkező települések számához viszonyítva 32 százalékos ez az arány). A rossz eredmények egyik lehetséges okának a „tiszteletdíjak mozdíthatatlanságát” nevezi meg a híradó, de megjegyzi, hogy több helyen a könyvtárosok nem vállalják a hosszabb nyitvatartási időt vagy — önkényesen rövidítették azt.

A KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS 1979/2. száma köszönti a húszéves SZMT könyvtári hálózatot, közli *Baráth Lajos* SZOT-díjas írónak az olvasókkal való találkozásairól írott publicisztikáját, és egy igen érdekes áttekintésben foglalkozik a megyei könyvtár irodalomkutatási munkájával, szolgáltatásaival, amelyek 1973 óta kiterjednek a megye valamennyi közművelődési, szakszervezeti

és iskolai könyvtárára. A könyvtár információs szerepének erősödését bizonyító adat, hogy míg 1969-ben 32 irodalomkutatást végzett, az elmúlt évben már 49 esetben kértek olvasói összeállításokat az általuk megjelölt témákból. Az „Így dolgozunk mi” című tapasztalatcsere-rovat egy szakszervezeti intézményt (Bányász Körzeti Könyvtár, Tatabánya), egy iskolai könyvtárat (Jávorka Sándor Mezőgazdasági Szakközépiskola) és egy községi könyvtárat (Mocsa) mutat be könyvtárosának szemével. Az „Örökségünk” rovat a megyében született *Thaly Kálmán* ellentmondásos életét és munkásságát ismerteti születésének 140. és halálának 70. évfordulója alkalmából.

AZ EGYÜTT, a Szolnok megyei könyvtárak híradója idei első számában több gyakorlati, tapasztalatátvételre kínálkozó írást közöl. Az egyik például a kunhegyesi könyvtár *Kincskereső* című, a 3–4. osztályos általános iskolások körében meghirdetett és lebonyolított háromfor-

dulós vetélkedő teljes forгатókönyvét nyújtja; a másik pedig azokról a tapasztalatokról számol be, amelyeket a Törökszentmiklósi Városi Könyvtár szerzett hangos-képes dokumentumainak fénylyukkártyás feltárása során. *Szabó Sándor* tárgyilagosan mérlegre teszi a 880 hanglemez feldolgozása kapcsán elért sikereket és a munka nehézségeit, s öszszegezésképpen a lyukkártyák használatát ajánlja minden könyvtárnak, amelyben a feldolgozandó különleges dokumentumok állománya több ezer, de kevesebb mint negyvenezer darab. — Az Együtt a települések nagysága szerinti sorrendben közlésezi a könyvtárak könyvbeszerzési kereteinek Ft-adatait. Ezek a fenntartók tiszteletre méltó gondoskodásáról tanúskodnak: az előző évhez képest 1979-ben 32 településen nőtt az állománygyarapításra szánt összeg, és csupán hat helyen (Jászkisér, Besenyszög, Tiszajenő, Tiszaórs, Tiszaderzs és Nagyrév) csökkent.

Kérdezz — felelek

Egy könyvtárigazgató kérdezi a nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak pót szabadságáról:

„A könyvtár hivatalsegége 1964. február 1-től 1972. április 15-ig egy középiskolában szintén hivatalsegédi munkakörben, napi 4 órás munkaidőben állt munkaviszonyban. 1972. április 16-tól nálunk dolgozik, de már teljes (heti 48, majd 44 órás) munkaidőben. Tudom, hogy a hivatalsegéd részére minden munkaviszonyban töltött két év után jár 1 munkanap pót szabadság. Abban viszont nem vagyok bizonyos, hogy miként kell az említett esetben a napi 4 órás foglalkoztatás időtartamát a pót szabadság számítása szempontjából figyelembe venni. Helyes-e, hogy ha a dolgozót napi 4 órában foglalkoztatják, a két évenként járó 1 munkanap felét kell számítani, tehát az említett hivatalsegéd a napi 4 órás munkaviszonyban töltött 8 éve után 2 munkanap pót szabadságra jogosult? A szóban forgó dolgozót 1979-ben hány nap pót szabadság illeti meg?”

Válasz:

A hatályos jogszabályi rendelkezések értelmében a munkaviszony alapján járó pót szabadság mértékének megállapításakor minden munkaviszonyban töltött időt egybe kell számítani. Olyan rendelkezés azonban nincs, hogy a nem teljes munkaidőben foglalkoztatott dolgozók esetében a munkaviszonyban töltött időt másféle módon kell kiszámítani. Ebből következik, hogy a nem teljes munkaidő szerint foglalkoztatottak munkaviszonyban töltött idejét a pót szabadság megállapítása szempontjából ugyanúgy kell figyelembe venni, mint azokét, akik teljes munkaidőben dolgoztak. A levélíró által említett hivatalsegédet tehát 1979-ben 7 munkanap pót szabadság illeti meg, mert 15 teljes naptári éven át állt munkaviszonyban. (A kezdő évet ugyanis teljes évként kell alapul venni, ha az akkor munkaviszonyban töltött idő legalább fél évet kitett.) 1980-ban viszont a hivatalsegéd már 8 munkanap pót szabadságra lesz jogosult.

Megjegyezzük, hogy a nem teljes munkaidőben, de munkaviszony keretében foglalkoztatott dolgozót ugyanolyan mértékű pót szabadság illeti meg, mintha teljes munkaidőben foglalkoztatnák. Ha például a szóban forgó hivatalsegéd jelenleg is napi 4 órában dolgozna, 1979-ben szintén 7 munkanap pót szabadságra lenne jogosult. Amíg azonban őt a mostani körülmények között 1 szabadságnapra a 8 órára eső átlagkereset illeti meg, napi 4 órás foglalkoztatása esetén a szabadságnapokra a 4 órára eső átlagkeresete járna.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

A KÖZVÉLEMÉNY ÉS A KÖZVÉLEMÉNY-KUTATÁSOK BIBLIOGRÁFIÁJA címmel két kötetben, sokszorosításban, 1000 példányban jelent meg a Tömegkommunikációs Kutatóközpont kiadásában Lázár Guy és Virág Éva összeállítása a TK könyvtárában található, tárgyba vágó dokumentumokról. A kilenc szakcsoportra osztott (társadalmi tudat; -tudás; propaganda és közvélemény; tömegkommunikáció és közvélemény; a közvélemény elmélete; a közvélemény kialakulásának folyamata; a közvélemény-kutatások elmélete; a szociológiai kutatások módszerei; empirikus közvélemény-kutatás) jeladó bibliográfia a csoportokon belül szerzői betűrendet alkalmaz, s először mindig a magyar nyelvű közleményeket írja le, az idegen címek esetében pedig magyar fordításukat is közli — amennyiben nem valamelyik világnyelven jelent meg a közlemény. A jegyzék 1977. dec. 31-ével zárul. (1979. 124, 126 l.)

A SZOLNOKI SZIGLIGETI SZÍNHÁZ és a Verseyi Könyvtár az új évadban is folytatja a bemutatott színművek szövegkönyvének közreadását. A legújabb kötet, amely Jurij Trifonov és Jurij Ljubimov Csere című drámáját teszi közzé, a korábbi kiadványokhoz képest szerényebb kiállításban, illusztrációk nélkül, de változatlanul gazdag tartalommal jelent meg: a dráma szövegén kívül — a függelékben — cikkeket talál az olvasó Ljubimovról, Trifonovról, Borovszkijról (díslettervező), valamint a Taganka Színházról; a 300 példányban sokszorosított összeállítást pedig Trifonov-bibliográfia zárja. (178 l.)

A MAGYAR PAPIRIPARI KUTATÁS a szakirodalom tükrében a címe a Pápiripari Vállalat kutatóintézte által, az intézet harmadéves fennállása alkalmából, sokszorosításban kibocsátott jeladó bibliográfiának, amely kilenc szakcsoportban, ezeken belül pedig időrendben tárja fel az 1949—1978-as évkör szakirodalmát.

GÉPÉSZETI SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÓ ESZKÖZÖK VALOGATOTT JEGYZÉKE 1967—1977 címmel oktatási segédletet adott ki a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. Frank Róza 500 példányban sokszorosított, 545 tételes munkája arra hivatott, hogy időben és tartalmilag kiegészítse a Tankönyvkiadó által 1967-ben megjelentett Bisztray—Steiner—Szalai-féle „Gépészeti irodalomkutatás” c. egyetemi segédkönyvet, s ezáltal néhány évre korszerű vezérfonalat adjon a gépészmérnök-hallgatók és a gyakorló gépészmérnökök kezébe a szakirodalomban való eligazodáshoz. A 9 szakcsoportra osztott, a csoportokon belül szerzői betűrendes felépítésű jegyzék anyagát az összeállító a Műegyetemi Könyvtárban, valamint az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban 1978 szeptemberében meglévő dokumentumok közül válogatta (1979. 107 l.).

SZÍNHÁZMŰVÉSZET TŰNK 1949—1979 címmel a téma irodalmából válogató jegyzéket tett közzé a Győri Megyei Könyvtár. Kovács Katalin 300 példányban sokszorosított összeállítás a történeti bevezetés után színházi adattárakat, tanulmányköteteket, valamint hírlapokban és folyóiratokban megjelent tanul-

mányokat sorol fel — az említett csoportokon belül — szerzői betűrendben.

ANGOL ÉS — KÜLÖN — OROSZ NYELVŰ füzetet adott közre a kurrens magyar könyvtárügyi és dokumentációs periodikumokról a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Rác Agnes rendkívül hasznos összeállítás nemcsak az országos, a szakkönyvtári és a közművelődési könyvtári folyóiratokat, híradókat mutatja be a legfőbb kiadási adatok és néhány soros annotációk segítségével, hanem ismerteti a rendszeresen megjelenő könyvtári évkönyveket és könyvtártudományi bibliográfiákat, referáló folyóiratokat is. Az angol nyelvű kiadvány („Current hungarian periodicals on librarianship and information science”) 520 példányban, az orosz nyelvű változat 320 példányban jelent meg — mindkettő igen gondos sokszorosításban. — A KMK angol nyelven megjelentette a legfrissebb könyvtárügyi alaprendelkezések szövegét is THE HUNGARIAN LIBRARY LAW címmel. Az összeállítás az 1976. évi könyvtárügyi törvényerejű rendelet és a végrehajtására kiadott minisztertanácsi rendelkezés szövegén kívül a kulturális miniszternek a könyvtári rendszer szervezetéről és működéséről szóló 5/1978. sz. rendeletét közli. (58 l., soksz.) Az 5/1978. sz. KM rendeletet orosz nyelven is közzétette a KMK (26 l., soksz.).

IPARI ÜZEMEK MUNKAVÉDELME a címe az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ „A tudomány és technika újdonságai magyar nyelven” nevű ajánló bibliográfiai sorozatában, a 96. füzetként megjelent összeállításnak, Szabó Bendegúz

gépészmérnök munkájának, amely 19 szakcsoportban, annotált címeírások segítségével tárja fel a legutóbbi öt év témába vágó irodalmának 125 tételét. Hasonló elvek alapján készült a sorozat 97. füzeté is az INTEGRÁLT ÁRAMKÖRÖKRől. E bibliográfia 111 tétele 6 szakcsoportba van sorolva; előszavát és az annotációkat Csányi István fizikus készítette.

SENTENDREI MINIMESÉK címmel gyermekek írásait és képzőművészeti alkotásaik reprodukcióit tartalmazó könyvecskét adott ki 700 példányban a szentendrei tanács, a Hazafias Népfront városi bizottsága, valamint a Pest megyei Könyvtár. A szép, színes címlappal díszített kötet előzménye az, hogy 1973 óta minden nyáron a három szentendrei általános iskola 40—50 tanulója olvasó- és képzőművészeti táborban vett részt, és a kicsocsoportokban elhangzott beszélgetések hatására maga is megpróbálkozott a rajzolással, festéssel, mintázással, sőt az elmúlt évben az írással is, amelyben Nagy Katalin író nő segítette a kis táborlakókat. A gyermekek munkáiból válogatott történetkéket és a képzőművészeti próbálkozásai — néha nagyon tehetséges alkotások — fényképeit közreadó felnőttek módszertani kísérletnek tekintik ezt a vállalkozást, amelynek terméke azonban mindenképpen figyelemre méltó, sok érdekes mozzanatot árulhat el a gyermeki alkotókészség természetrajzáról. (Szerk.: Pethő Zsolt-né. 35 l., 5 sztl. lev., 19 t.)

A KÖNYVTÁRI SZEMLEnek, Kóhalmi Béla híres lapjának 1913-as, első évfolyamát hasonlóan megjelentette a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a Magyar Tanácsköztársaság megszületésé-

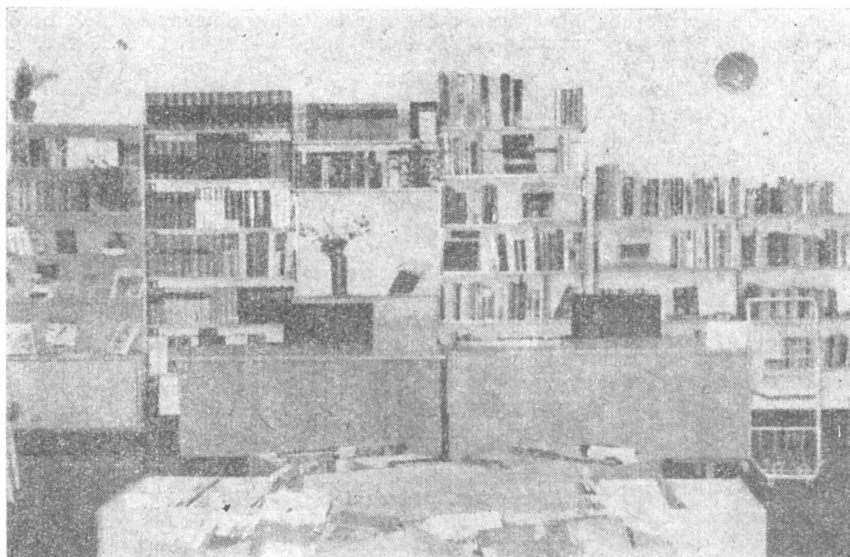
nek 60. évfordulója alkalmából. Az 1000 példányban sokszorosított 108 oldalas kiadványt a Könyvtárellátó árusítja, 56 Ft-ért.

1849. OKTÓBER 6. tiszteletére emlékműsor forgatókönyvét adta ki a Debreceni Városi Könyvtár. Hajdú Kálmánné sokszorosításban közreadott összeállítását a narrátor szövege, vers- és prózaidézetek után néhány tételes forrásjegyzéket is tartalmaz.

OKTÓBER 1-IG A SZERKESZTŐSÉGBE ÉRKEZETT PERIODIKUS KIADVÁNYOK: Felsőoktatási Szakirodalmi Tájékoztató. „A”-sorozat. Műszaki és természettudományok 1978/2. (a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára — Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum); [Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, „Gyászkeretes bibliográfiák”] K. M. Szimonov (1915—1979); Gazdasággazdasági Tájékoztató 38. [1979] (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); Információ a könyvtári és információs munka eszközeiről és berendezéseiről. (1979/8. sz.) 3. Reprográfia. Tartalma: AB

DICK 980 elektrosztatikus másolókészülék, IDEAL FORTE 36, 36 U és 36 E papírvágó gépek, EKZ-fólia, IBM 82 EC elektronikus író-szedő (composer) berendezés, LUMOPRINT LX 04 elektrosztatikus másoló. 1. Számítástechnika. Tartalma: VT 56 100 terminálcslád, ITT 3802 terminál vezérlőegység, ITT 3630 terminálrendszer, SINTRA TTE terminál, Távoli display-s adatállomások: AP—62 (ESz 8562) és AP64 (ESz 8564) (Könyvtártudományi és Módszertani Központ); Irodalomkutatók. Az általános és nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutatók jegyzéke. 1979. szeptember. (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); Könyvtár és Művelődés. Könyvtárügyi információk vezetőknél. 1979/1. sz. (Könyvtártudományi és Módszertani Központ); Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke. 1979. második negyedév (Országgyűlési Könyvtár); Magyar Pedagógiai Információ. 1979/3—4. (OPKM); Szociológiai Információ. A magyar nyelvű szakirodalom válogatott bibliográfiája. 1978/4. sz. (FSZEK); Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról. „A”-sorozat, Referátumok 1979/8—9., „B”-sorozat. Bibliográfia 1979/8—9. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtár); Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból. 1979. augusztus (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); Tájékoztató jegyzék vezetők számára 1979/8. sz. (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. 1979/6. Szociálpszichológia (FSZEK); Társadalomtudományi Információ. 1978/4. (FSZEK); Új könyvbeszerzések. 1979/3. (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ).

MERABONA

könyvtári bútorcsalád

Rilzánózott és festett kivitelben

Széles skálájú színválaszték

Gyártja és forgalomba hozza :

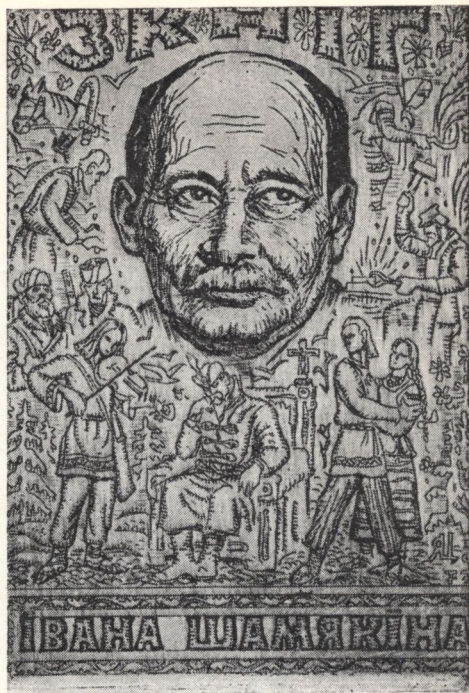
TÖVÁLL, SZANY

Ügyintéző: Németh László

Postacím: 9317 Szany, Szabadság u. 1.

**A berendezési tárgyakat helyszínre szállítjuk
és beszereljük.**

Díjtalan berendezési tanácsadás.

Jevgenij Tyhanovics könyvjegyeiből (Cikkünket lásd a 689. oldalon)

